

Buskap

6-2016

»» FAGBLADET FOR NORSKE STORFEBØNDER

MIN KILDESORTERING

circle.no Foto: Tommy Norman

**Se hvordan Anders kilde-
sorterer landbruksplast på
grøntpunkt.no/landbruk**

Plastemballasje

grøntpunkt.no

Det er enkelt å kildesortere landbruksplast

- Finn ut hva slags plastemballasje som skal kildesorteres hos deg.
- Lag en enkel og sentralt plassert løsning.
- Kildesorter og la din avfallshåndterer ordne resten.

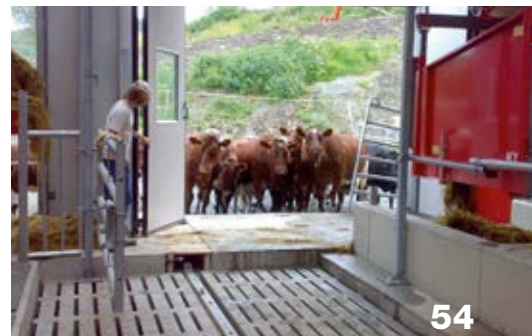
Har du ikke en avfallshåndterer – finner du din nærmeste på grøntpunkt.no. **Takk for at du kildesorterer!**

42

22

54

» INNHOLD 6/2016

LEDER

04 Muligheter i kjøtt

AVL

- 11 Tre Gopollen-døtre på ei sæddose
- 12 Rett fra fjøsgolv
- 82 Fem på topp
- 82 Avlsstatuetten 1995

FØR/FØRING

- 06 Erfaringsutveksling vårsådd rug sammen med italiensk raigras til beite
- 62 Erfaringer med bruk av levende gjær og fibertester
- 74 Fiberrik førsteslåt i Innlandet?
- 84 Rett hold for holdbare kyr

TEMA: KJØTT

- 14 Fôrplanlegging til oksar
- 18 Konsekvenser av endret kvalitetstilskudd på storfe
- 22 **Enda mer lønnsomt å bruke kjøttfesad på mjølkebruket**

ØKONOMI

- 38 Korleis treffe kvota?
- 70 Økonomi og bruk av driftsplan etter utbygging på mjølkebruk

HELSE/FRUKTBARHET/ATFERD

- 24 God utnyttelse av førbrettet
- 30 Hold Mykoplasma bovis ute
- 32 Tidspunkt for oppstart av inseminering etter kalving
- 34 Salmonellamarerittet ramma folk og dyr
- 88 Storfegjødse, pH og klauvhelse

INTERVJUER/REPORTASJER

- 26 Kjøttproduksjon – en del av framtidens driftsopplegg
- 40 Teknologi i sentrum
- 42 **Resultatorientert bonde på startstreken**
- 57 Mot strømmen
- 64 Vil ikkje byta ut livet som mjølkebonde
- 76 Tregenerasjoners familiebruk
- 92 Den usynlige bonden

ORGANISASJON

- 08 Geno inngår ny avtale med ABS
- 10 Ny internasjonal partner for Geno Global
- 46 Eierundersøkelsen 2016
- 98 Geno medlem

FORSKJELLIG

- 52 Lesernes side
- 54 **Dagbok fra Elli**
- 68 Leantips for å halde på fokus i drifta
- 80 Betydningen av datakvalitet
- 86 Buskap for 50 år siden
- 90 Hva skjedde i 2015?
- 94 Q-bonden
- 94 Animalia
- 95 Dagros
- 96 Tine

Buskap

REDAKSJON

Tlf. 95 02 06 00

Ansvarlig redaktør:

Rasmus Lang-Ree

E-post: rasmus.lang.ree@geno.no

Journalist: Solveig Goplen

E-post: solveig.goplen@geno.no

Frilanser: Oddfrid Vange Bergfjord

E-post: oddf-van@online.no

MEDLEMSBLAD FOR

geno

REDAKSJONSRÅD

Avlssjef Trygve Roger Solberg, Geno

Markedssjef Hans Storlien, Geno

Rådgiver Åse Flittie Anderssen, Tine

ANNONSER

Adapt DA v/Aksel H. Belsvik-Karlsen

Kleppeskveien 11,

7256 Hemnsjøen

Tlf. 41 34 55 60

Mobil 911 99 886

e-post: aksel@adapt-da.no

UTGIVER

Geno SA

Storhamargata 22 – 2317 Hamar

Tlf. 95 02 06 00

E-post: buskap@geno.no

Medlemmer av Geno får Buskap tilsendt. Alle Geno-medlemmer kan tegne flere Buskap-abonnement til bare kr 350,- per år per abonnement. Forøvrig kan abonnement tegnes for kr 700,- pr. år direkte til Geno

Utkommer 8 ganger i året
Buskaps 68. årgang

FORSIDEFOTO

Den fire måneder gammel NRF-kalven Hanne i luftig sprang er forevige av Frida Årseth fra Nærøy i Nord-Trøndelag.

GRAFISK PRODUKSJON

Layout: GRØSET™

Trykk: 07 Media

No issn 0807-5069

No issn 1894-5309 (Buskap online)

Fagpressen
OPPLAGSKONTROLLERT

Rasmus Lang-Ree
Ansvarlig redaktør
rlr@geno.no

Muligheter i kjøtt

Foto: Rasmus Lang-Ree

Storfe kjøtt er i den gunstige posisjon at både markedet og landbruksmyndighetene vil ha mer. Nå er det opp til næringa å utnytte mulighetene i kjølvannet av endringene i kvalitetstilskuddet. Mange melkebønder kan med noen tilpasninger tjene mer på kjøttproduksjonen sin.

Tre kroner tillegg i klasse O og sju kroner i klasse O+ vil stimulere til levering av tyngre NRF-okser. Det er klar sammenheng mellom slaktevekt og klasse og siden kvalitetstilskuddet ble introdusert har trenden vært høyere slaktevekter og bedre klassifisering på NRF. Baksiden av medaljen er at andelen overfeite slakt har økt. Utfordringen blir dermed å føre oksene tyngre uten at de blir for feite.

Faren med den nye innretningen på kvalitetstilskuddet er at det kan stimulere til økt kraftfôrforbruk. Andelen kraftfôr i okseoppdrettet er allerede høy, selv om både forsøk og praksis har vist at oksene kan klare seg med lite kraftfôr bare de får fri tilgang til energirikt surfôr. Ut fra et ressursperspektiv er det synd at svært kraftfôrintensiv føring i mange tilfeller kan lønne seg økonomisk.

Bruksdyrkryssning er sikker vei til økte kjøttinntekter på melkebrukene. En kryssningsokse (NRF x Charolais) vil øke slakteoppgjøret med anslagsvis 4 500 kroner. Blir det ei kvige er det et

utmerket mordyr i spesialisert produksjon som det vil bli økende etterspørsel etter. De som har forutsetninger for det bør tenke på muligheten av å etablere en liten ammekubesetning i kombinasjon med melkekubesetningen. Ved nybygg vil det for mange lønne seg inntil videre å bruke deler av arealet til storfe kjøttproduksjon framfor å kjøpe rådyr melkekvote.

Det er godt dokumentert at produksjon av storfe kjøtt i kombinasjon med melk er langt mer klimasmart enn spesialisert kjøttproduksjon. Derfor er det viktig at potensialet til storfe kjøttproduksjon på melkebrukene utnyttes maksimalt. Men vi må ha flere tanker i hodet samtidig og erkjenne at vi aldri vil klare å dekke det norske markedet uten en kraftig økning i ammekuttallet.

Klimamessig er dette gunstig fordi norsk produksjon innebærer mindre klimagassutslipp enn import.

Det er ikke vanskelig å være enig med direktør Petter Hans Brubakk i NHO Mat og Drikke når han i Nationen uttaler at Regjeringen bør intensivere arbeidet med å øke den norske storfe produksjonen ut fra et klimaperspektiv. Avgift på rødt kjøtt og redusert produksjon i Norge, vil være ei gavepakke til eksportinteressene i andre land og en bjørnetjeneste for klimaet. Hvis kjøttforbruket skal reduseres må det ut fra et klimaperspektiv gå på bekostning av importert vare.

Det blir spennende å se om bedre økonomi i storfe kjøttproduksjonen vil øke interessen for sterkere vektning av kjøtt i avlsmålet. De grep Geno-styret nå har tatt med økt vektning av slakteklasse i kjøttindeksen vil snu tilbakegang til framgang for denne egenskapen. Både samvirke mellom egenskaper og GS gir i realiteten større avlsmessig framgang for kjøtt enn vektningen tilsier, men spørsmålet er om det er nok.

Men i all positiv omtale av mulighetene som åpner seg for økt norsk storfe kjøttproduksjon er det grunn til å rope et varsko. Hvis denne produksjonen går i retning av å bli mer kraftfôrintensiv og mer avhengig av import av fôrmidler er det ikke bærekraftig. Det er kun gjennom å utnytte grasressursene og i større grad lokalisere produksjonen der de ledige grasarealene er at vi kan oppnå langsiktig legitimitet for norsk storfe kjøttproduksjon.

...Regjeringen bør intensivere arbeidet med å øke den norske storfe produksjonen ut fra et klimaperspektiv.

» Smakelig beite som tåler røff behandling og som holder hele sesongen.

Solveig Goplen
solveig.goplen@geno.no
Tekst og foto

Erfaringsutveksling vårsådd rug sammen med italiensk raigras til beite

Såfrøet som tilbys er hybridrug som har en forholdvis høy pris. Såmengden av hybridrug til modning er 10-11 kilo. Trolig kan det være mulig å legge seg noe under de danske anbefalingene som gjelder høstrug. Anbefalingene er 8 kg høstrug og 2,5 kg italiensk raigras.

» Flere bønder har lang erfaring med italiensk raigras til beite. Raigras er ei plante som svarer på god gjødsling. Raigras er sen til å etablere seg og ofte vil det gå 6-7 uker før det er mulig å beite vårsådd raigras. Derimot så holder tilveksten seg langt utover høsten. Høstrug sådd på våren er derimot kjapp til å etablere seg og kan trolig beites fire uker etter såing når jordtemperaturen er høy nok. Målet med å så blanding med rug og raigras er å få et fullverdig smakelig beite gjennom store deler av vekstsesongen.

Flere har prøvd

Et titalls bønder på Hedmarken har i år sådd rug og raigras. 15. august møttes bønder til erfaringsutveksling hos Thorbjørn Lunde i Brumunddal. Thorbjørn driver økologisk mjølkeproduksjon med robotmjølking og hans mål er rikelig med beite fra 1. mai til godt ut i oktober. Thorbjørn sådde 10 kilo rug i slutten av april, fire dager senere ble arealet ugrasharvet og isådd fire kilo Macho raigras.

Dette er såmengder som ligger over anbefalingene. Resultatet som gruppa så hos Thorbjørn var et plantedekke som «var tett som en kost». Thorbjørn pløyde ned 5-6 tonn husdyrgjødsel og arealet er ikke gjødslet etterpå. Det er ikke gjort konkrete avlingsregisteringer, men Thorbjørn er svært fornøyd med beitet. Beitet er pusset en gang i sesongen så langt. Thorbjørn berømmer rugens smakelighet. Kyrnes iver etter å gå ut for å beite er viktig for å få driftsopplegget til å flyte. Om lag 40 meter fra fjøsdøra har Thorbjørn «kutrafikk-knutepunktet» der kyrne med enkle grep loses til rett skifte. Thorbjørn er opptatt av rasjonelle løsninger som fungerer, men går gjerne sammen med kyrne på beite i sene kveldstimer for å observere kyrnes beiteadferd.

Oppskrift fra danske økobruk

Vårsådd høstrug sammen med italiensk raigras er ei blanding som danske økologer bruker for å unngå «kløvertretthet». Det er lite som tyder

på at vi sliter med kløvertretthet i Norge, likevel kan det være et klokt valg å jobbe forebyggende og lære av danske økologer. Kløveren er en viktig motor i økologisk engdyrking og vekstskifte er nødvendig for å forbygge. Rug i kombinasjonen med raigras er et godt valg i så måte.

Erfaringer som kan deles

I oppskrifta er det poengtert at det er viktig å slippe dyra på tidlig, helst når beitegraset måler 12-15 centimeter. I gruppa var det også erfaring med at kontinuerlig beiting på skiftet hadde fungert forbløffende bra. I oppskrifta anbefales rask avbeiting og hyppig gjentak etter 5 dager tidlig i sesongen. En annen erfaring er at det kan være uklokt å så frøet med radsåmaskin uten å så på tvers etterpå. Det blir trangt om plassen i såraden og rom for ugras i mellom. Da er det bedre å sette ned såmengden og kryss-så. Rug er en nøysom art, mens raigras er en krevende art når det gjelder næring. Det kan være en mulig årsak til at rugen dominerte hos Thorbjørn, der det ikke var gjødslet utover i sesongen. I den danske oppskrifta står det 2 tonn gylle på omployd eng, mens det anbefales 4 tonn gylle hvis noe det har vært korn på arealet.

Beiting for perfektjonister

Thorbjørn la vekt på hvor viktig det er å trene kyrne på å beite. Det å åpne fjøsdøra mens det enda er lite gras er noe av hemmeligheten for stort opptak og god kutrafikk. Thorbjørn slipper kyrne gjerne før 1.mai og det mener han er et suksesskriteriet ved siden av at han selv mener at beiting er den billigste og mest spennende måten å produsere mjølk på. Han er rett og slett topp motivert for å få det til. I høst sår han et areal med høstrug. Målet med forsøket er at kyrne kan få til stort beiteopptak enda tidligere i vekstsesongen. Og ikke minst ser han på det som en mulig måte å holde kontroll over ugraset.

FORMEL

En stolt Bjørn Olav Enger fra Lena er blant bondene som står på lista over mjølkekubesetning med høyest ytelse i Norge. Bjørn Olav har en ytelse på 11590 kg EKM i 2015.

Gode resultater kommer ikke av seg sjøl!

**Felleskjøpet har vært på bondens lag i 120 år –
og det er vi stolte av!**

**En ting er sikkert: Gode resultater i fjøset
kommer ikke av seg sjøl.**

Visste du forresten at 3 av 4 på lista over de mest
høytytende besetningene i Norge bruker FORMEL?

Bli med på vinnerlaget du også!

» ABS er verdens ledende selskap innen storfeogenetikk. Geno har hatt avtale med dem for Nord-Amerika i mange år. Nå utvides denne til flere markeder.

Geno inngår ny avtale med ABS

Pressemelding

Sverre Bjørnstad, administrerende direktør i Geno.
Foto: Mari Bjørke

Jan Ole Mellby, styreleder i Geno. Foto: Mari Bjørke

» Geno Global har hatt stor suksess med salg av Norsk Rødt Fe (NRF) globalt og har i flere år vært det selskapet som har solgt mest «rød» genetikk i verden. Det har også ABS som verdensledende innen området, lagt merke til. Den nye avtalen vil omfatte markedene i Storbritannia, Italia, Nord-Amerika, Tyskland, Frankrike, New Zealand og Australia.

Økt synlighet på det globale markedet

– Vi har sett at populariteten til Norsk Rødt Fe (NRF) ute i verden har økt år for år, sier Sverre Bjørnstad, administrerende direktør i Geno. – Geno har ønsket å øke vår synlighet på det globale markedet. Vårt partnerskap med ABS vil gi oss mulighet til å

distribuere verdens ledende NRF-genetikk på en mer effektiv måte. Det kan gi økt verdi for kundene våre og bidra til økt vekst for begge selskaper. Geno har derfor inngått avtale med verdens ledende genetikkelskap på storfe, ABS, om å overta salget i definerte markeder fra 1. august i år.

– I Geno sin strategi for 2013–18 har det vært målsetting om å gjøre flere strategiske grep for å lykkes videre med eksporten av vår merkevare Norwegian Red, sier styreleder i Geno Jan Ole Mellby. – Styret i Geno har godkjent ny avtale med ABS og den vil gjelde fra 1. august. Hadde vi ikke gjort dette, måtte vi gjort andre grep for å vokse videre i disse markedene. Samtidig vil datterselskapene våre i

Italia og UK legges ned. De ansatte er tilbudt å gå videre med ABS.

Nytt konsept på gang

– I løpet av høsten 2016 kommer vi i samarbeid med ABS til å lansere et helt nytt brand for bruk av NRF i disse felles markedene, fortsetter Bjørnstad. – Geno mener dette er en viktig og god strategisk allianse å etablere for å kunne forsterke vår tilstedeværelse i det globale markedet, øke eksporten ytterligere og etablere større kjennskap til NRF internasjonalt. Geno og ABS deler strategiske mål, vi deler mange verdier og har funnet en god arbeidsform for dette samarbeidet som også skal komme våre kunder ute til gode, avslutter Sverre Bjørnstad.

SMÅTT TIL NYTTE

Tilskudd til klauvskjæring

I Sverige gis det et tilskudd på SEK 220 pr. ku for klauvskjæring. Kravet er at klauvene skal skjæres minst to ganger i året med minst fire måneders mellomrom av sertifisert klauvskjærer. Videre er det krav om rutiner for kontroll og oppfølging av klauvhelsen i besetningen og alt skal dokumenteres i en klauvhelseplan og klauvhelserapport.

www.atl.nu

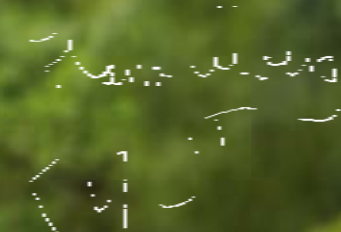
Pappa kan bli med å heie på oss når alt er i orden i fjøset

Livet er å ha tid. Tid til å gjøre noe helt annet.

Slik får vi energi til arbeid og omsorg
for de vi er glad i – både to- og firbente.

Fjøssystemer vet alt om hvordan fjøs bygges og driftes.
Og gode fjøs gir mer tid.

Derfor har vi blitt bonden og alle dyrenes førstevalg.

*På gården Ulberg i Sør-Fron
bor Kristin Wold Lexander
og Hans Ulberg med barna
Knut og Petter.*

www.fjossystemer.no

FJØSSYSTEMER

Bonden og dyrenes førstevalg

Øst
2634 Fåvang
Tlf. 61 28 35 00
ost@fjossystemer.no

Sør
3178 Våle
Tlf. 33 30 69 61
sor@fjossystemer.no

Vest
4365 Nærbø
Tlf. 51 43 39 60
vest@fjossystemer.no

Nordvest
6770 Nordfjordeid
Tlf. 57 86 25 05
nordvest@fjossystemer.no

Midt
7473 Trondheim
Tlf. 72 89 41 00
midt@fjossystemer.no

Bygg
2634 Fåvang
Tlf. 61 28 35 00
bygg@fjossystemer.no

» Geno Global og Genus-ABS har nå inngått en distribusjonsavtale som gjør at Genus-ABS blir Geno sin partner i åtte markeder.

Sverre Bjørnstad

Administrerende
direktør i Geno
sb@geno.no

Ny internasjonal part

» Genus-ABS er verdens største avls-selskap på storfe. Geno ser naturlig nok dette som en stor anerkjennelse og en betydelig mulighet for å øke veksten i NRF-salget på en kostnadseffektiv måte. Anerkjennelsen gjelder både for NRF som ledende genetikk men også for det arbeidet i internasjonalt salg som er lagt ned over mange år. ABS har vært Geno sin distributør i USA siden 2012 og i Frankrike siden 2010. Derfor kjenner selskapene hverandre godt.

Unik profil

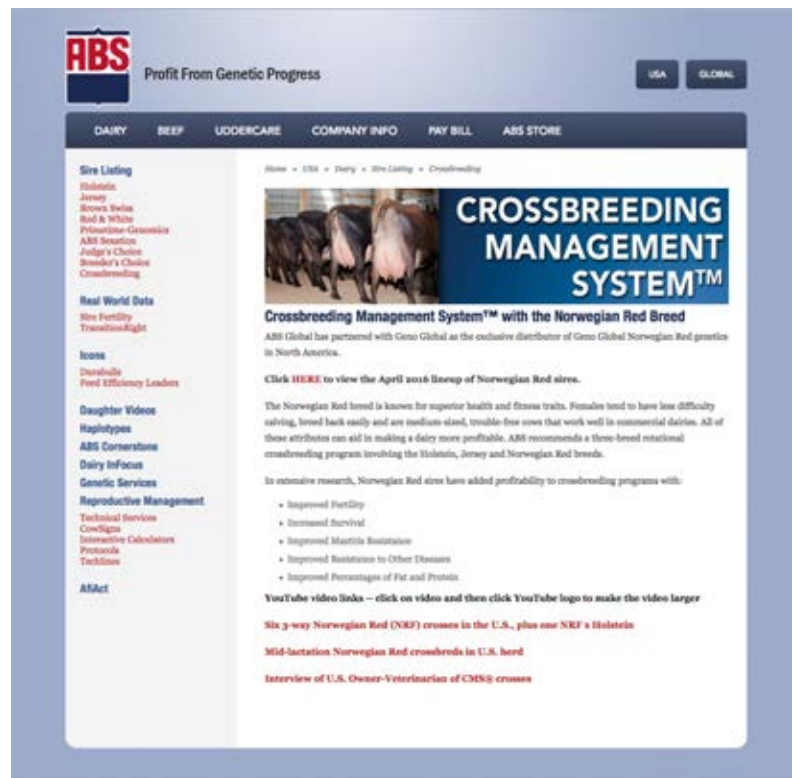
ABS ser et betydelig potensial i å markedsføre og selge NRF. De har stor interesse i å utvide muligheten til å distribuere et avlsmateriale med, som de sier, en unik profil. Det er kombinasjonen av høyt produksjonspotensial og god helse og fruktbarhet og de langsiktige avlsmålene de ser på som unikt. De har foretatt en meget grundig gjennomgang av dokumentasjon og resultater på NRF i Norge og resultat fra forsøk og kommersiell bruk i mange markeder. Arbeidet er gjennomgått både av deres FoU- og markedsavdeling. ABS ser at forbrukerne og meieriselskapene blir mer opptatt av hvordan produktene er produsert og hvilke hjelpemidler som er brukt i produksjonen. Det å kunne tilby avlsmateriale som har dokumenterte fortrinn på disse områdene, passer godt inn i ABS sin tenkning. Selv om alt er stort i USA, så er det nå mange som etterspør ei mellomstor ku, men som er best på totaløkonomi. De som har god registrering på førmengde ser at kombinasjonen moderat størrelse og høy produksjon gir god føreffektivitet, noe som forventes å få en økende etterspørsel framover.

Redusert risiko og økt potensial

Geno Global ble etablert i 2003 og siden starten har vi hatt en gradvis økning av den internasjonale

virksomheten. Dette kommer både som en følge av økt kjennskap til NRF-rasen, mange fornøyde kunder og et meget godt arbeid av dedikerte selgere i det enkelte markedet. Vi har vært representert gjennom ulike agenter og har selv etablert datterselskap i strategisk viktige markeder. I tillegg har Geno Global foretatt oppkjøp av selskapet Xsires i Nederland. Etableringen av egne datterselskapene i Storbritannia og Italia var viktig for å sette NRF på kartet og å få opp salget i disse markedene. Datterselskap, med egne ansatte, har fungert godt for å skape entusiasme rundt rasen. Samtidig ser vi at det å drifte egne selskaper i flere markeder er ressurskrevende. Derfor er det strategiske grepet vi nå tar basert på en avveining der vi blir mer avhengig av at partnerne virkelig er dedikert for å selge, samtidig som Geno får

reduert sin risiko ved å ikke lenger ha egne datterselskap i Storbritannia og Italia. Vi får nå Genus-ABS som partner i flere land, noe som gir oss et potensial for å effektivisere salgs- og støtteprosessene. De fleste av de som jobbet for Geno i Italia og Storbritannia er nå ansatt i Genus-ABS. Tidligere daglige ledere i de to selskapene er nå ansatt i nye og ledende posisjoner i Genus-ABS. I sum utgjør disse nå en kjerne med selgere, som kjenner NRF og Geno godt, noe som er en stor fordel. Dette gir også mulighet for at de kan følge opp kundene de hadde når de var ansatte i Geno Global sine selskaper. I tillegg vil vi nå kunne trekke veksler på hele salgsapparatet til ABS i disse markedene. Nå fokuseres det på intens opplæring av selgere og videreutvikling av konsept- og salgsmateriell sammen med ABS.

ner for Geno Global

Viderefører internasjonalt samarbeid

Avtalen påvirker ikke det samarbeidet vi i dag har med andre avlsselskaper. Geno har FoU-samarbeid med flere utenlandske miljøer og vi har gode partnere som distribuerer for oss i andre viktige markeder. Dette videreføres på samme måten som tidligere. Norsk Rødt Fe er et resultatet av et langsiktig avlsarbeid der norske bønder kompromissløst har prioritert avlsmål som helse og fruktbarhet. At

en samtidig har kunnet sikre en jevn vekst i produksjonspotensialet av melk og kjøtt blir vurdert som unikt. Dette reflekteres i avtalen og vi mener samarbeidet vil styrke distribusjon av NRF-genetikk i store markeder som USA, Canada, Storbritannia, Tyskland, Italia, Australia, Frankrike og New Zealand. Dette er en avtale med verdens største genetikkelskap for storfe, Genus-ABS, der NRF er valgt basert på egenskaper som har stor betydning for en bærekraftig

produksjon. Helse, fruktbarhet og ikke minst fôrutnyttelse er viktige egenskaper i denne sammenhengen. For Geno er det også positivt å jobbe med den videre utviklingen av disse markedene sammen med verdens største selskap for storfeogenetikk som investerer betydelig i både markedsføring, forskning og i teknisk støtte for produktene de selger.

Tre Gopollen-døtre på ei sæddose

Rasmus Lang-Ree, rlr@geno.no

Sesseng samdrift opplevde at ei dose kjønnsseparert sæd etter 11078 Gopollen resulterte i trillingfødsel og tre Gopollendøtre i en smell. Buskap planlegger å følge de tre Gopollendøtrene videre, så kanskje blir det et gjensyn om et års tid. Trillingfødselen i fjøset til Sesseng samdrift på Søbustrand i Sør-Trøndelag skjedde 19. juli og kalvene var helt jevnstore.

Ku nummer 267 med sine tre Gopollen-døtre. Foto: Privat

Fra venstre Arne Sesseng, Grethe Sesseng, datter Toril Sesseng og barnebarn Håkon sammen med de tre Gopollenkalvene. Foto: Privat

Rett fra fjøs-golv

Ole Bjørner Flittie, Mjølkeprodusent på Lesja, oflitti@gmail.com

Juni-granskningen 2016 er en milepæl i Geno sin historie, for nå tar GS-oksene for alvor over blant eliteoksene. Ni av eliteoksene er avkomsgransket, mens resterende 12 er såkalte GS-okser, som altså er beregnet med avlsverdi etter sine egne gener.

Det er mange okser med høye avlsverdier, og i snitt har de 30,8 i avlsverdi. Blant de 21 eliteoksene så har åtte utenlandsk far og sju er far til en av de avkomsgranskede eliteoksene. Det er kun 11759 Kvalbein blant GS-oksene, som har utenlandsk far. Her finner vi 22021 Buckarby som far, mens 10432 Velsvik er morfar. 11759 Kvalbein er svært jevn på det aller mest, og har 33 i avlsverdi.

Av de etablerte eliteoksene fortsetter 10795 Hoøen og 11033 Reitan 2. De holder seg greit i avlsverdi, men det er noe merkelig at de fortsatt er med som eliteokser siden de har vært brukt mye. Dessuten så er det mange unge okser som banker på døra, deriblant deres egne sønner. Høyest av de avkomsgranskede oksene er 11308 Hofstad, med 39 i avlsverdi. Dette er en sønn av svenske 22016 A Linne. Hofstad er som sin far en god eksteriørrokse, men kombinerer også mjølk og fruktbarhet på en meget sterk måte. Eliteoksene etter junigranskningen er en meget sterk gruppe med tanke på mjølk, da alle oksene ligger mellom 108 til 147 i indeks her.

Det er også en jevnt over god gruppe på jur da ingen er under 102 i indeks på egenskapen. Det er 10923 Prestangen som er far til flest av eliteoksene. Han har tre sønner. Sammenligner en disse sønnene mot hverandre har de ganske like indekser. Den tidligere eliteoksen 10918 Val er representert med to sønner, 11791 Hobbesland og 11785 Brakstad. Dette er okser som i likhet med sin far er svært sterke på mjølk, da begge ligger over 130 i indeks på kg mjølk.

Bare fem av oksene er kolla, og det er kun 11572 Saur som er homozygot kollet. Litt større utvalg med kolla okser burde vært mulig nå, etter som det er så mange å velge i.

Det er en del fokus på kjøttegenskapene på NRF-oksene om dagen, spesielt i etterkant av jordbruksforhandlingene da det såkalte kvalitetstilskuddet ble justert. En oppnår tre kroner i kvalitetstilskudd på et slakt i O, mens en oppnår fire kroner mer på en O+, altså sju kroner. Det er grunn til å tro at det blir noe mer fokus på egenskapen kjøtt blant melkeprodusentene fremover. I de siste to-tre åra, har det vært få eliteokser som har hatt indeks over 100 på slakteklasse. Det er derfor gledelig at seks av de nye GS-oksene er over 100 her. Den beste er 11792 Ystgard, sønn av 10923 Presangen, han har 111 på egenskapen slakteklasse. Ellers er halvbroren 11789 Maele, best totalt på kjøtt med 123 i indeks.

Blant de utenlandske oksene er det fortsatt 22017 V Føske som er høyest med 43 i avlsverdi, men også 28005 Bangkok ligger fortsatt høyt med 40 poeng. Den finske produksjonsoksen 23009 Valpas, som nå har fått døtre i produksjon i Norge, ligger på 33. Han har hele 143 i indeks på mjølk.

Det bør være noe for enhver smak blant de NRF-oksene, men regner likevel med at statuettvinner 11078 Gopolen er den oxen som fortsatt er mest etterspurt.

SMÅTT TIL NYTTE

NRF-kjøtt som kilde til K-vitamin

Prosjektet Sunnere storfekjøtt har analysert kjøttdeig fra NRF-dyr og funnet høyere innhold av vitamin K enn tidligere analyser fra Nofima har vist. Vitamin K er knyttet til redusert åreforkalkning, benskjørhet, lavere blodsukker og muligens bremsende effekt på kreftutvikling. Innholdet varierte mye fra dyr til dyr og også mellom kyr og okser. I gjennomsnitt var innholdet 10,2 mikrogram pr. 100 gram. For å kunne markedsføres som kilde til vitamin K måtte innholdet vært 11,3 mikrogram pr. 100 gram. Det gjøres nå forsøk ved NMBU for å finne ut mer om hvordan storfe kan føres for blant annet å øke og stabilisere innholdet av vitamin K i kjøttet.

Go'morning, 2 - 2016

Buskap 7-2016

kommer ut 31. oktober

Bestillingsfrist for
annonser 11. oktober
aksel@adapt-da.no

Noe av det tyngste arbeidet i fjøset er grovfôrhandteringen. Med Trioliet og TKS kan A-K maskiner nå tilby utstyr som gjør alle tunge tak overflødige. Ikke bare kan du få et lettere arbeid med helautomatisk utstyr, du får også et bedre fôr.

Solomix fullfôrvogner

Triomatic T20

Triomatic T35

Turbobuster blokkskjærer

Enklere utforing med K2 Easy Feed

KAMPANJEPRIIS FRA
Kr. 139 900,-

- » Styres enkelt via et 5,6" touch display.
- » 10 ulike grupper kan programmeres med radiostyring.
- » Hver gruppe kan ha 12 individuelle start-tider.
- » EasyFeed funksjon, velg grupper for utfôring og start.

- » Grovfôr og kraftfôr kan tildeles individuelt til hver gruppe.
- » Maskinen kan ha 1 fyllekilde grovfôr og 1 kraftfôrtank.
- » Fylling av både grovfôr og kraftfôr kan utføres automatisk.
- » Kan enkelt samkjøres med fyllekilder fra andre leverandører.

Åse M. Flittie Anderssen
Fagspesialist i Tine Rådgiving
ase.anderssen@tine.no

Fôrplanlegging til

Slakteresultatene er fasit. Dersom oksene ikke oppnår ønsket slaktevekt, klasse og fettgruppe gjelder det å vurdere mulige årsaker og setje inn forbedringstiltak. Foto: Sigbjørn Karlsen

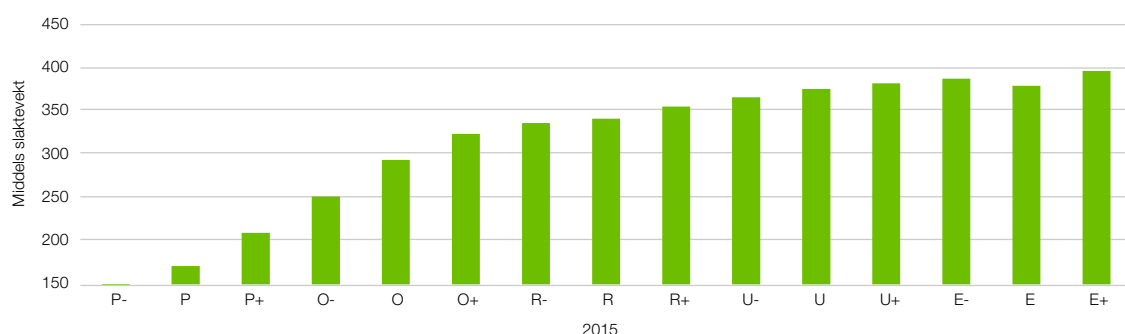
Framføring av oksar må ha som mål å gi slaktemodne oksar utan mykje fett. Dette kan vi oppnå ved nokså varierende slaktevekter. Norsk middel i 2015 var 306 kg slaktevekt ved 17,4 måneders slaktealder. Som tabell 1 viser har tilvekst og slaktevekt auka betydelig i løpet av dei 10-12 siste åra, men samtidig blir det meir fetttrekk på oksane.

Set mål for oksane

Fôrplanlegginga må ta utgangspunkt i bondens mål. Valg av slaktealder og -vekt er avhengig av fjøs plass, tilgang på kalv og grovfôrgrunnlag. Dess betre grovfôrgrunnlag og fjøs plass og dess dårlegare tilgangen på fôringskalv er, dess meir aktuelt er det å føre oksane tunge og med høg grovfôrandel. Nå får vi 4 kr/kg i kvalitetstilskott

for klasse O og betre. Frå 1.januar 2017 blir det redusert til 3 kr i klasse O og auka til 7 kr for O+ og betre. Animalia-statistikk viser høgare EUROP-klasse ved aukande slaktevekter. I 2015 var ung okse klasse O+ i middel 324,4 kg slaktevekt mot berre 294,1 kg i klasse O. Sjå figur 1. Noko av årsaken kan vera meir kjøttfe blant O+-oksane. Av alle slakt i Ung okse i 2015 var cirka 28 prosent i fettgruppe 3- (lågaste trekk), 16 prosent i fettgruppe 3 og 6 prosent i 3+ og oppover. Middel slaktevekt i sistnevnte fettgruppe var 347 kg, mot 311 kg for oksar i fettgruppene 2, 2+, 3- og 3. Sjølv om det går meir fôr per kg slakt og risikoen for fetttrekk aukar tilseier dei nye satsane for kvalitets-tilskottet å satse på litt tyngre slakt, spesielt for dei som frå før ligg under 300 kg slaktevekt i middel.

Figur 1. Middel slaktevekt for Ung okse i ulike EUROP-klasser (alle raser, kjelde: Animalia).

Tabell 1. Middel slakteresultat for Ung okse i Kukontrollen i åra 2004 – 2015.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Antall slakt	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Slaktevekt, kg	294	298	298	296	298	300	301	295	292	295	299	306
Slaktealder, månader	19,1	19	18,7	18,3	18,2	18	18	17,7	17,7	17,5	17,3	17,4
Slakteilvekst, g/dag	472	483	489	495	501	512	513	511	507	517	529	540
EUROP	O+ Middels	O+ Middels	O Middels	O Middels	O Middels	O Middels	O Middels	O Middels	O Middels	O Middels	O Middels	O Middels
Fettgruppe	2+ Tynt fettlag	2+ Tynt fettlag	2+ Tynt fettlag	2+ Tynt fettlag	2+ Tynt fettlag	2+ Tynt fettlag	2+ Tynt fettlag	2+ Tynt fettlag	2+ Tynt fettlag	2+ Tynt fettlag	2+ Tynt fettlag	3- Normalt fettlag

»» Dei nye satsane for kvalitetstilskottet tilseier å satse på litt tyngre slakt, spesielt for dei som frå før ligg under 300 kg slaktevekt i middel.

oksar

Tabell 2. Forbruk av surfôr og kraftfôr til NRF-okse med 300 kg slaktevekt ved 16 månaders alder. Resultata gjeld frå oxen er 120 kg fram til slakting.

Surfôrskvalitet, MJ NEL ₂₀ /kg TS	Okse 300 kg på 16 mnd. Slaktetilvekst på 575 g/dag		
	Høg 6,53 MJ	Middels 6,09 MJ	Låg 5,62 MJ
Kg TS surfôr	2643	1947	1297
Kg kraftfôr	142	1011	1753
Kraftfôr i prosent av alt TS ¹	4,5	31,4	54,3

¹Kraftfôr-andelen blir noko høgare dersom ein reknar på energi-basis.

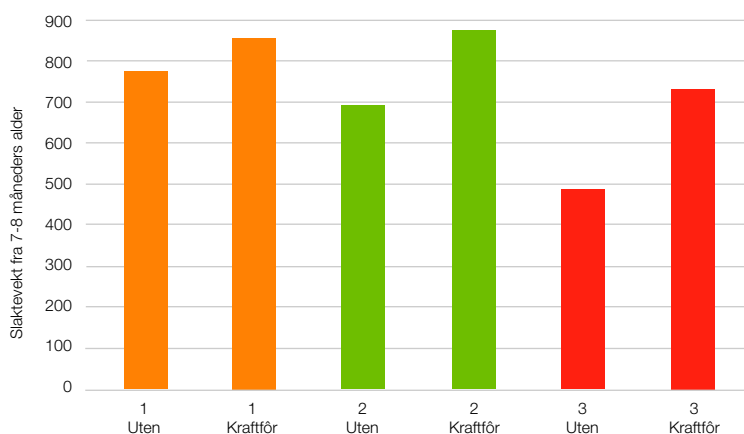
Kor mykje kraftfôr treng oksane?

I tabell 2 er vist berekna fôrforbruk i OptiFôr Ungdyr med tre grovfôrskvalitetar. Kraftfôret hadde 7,01 MJ NEL₂₀/kg tørrstoff.

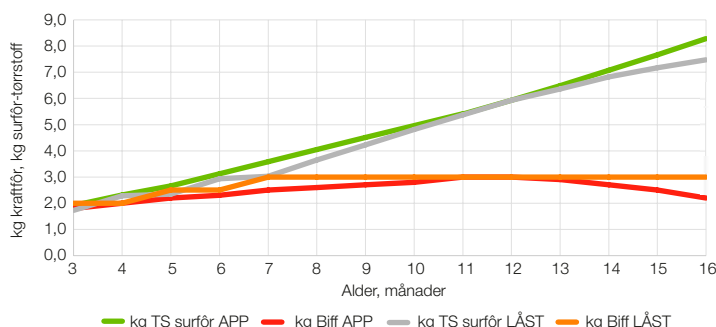
Forutsatt fri tilgang på energirikt surfôr med vellykka gjæring kan oksane oppnå bra tilvekst med svært lite kraftfôr. Kalvane må få ein god start – fylg tilrådingane i brosjyra «Godt kalveoppdrett». Gje kraftfôr tilnærma etter etelyst (unngå laus avføring) til rundt tre månaders alder, for så å trappe gradvis ned til null ved eitt års alder. NorFor-planane i tabell 2 stemmer bra med forsøksresultata i «Mer og bedre grovfôr»-prosjektet med Åshild Taksdal Randby i spissen for nokre år sidan. Oksar vart fôra med tre ulike grovfôrskvalitetar, den beste var enda meir energirik enn «høg» i tabell 2. Halvparten av oksane fekk *ikkje* kraftfôr etter 7-8 månaders alder, medan den andre halvparten fekk 2 kg fram til 385 kg levandevekt, så 3 kg til dei vog 500 kg og 4 kg kraftfôr fram til slakting. Kraftfôrskalaen var lik for alle grovfôrskvalitetane. I kalveperioda fekk alle opptopping til 1,5 kg kraftfôr. Figur 2 viser oppnådd slaktetilvekst i dei seks oksegruppene.

Oksane på haustetid 1 med kraftfôr åt 18 prosent mindre grovfôr enn oksane utan kraftfôr, og dette forklarar liten skilnad i tilvekst. Oksane på haustetid 1 oppnådde best klasse, men var også feitest. Middel slaktepris var høgast for oksane som fekk det minst energirike surfôret, det vil seie haustetid 3. Framføringstida for å oppnå 290 kg slaktevekt var 2 månader lengre på haustetid 3 utan kraftfôr enn på haustetid 1 utan kraftfôr. Tine Effektivitetsanalyse i 2013 viste at kraftfôr og anna fôr (mjølk) i middel utgjorde 57 prosent av energiforbruket til dei rundt 15 000 oksane i statistikken. Det kan tyde på at vi ikkje

Figur 2. Slaktetilvekst i gram/dag frå 7-8 månaders alder i kvar oksegruppe i «Mer og bedre grovfôr»-forsøket.

Figur 3. Fôrplan til NRF-okse med planlagt slaktevekt 300 kg ved 16 månaders alder.

» Fôrplanlegging til oksar

Tine Effektivitetsanalyse i 2013 viste at kraftfôr og mjølk utgjorde 57 prosent av energiforbruket til oksane. Det kan tyde på at vi ikkje utfordrar grovfôrkapasiteten til oksane nok ved fri tilgang på energirikt surfôr. Foto: Rasmus Lang-Ree

Figur 4. Eksempel på slakteresultat Ung okse.

Slaktegruppe	Slakt i alt		Middel		
	Antall	Kg	Slaktevekt	Alder (mnd)	Tilv. g/dag
Ung okse	8	2520	315	15	638

utfordrar grovfôrkapasiteten til oksane nok ved fri tilgang på energirikt surfôr.

Praktisk tilpassing av fôrplaner

Oksar blir som regel oppstalla i bingar med 5 – 10 oksar og utan individuell kraftfôrtildeling. Kurva «kg Biff APP» i figur 3 viser berekna kraftfôrbehov og surfôropptak til ein NRF-okse 300 kg på 16 månader. Surfôret har middels fordøyeligheit. I og med at alder på oksane i ein binge varierer er det lite aktuelt å fylgje fôrplanen slavisk. I kurva «kg Biff LÅST» er det gjort ei praktisk tilpassing med fast kraftfôrmengde i lengre perioder; her 2 kg kraftfôr til ca. 4 månaders alder, 2,5 kg til ca. 1/2 år og deretter 3 kg fram til slaktning.

Ved begrensa grovfôrtildeling eller når oksane må eta noko «rat» frå kyrne trengs meir kraftfôr enn tabell 2 viser. Ved 90 prosent grovfôropptak i forhold til appetitt vil oksar på middels surfôr trenge cirka 1 200 kg kraftfôr, og kraftfôrandelen aukar til 37,6 prosent av tørrstoffopptaket. Med 80 prosent appetittføring treng dei 40 prosent kraftfôr.

Pass på nok mineraler

Oksar som får lite kraftfôr på grunn av god grovfôrqualität, bruk av heimavla korn eller alternative førmiddel som mask, potet, brød og så vidare får som regel ikkje dekt mineralbehovet. Da trengs det ekstra mineralnæring i tillegg. Mangel på kalsium og fosfor til dei yngste

er mest vanleg. Oksar på 3-4 kg spesialkraftfôr til ungdyr/kjøttfe får som regel dekt mineralbehovet.

Fullfôr til oksar

I ei bestemt fôrblending er kraftfôrandelen konstant. Dette er ei utfordring ved bruk av fullfôr til oksar sidan dei yngste treng høgare energikon-sentrasjon (meir kraftfôr) enn eldre oksar. Berekna kraftfôrbehov i figur 3 er til dømes knapt 40 prosent av tørrstoffet ved 1/2 års alder, mot 30 prosent ved ett års alder og knapt 20 prosent når oxen er slakteklar 16 månader gamal. Dette skuldast at opptakskapasiteten aukar relativt sett meir med alderen enn energibehovet gjer. I praksis er det god erfaring med å lage miksen slik at den passar til oxen på den alderen det er forventa høgast tilvekst, i dette tilfellet ved 1 års alder. Ein slik miks vil også passe bra som grunnblanding til mjølkekyr og dekker rundt 22 kg EKM. Yngre oksar får i teorien ikkje dekt behovet sitt med denne blandinga. Men ved bruk av fôrblending får dyra eit meir stabilt vommiljø, og dette stimulerer fôrptaket. Derfor kompenserer vi berre delvis med ekstra kraftfôr til dei yngste oksane. Gje tilleggs-kraftfôr etter appetitt til cirka 3 månaders alder, og deretter 1 – 0,5 kg til dei er 7 -8 månader gamle. Med fullfôr er det heilt avgjerande å kjenne tørrstoffprosenten i grovfôret. Her er eit eksempel: Planlagt miks 1 700 kg rundball med 30 prosent tørrstoff og 300 kg kraftfôr. Da utgjer kraftfôret 34 prosent av tørrstoffet. Dersom rundballane i staden inneheld 40 prosent tørrstoff og ein ikkje justerer blandinga blir det berre 28 prosent kraftfôr. Slik variasjon er ikkje bra for resultatata.

Slakteresultatata er fasit

Studêr slakteresultat etter kvar oksepulje. I figur 4 er vist ei bra pulje med NRF-oksar. Fem gjekk i O+ og tre i O, og to fekk fettgruppe

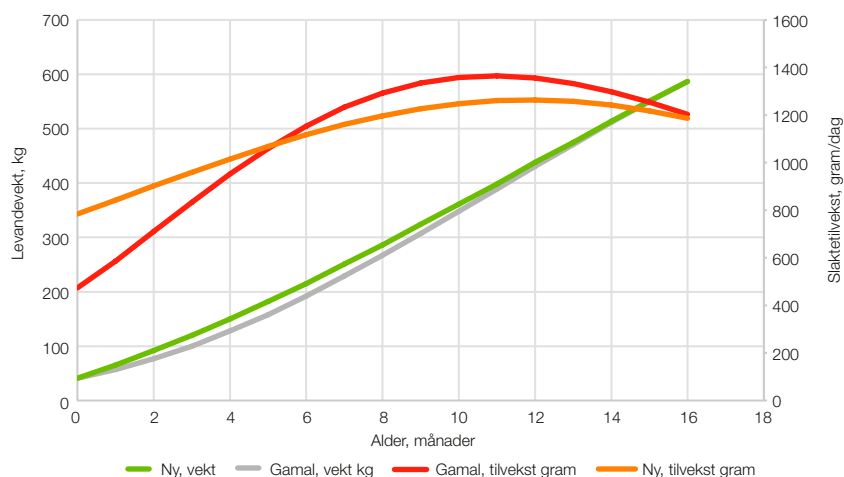
2+, fem havna i 3- og ein i 3. Endringa i kvalitetstilskottet vil her utgjera 1,64 kr ekstra per kg eller 4.144 kr i alt for dei åtte oksane.

Dersom oksane ikkje oppnår ynskja slaktevekt, klasse og fettgruppe gjeld det å vurdere moglege årsakar og deretter setja inn forbetringstiltak. Begynn med starten – får kalvane ein god start utan diarê og luftvegssjukdomar? Dårlig tilvekst i kalveperioda gjev ofte oksar som avleirar fett ved beskjedne slaktevekter. Mål/veg kalvar og sjekk mot kalvetavlene opptil 100 dagars alder på [medlem.tine.no](https://medlem.tine.no/cms/fagprat/oppdrett/vokser-kalvene-dine-godt-nok) (<https://medlem.tine.no/cms/fagprat/oppdrett/vokser-kalvene-dine-godt-nok>) og eventuelt vidare i Produksjonskontroll Kjøtt. Fagrådsgjevar frå meieri eller slakteri er aktuelle å diskutere miljøtiltak og fôrplanar med. Noter tidspunkt for store endringar slik at slakteresultata kan vurderast i ljøs av dette. Bruksdyrkryssing bør brukast på kyr som det ikkje er aktuelt å setja på kukalvar unna. Slakteoppgjør med kassert lever er eit signal om ubalansert fôrassjon. Leverbyllar skuldast sur vom/lite fiber/høg kraftfôrandel i rasjonen. I slike tilfelle har neppe siste kraftfôrkiloen vore lønsam. Fleire mindre kraftfôr-tildelingar per døgn vil motvirke sur vom. Hugs også rikeleg tilgang på reint drikkevatt til oksane. Det er mange nyttige tips om vatn i denne artikkelen på Fôringsbloggen: <https://kuforing.wordpress.com/2011/08/25/vatn-til-okser/>

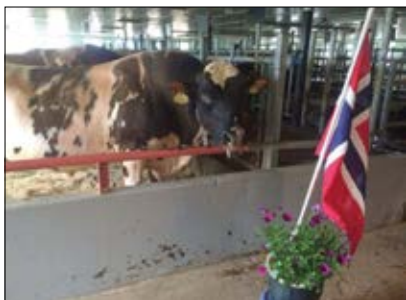
Forbetra vekstfunksjon og opptakskapasitet i TINE OptiFôr Ungdyr

I samband med utviklinga av ny effektivitetsanalyse (Mjølkonomi) vart alle registrerte brystmål, levandevekter og slaktevekter på ungdyr dei siste åra henta ut frå Kukontrollen. Desse dataene viste at ungdyra veks vesentleg fortare i kalveperioda nå enn da den tidlegare vekstfunksjonen vart utvikla. Derfor har Tine justert vekstkurva slik at den samsvarar godt med fakta i norske buskapar nå, og denne nye er teke i bruk både i Mjølkonomi, OptiFôr og Produksjonskontroll. Figur 5 illustrerer endringa for ein typisk NRF-okse.

Figur 5. Ny vekstfunksjon for NRF-okse som skal bli 300 kg slaktevekt ved 16 månaders alder, samanlikna med den gamle vekstfunksjonen.

NorFor driv eit kontinuerleg utviklingsarbeid etter kvart som nye forsøk gjev tilgang på betre datagrunnlag for formlane. Nyleg justerte NorFor berekninga av sannsynleg fôrøptakskapasitet for ungdyr, både oksar og kviger. Praktisk utslag for NRF-oksar er fôrplanar med litt mindre kraftfôr totalt ved bruk av energirikt grovfôr, og motsatt på grovfôr med middels og lågt energiinnhald. Endringa er generelt større for tunge kjøttfaser enn for mjølkeraser og lette kjøttfaser. Både ny vekstfunksjon og ny opptakskapasitet gjeld nå i OptiFôr Ungdyr, og resultatata i tabell 2 og i figur 3 er berekna med desse.

10177 Braut feiret bursdag

10177 Braut har feiret sin 14-årsdag og Harald Kleiva på Hallsteingård sørget for at jubilaranten fikk både flagg, musikk og blomster. Det ble også innslag på NRK Midt-nytt fra bursdagsfeiringen. Foto: Harald Kleiva

Elisabeth Kluffen
Rådgiver Nortura
elisabeth.kluffen@nortura.no

Konsekvenser av endret kvalitetstilskudd på storfe

Kjøttferasene har en gjennomsnittlig klassifisering som ligger ifra O+ og bedre både for okser og kviger. Bildet for NRF-oksene så er bildet mer nyansert. Hittil i år ligger slaktevektene noe høyere med 313 kg og snitt klasse på O (5,41) som er litt høyere enn 2015. Foto: Tyr

I jordbruksavtalen 2016/2017 ble det innført endrede satser på kvalitetstilskudd for storfe. Ung okse, kvige, ung ku i klasse O+ og bedre fikk en økning på 3 kroner pr. kg slik at totalt kvalitetstilskudd for disse klassene ble 7,- pr kg. Klasse O ble redusert med 1 krone slik at kvalitetstilskudd for klasse O ble 3 kroner pr. kg Dette betyr en differanse på 1 200 kroner i utbetalt kvalitetstilskudd på et okseslakt på 300 kg om det kommer i klasse O i stedet for O+ og 2 100 i forskjell om det kommer i O- i stedet for O+. Fordelingen av alle okser i kategori ung okse i 2015 i Animalia viser at ca. 13 prosent ikke oppnådde kvalitetstilskudd i det hele tatt (klasse O- og lavere), ca. 40 prosent oppnådde O og 47 prosent av alle slakt i kategori ung okse oppnådde

Med endret kvalitetstilskudd, dagens kalvepriser og gjeldende fetttrekk er det penger å tjene på å føre oksene noe tyngre for å oppnå høyere klasse. Foto: Rasmus Lang-Ree

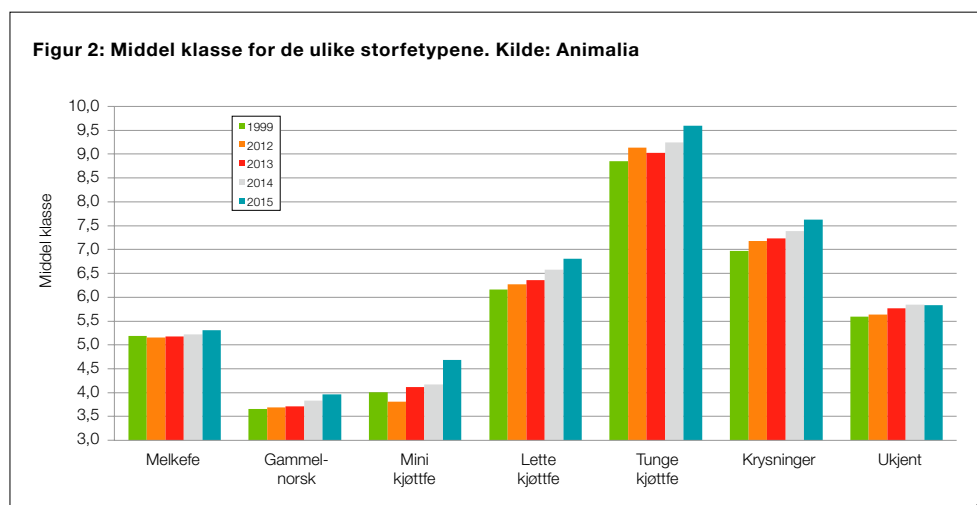
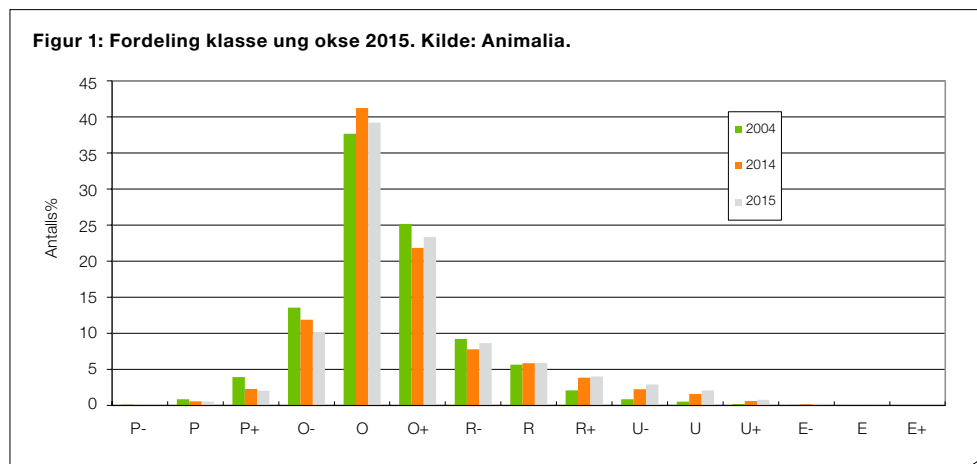
» Med nye satser på kvalitetstilskudd storfe er det mange som lurer på om de skal gjøre endringer i driftsopplegget på slakteokser med tanke på slaktevekt og fremføringstid.

klasse O+ og bedre (se figur 1). Dette omfatter 127 000 slakt totalt.

Hva påvirker klassen?

Kjøttfyllden er i stor grad genetisk bestemt. Kjøttferasene som i stor grad er ensidig avlet for slakteegenskaper og tilvekst har en gjennomsnittlig klassifisering som ligger ifra O+ og bedre både for okser og kviger. Når det gjelder NRF-oksene så er bildet mer nyansert. I underkant av 100 000 NRF okser ble slaktet på norske slakterier i 2015, og de hadde en snitt klasse på O (5,33) med en gjennomsnitt vekt på 303,7 kg. Hittil i år ligger slaktevektene noe høyere med 313 kg og snitt klasse på O (5,41) som er litt høyere enn 2015. Variasjonen ligger fra P-klassene opp til R-klassene som viser at NRF-oksen absolutt har potensial for å komme i klasse O+ og bedre. Denne forskjellen kan skyldes ulik avlsstrategi i

besetningen og bruk av seminokser som avler for kjøtt og ikke. Ved å velge fedre som har høye avlsverdier på kjøtt er mulighetene for å oppnå bedre klasse på avkom større. En løsning for mjølkebesetninger som har mulighet til det, er å inseminere kyr som skal utrangeres og som ikke egner seg i mjølkeproduksjonen med kjøttfe. Da vil man oppnå både bedre klasse, tilvekst og forutnyttelse på avkom etter disse. Figur 2 viser fordelingen av de ulike rasekategoriene i forhold til klassifisering. Middel klasse 5 tilsvarer O, 7 tilsvarer R- og så videre.

Fôring og vekt

God fôring og god tilvekst henger først og fremst sammen med når dyret blir slaktemodent. Sterk fôring vil påskynde veksten og fettavleiringen blir kraftigere på et tidligere tidspunkt (ved lavere vekt) enn ved svak fôring. Så lenge det er dyr som har hatt en god start og bra kalveperiode, er det vanskelig å føre dyret for å oppnå en bestemt klasse hvis dyrets vekstpotensial er utnyttet. Likevel ser en at høyere vekter og mer fett tenderer til å gi en høyere klasse. Dyret er slaktemodent når det genetiske potensialet for muskelvekst

Konsekvenser av endret kvalitetstilskudd på storfe

er mest mulig utnyttet og andel fett på slakteskroten er tilpasset markedsbehovet. Slakteriene priser slaktet slik at det som er behovet i markedet også gir best pris til bonden. Statistikk fra Animalia viser en sammenheng mellom slaktevekt og klasse hvor andel i klasse O+ har en høyere gjennomsnittsvekt (324 kg) enn okse i klasse O (294 kg).

Fettrekk

Som forventet vil andel overfete slakt øke når vektene på oksene øker. Hvis fettrekk øker i noteringsprisen så vil også dette påvirke hva som er rett strategi på slakteoksene. Andelen av overfete slakt har hittil i år gått opp fra 51 til 55 prosent. Det er en stor og økende utfordring med fett fra storfe. Andel feite slakt går opp og forbruket går i retning magrere produkter. Dette gir pressede priser

på fett og også overskuddsfett som ikke blir utnyttet i mat.

Det er da oppstått en situasjon med i utgangspunktet for stor produksjon av fett fra storfe i forhold til behovet slik at en kan forvente endringer i størrelsen på fettrekk.

Økonomi

Lønner det seg å føre oksene tyngre for å oppnå kvalitetstilskudd på flere av slaktene? Her vil det nok være flere ting som virker inn både i forhold til fjøsbygg, tilgang på fôr og tilgang på kalv. Det er sett på to reelle fjøs som driver med oppføring av kalv. Se Fjøs A og Fjøs B på neste side. Begge har i de senere årene har økt slaktevektene på kalv både med tanke på kalvetilgang og kvalitetstilskudd. Det er sett på om den valgte strategien har vært lønnsom.

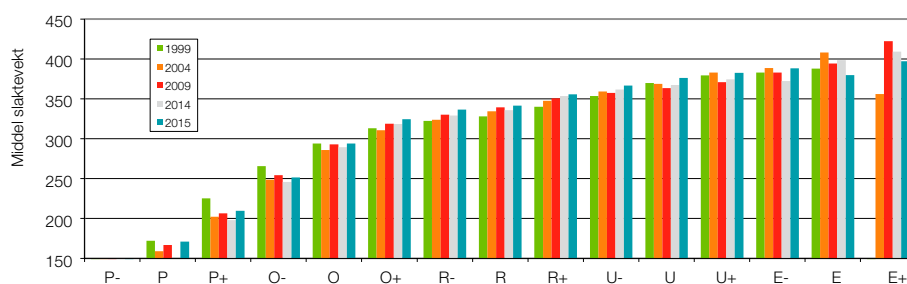
Fortjeneste i å føre oksene noe tyngre

Med endret kvalitetstilskudd, dagens kalvepriser og gjeldende fettrekk ser det ut til at det kan være en fortjeneste i å føre oksene noe tyngre for å oppnå høyere klasse. Lønnsomheten vil variere noe med fôringsopplegg og fôringspris samt hvilke muligheter som ligger i bygningen i forhold til plass og dyreflyt.

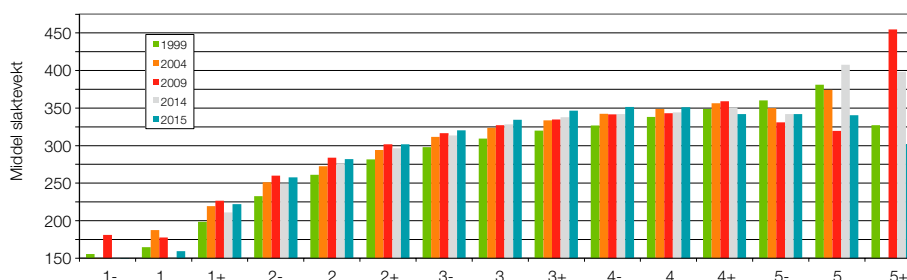
Noen momenter å tenke på ved å øke vektene på oksene:

1. Hvordan er plass og bingeutforming i fjøset? Er det plass til å føre tunge okser i dagens løsning (både i forhold til bingedybde, eteplassåpninger og liggeplass)? I tillegg vil det bli vesentlig tyngre dyr slik at glatte spaltegulv kan øke risikoen for skader når oksene blir tyngre.
2. Oksene må leveres før de er 24 måneder slik at de ikke går i kategori okse og får en dårligere pris. Regneeksemplene over legger opp til god tilvekst fra innkjøp til slakt på 1 100–1 200 gram/dag levendetilvekst.
3. Færre dyr igjennom fjøset gir mindre smittepress i de tilfeller hvor man kjøper inn kalv.
4. Andel slakt med fettrekk vil øke ved å øke vektene – hvis satser på fettrekk øker så vil lønnsomheten endre seg.
5. Fôrforbruket vil øke noe ved å øke vektene – dette vil først og fremst være i form av grovfôr. Pris og mengde grovfôr på garden vil derfor påvirke lønnsomheten.

Figur 3. Middel slaktevekt innen klasse på ung okse. Kilde: Animalia.

Figur 4. Middel slaktevekt innen fettgruppe. Kilde: Animalia

Fjøs A

Fjøset er et tradisjonelt oksefjøs med spaltebinger og i et område uten distriktstilskudd (tabell 1).

Fjøset har ca. 220 okseplasser og har tidligere føret fram oksene fra kjøp til slakt i en periode på 13 måneder i fjøset og snitt slaktevekt på 315 kg Antall okser levert pr. år var 203 slakt. Den nye strategien var å øke slaktevektene for å få flere slakt med kvalitetstilskudd. Snittvekt økte til 343 kg med en fremføringstid i fjøset på 14,5 måneder.

Sett i forhold til kalv minus slakteoppgjør kommer eksemplet med høyere slaktevekter ca. 70 000 kroner bedre ut. Det er da forutsatt at det vil gå med samme mengde fôr pr. år i huset, uavhengig av slaktevekt på oksene. Hvis man beregner at det vil gå med 0,2 FEm mer pr. kg slakt i eksemplet med de tunge

Tabell 1. Fjøs A.

	315 kg	343 kg
Antall slakt pr år	203	182
Pris pr innkjøpte kalv	5050,-	5050,-
Andel i O+ og bedre	54 prosent	67 prosent
Andel i O	40 prosent	30 prosent
Andel i O- og lavere	6 prosent	3 prosent
Andel i fettgruppe 3 og høyere	40 prosent	54 prosent
Snitt pris pr kg slakt (kr)	57,87	58,74
Sum slakteoppgjør (kr)	3 700 500	3 667 000,-
Kostnad innkjøpte kalver (kr)	1 025 150	919 100,-
Sum slakt – kalv (kr)	2 675 350	2 747 900,-
Økt fôrforbruk		12 500 FEm
Fortjeneste slakt – kalv (kr)		72 550
Økt fôrkostnad (2,30) (kr)		28 750
Fortjeneste ved å øke slaktevektene (kr)		43 800

oksene så vil fortjenesten ligge på 43 800 kroner ved å føre de lengre. I tillegg reduseres smittepress i besetningen ved innkjøp av færre okser som også kan slå ut positivt på for eksempel tilveksten på oksene. I dette eksemplet er

det ikke aktuelt å føre oksene tyngre enn 350 kg, da det er et tradisjonelt spaltebingefjøs, og tyngre okser vil føre til at man må kutte ut en okse i bingen slik at lønnsomheten vil bli lavere.

Fjøs B

Tallefjøs med 150 plasser i område med 4,55 i distriktstilskudd (se tabell 2).

Fjøset har ca. 150 okseplasser og har tidligere føret fram oksene fra kjøp til slakt i en periode på 16,4 måneder i fjøset og snitt slaktevekt på 336 kg Antall okser levert pr. år var 110 slakt. Målet var å øke slaktevektene for å få flere slakt med kvalitetstilskudd samtidig som det var liten tilgang på kalv. Snittvekt økte til 381 kg med en fremføringstid i fjøset på 18,5 måneder.

Sett i forhold til kalv minus slakteoppgjør kommer eksemplet med høyere slaktevekter ca. 128 832 kroner bedre ut. Det er da forutsatt at det vil gå med samme mengde fôr pr år i huset, uavhengig av slaktevekt på oksene. Hvis man beregner at det vil gå

Tabell 2. Fjøs B.

	336 kg	381 kg
Antall slakt pr år	110	97
Pris pr innkjøpte kalv	5050,-*	5050,-
Andel i O+ og bedre	53 prosent	84,5 prosent
Andel i O	40 prosent	13,5 prosent
Andel i O- og lavere	7 prosent	2 prosent
Andel i fettgruppe 3 og høyere	19 prosent	35 prosent
Snitt pris pr kg slakt (kr)	62,94	64,79
Sum slakteoppgjør (kr)	2 326 262	2 394 444
Kostnad innkjøpte kalver (kr)	555 500	489 850
Sum slakt – kalv (kr)	1 775 762	1 904 594
Økt fôrforbruk		22 174 FEm
Fortjeneste slakt – kalv (kr)		128 832
Økt fôrkostnad (2,30) (kr)		51 000
Fortjeneste ved å øke slaktevektene (kr)		77 832

med 0,6 FEm mer pr kg slakt i eksemplet med de tunge oksene så vil fortjenesten ligge på 77 832 kroner ved å føre de lengre. Også i dette eksemplet vil det ikke være behov for å kjøpe inn så

mange kalver slik at smittepresset reduseres. Ved å føre oksene opp i så høy alder som i dette eksemplet (21,5 måneder) er det viktig at man følger med så man ikke risikerer at noen passerer to år.

Kristian Heggelund
Fagansvarlig avl Tyr
kristian@tyr.no

Enda mer lønnsomt å bruke

Ved årets jordbruksoppgjør ble det bestemt at kvalitetstillegget skulle splittes opp. Det endte med at slakt av ung okse, kvige og ung ku som havner i klasse O, får et kvalitetstillegg på kroner 3,- pr kilo. Slakt av de samme kategoriene som går i O+ eller bedre, får et kvalitetstillegg på kroner 7,- pr kilo. Dette trer i kraft fra 1. januar 2017.

Kvalitetstilskuddet har gitt økte slaktevekter

Da kvalitetstillegget ble innført i 2014 førte dette til økte slaktevekter. Hovedårsaken til dette var at NRF-oksen før ble slaktet på rundt 280 kilo. Dette ga en gjennomsnittlig slakteklasse på O- uten fett-trekk. Da valgte de fleste å heve slaktevekta for å få en høyere slakteklasse på NRF-oksen. I 2015 var gjennomsnittlig slaktevekt på NRF-oksen 308 kilo, med 3- i fettklasse, og gjennomsnittlig slakteklasse O. Dette gir et fett-trekk på kroner 1,-. Det er likevel mye bedre å få litt fett-trekk, enn å ikke få kvalitetstillegget. Man kan da se på innføringa av dette

Med endringene i kvalitetstillegget er det enda mere penger å tjene på bruksdyrkryssning. Foto: Tyr

Tabell 1. Sammenligning ren NRF-okse og NRF/Charolaisokse slaktet på sammen alder (gjennomsnittstall).

Rase-kombinasjon	Slaktevekt	Slakteklasse	Fettgruppe	Kilospris (sone 2)	Fetttrekk pr. kg	Klassetillegg pr. kg	Kvalitetstillegg (1/1-17)	Avtaletillegg: Pulje 5-7 dyr	Slakteoppgjør (kr)	Differanse (kr)
NRF x Charolais	340 kg	R-	2+	55,24		2,00	7,00	3,00	22 862	+4524
NRF x NRF	308 kg	O	3-	54,04	1,00	0,50	3,00	3,00	18 338	

Kilde: Animalias Storfekjøttkontroll, statistikk for 2015. Norturas avregningspriser pr. 11. juli, 2016. (Kvalitetstillegg fra 1. januar 2017.)

Tabell 2. Resultater og anbefalinger for ulike kjøttfaser i renavl for slaktning av ung okse.

Rase	Slakteprosent	Anbefalt levendevekt ved slakt (kg)	Anbefalt slaktevekt (kg)	Gjennomsnittlig slakteklasse	Gj.snittlig fettgruppe	Slaktetilvekst (gram/dag)
NRF	51	610	310	O	3-	551
Hereford	52,5	610	320	R-	3	546
Aberdeen Angus	52,5	610	320	R-	3	544
Charolais	56	700	390	R+	2+	681
Limousin	59	660	390	U-	2+	657
Kjøttsimmental	54	690	370	R	2+	672

Kilde: Årsmelding storfekjøttkontrollen 2015, og Tyr sine anbefalinger i renraseavl på kjøttfe

» Endringene i kvalitetstillegget som kom i årets jordbruksoppgjør gjør det enda mer lønnsomt å bruke kjøttfesæd på de dårligste mjølkekyrne.

kjøttfesæd på mjølkebruket

tillegget som et positivt tiltak for å øke storfekjøttproduksjonen innenlands.

Større prisforskjeller mellom NRF- og krysningslakt

Ved bruk av kjøttfesæd på den antatt dårligste delen av mjølkekubeseetningen vil du kunne øke både inntjeningen og slaktevektene i din kjøttproduksjon. Kryssing mellom kjøttfe og NRF gir som kjent en heterosiseffekt, samtidig som kjøttfaser har høyere slakteprosent, og noen av rasene også høyere tilvekst. Dette vil da også virke positivt inn. En skal imidlertid være oppmerksom på at kryssing med kjøttfe også gir noe tyngre fødselsvekter på kalver, og dermed noe mer fødselsvansker. Så gjør dette på kyr med gode kalvingsegenskaper. Tabell 1 viser forskjellene på å slakte en ren NRF-okse og en krysningsokse (NRF x Charolais) slaktet på samme alder.

Høyere slaktevekt på et krysningsavkom

Kjøttfaser har generelt høyere voksenalvekt, og er dermed et større dyr enn NRF-rasen. Det er også klart at slakteprosenten på kjøttfaserne er høyere enn på mjølkerasene. Det vil si at det er et større slakteutbytte i forhold til levendevekta, enn det er på NRF. For å vise hvordan kjøttfaser slakter seg er det viktig å kjenne til disse forholdene. For å få et optimalt slaktetidspunkt i forhold til dyrets potensial, er det også en stor fordel å vite levendevekta på dyret. Mange produsenter investerer i vekt, og kontrollerer vekta på dyra når det nærmer seg slakt for å finne det optimale slaktetidspunkt for dyret eller gruppa dyret går i. I tabell 2 vises forskjellige kjøttfaseres resultater og anbefalinger i renavi for slakt av ung okse. Tallene viser anbefalinger for slakt av renraset kjøttfe. Gjennomsnittlig slaktealder på alle raser ligger mellom 16 og 17 måneder. Dette er kunnskap som er

viktig å ha når du krysser inn kjøttfe med NRF. En må da regne med at tall og anbefalinger for en halvkryssing vil havne midt mellom NRF og den kjøttfere du velger å krysse med. Det er også rimelig å regne med at slaktetilveksten blir litt høyere enn gjennomsnittet av de rasene du krysser grunnet heterosiseffekten.

Livdyrprisene på kalv

Det er rimelig å anta at de forskjellige slakteriene vil justere sine livdyrpriser på fôringskalv for halvkryssinger av kjøttfe og NRF grunnet endringen i kvalitetstillegget. Denne prisen skal gjenspeile verdien av slaktet på dyret, og da må det med denne endringen justeres her så fort det er mulig. Det er ikke registrert at noen slakterier har gjort endringer ennå, men det er meldt endringer i løpet av høsten.

Halvkrysningskviger er glimrende mordyr

Det er stor politisk vilje til flere ammedyr i Norge. Det er derfor mange som velger å utvide sin ammekuproduksjon, kombinere dette med mjølkeproduksjon eller starte med ammeku. Det er derfor underskudd av mordyr i markedet. Ei halvkrysningskvice mellom kjøttfe og NRF er et glimrende mordyr. Det er derfor etterspørsel også etter disse. De fleste kjøpere vil nok helst kjøpe disse ganske unge for å styre kalvingstidspunkt og innkalvingsalder sjøl. Og ikke minst valg av okse og rase til disse kvigene. Derfor er nok disse lettest å få omsatt mellom tre og seks måneders alder. Vurderer du sjøl å satse på ammeku, er disse dyra de beste mordyra du kan få tak i som grunnlag for oppstart av ammeku!

SMÅTT TIL NYTTE

Rekord i kapasitetsutnyttning?

Sandagergaard i Danmark har sju Lelyroboter og melker over 1 million kg pr. robot.

NØK-kongress

SMÅTT TIL NYTTE

Økologene klarer seg best i Danmark

Prognosen for driftsresultat i dansk melkeproduksjon for 2016 fra Seges er ikke lystelig lesning. I gjennomsnitt for alle bruk blir underskuddet på DKK 413 000. For konvensjonelle besetninger med mellom 100 og 200 kyr er prognosen et driftsunderskudd i år på DKK 459 000. For økologene går det langt bedre for der er prognosen for besetninger med 100 til 200 kyr et overskudd på DKK 930 000. I motsetning til hva som er tilfellet for konvensjonell melk der prisen har gått ned på grunn av overskudd av melk i markedet, har det vært underskudd på økologisk melk. Prognoser er alltid beheftet med usikkerhet, men også i 2015 var forskjellen stor på økologiske og konvensjonelle besetninger. Økobrukene med 100–200 kyr hadde positivt driftsresultat på DKK 782 000, mens de konvensjonelle av samme størrelse bare hadde DKK 2 000 i overskudd. Prisforskjellen på økomelk og konvensjonell melk økte med DKK 0,34 i 2015.

Seges, Danmark

Ola Stene
Fagleder storfe
Felleskjøpet Rogaland Agder
ola.stene@fkra.no
Tekst og foto

» God eteplass per ku gir høgt fôropptak.
Utnytter du fôrbrettet optimalt?

God utnyttelse av fôrbrettet

Bilde 1

» Hvor stor eteplass dyra har, varierer stort i norske fjøs. Forskriften tillater tre dyr per eteplass, men i praksis viser det seg at fôropptaket øker med økt lengde på fôrbrettet opptil 75 cm pr. ku. Mål opp lengden på fôrbrettet, og del på antall kyr og se hvordan det ligger an i ditt fjøs. Kanskje er det for mange urealistisk å klare 75 cm per ku, men dette målet kan likevel være en nyttig faktaopplysning.

Hvilke kyr som trenger eteplassen mest?

Tenk over hvilke kyr som trenger eteplassen mest. For kyr tidlig i laktasjonen, halte kyr og generelt kyr med sykdomsrisiko kan fôropptaket være helt avgjørende for produksjon, fruktbarhet og sykdomsforebygging. I nybygde fjøs har det etter hvert blitt vanlig med velferdsavdeling. Her er det ekstra viktig at det er stor eteplass per ku. I sinkuavdelingen derimot er energibehovet langt lavere og behovet for stor eteplass desto mindre.

Øke lengden på eteplassen?

Kanskje kan det være muligheter for å øke lengden på eteplassen? Ta gjerne med en god kollega en dag og diskuter mulige løsninger. Kanskje kan det føres på to sider av kvigebingen? Kanskje kan bingeinndelingen endres slik at de dyra som trenger det mest får større plass? Se etter muligheter for enkle endringer, og diskuter fordeler og ulemper.

Mannåpning

Ved planlegging av nytt fjøs eller ombygging bør antall centimeter fôrbrett per dyr være gjennomtenkt. Bildene viser et par eksempel på god og dårlig løsning for mannåpning i etefront. Slike åpninger er nyttige for å ha lett adgang til dyrearealet fra fôrbrettet. Det er også et viktig HMS-tiltak. Bilde 1 viser en åpning som også fint kan benyttes som eteplass og dermed utnytte hele fôrbrettets lengde. Bilde 2 derimot viser en dårlig

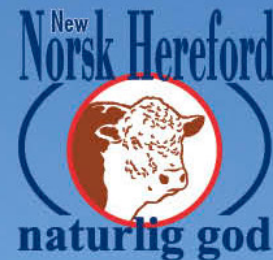
Bilde 2

løsning der en har tapt nesten en meter av fôrbrettet til en mannåpning. I tillegg er det plassert et drikkekar på endeveggen som gjør at enden av fôrbrettet blir dårlig utnyttet.

Andre tiltak

Hvis en har lite eteplass i forhold til antall dyr vil alle tiltak som reduserer etetiden være gunstig. Det vil være en stor fordel med godt grovfôr, høsta til rett tid og med god gjæringskvalitet. Snitta fôr vil være en fordel og en fullfôrblender vil også bidra til kortere etetid. Hvis eteplassen er begrensende faktor for fôropptaket vil stødig gulv og god klauvhelse være nøkkelfaktorer for godt resultat.

Hereford en robust og rolig ressursutnytter!

- **Robust:** Minst dødfødsler og best overlevelsessevne på kalvene frem til avvenning!
- **Rolig:** Den rasen med desidert best lynne!
- **Ressursutnytter:** Høyt grovfôropptak og god fôrutnyttelse!

Anbefales brukt på NRF

Hereford Eliteokse 71054 Fredd av Skjatvet
Meget god på fødselsforløp, og kan brukes på kviger. God på tilvekst. Særdeles god på slakteegenskaper. Anbefales også brukt til sluttproduksjon i bruksdyr-kryssing.

Hereford Eliteokse 71038 KB Devil 462
Meget god på tilvekst og slaktevekt. God på moregenskaper og særlig på døtres kalvingsegenskaper. Bør brukes på ku.

Hereford Ungokse

71081 James av Rindal

Testvinner med årgangens beste tilvekst. Høgt grovfôropptak, bra eksteriør og lite fett i testen på Staur. Indeksene tyder på godt fødselsforløp og bra slakteklasse. Hypotrichosis-fri.

Hereford Ungokse

71082 Jala Jala P av Hovde

Sønn av den danske lettkalveren Vokslev Eik. God tilvekst, høyt grovfôropptak, lite fett og bra eksteriør i testen på Staur. Indeksene tyder på lett fødselsforløp og god tilvekst på avkommene. Hypotrichosis-fri.

Hereford Ungokse

71083 Jackson av Birkeli 366

Okse med meget flott eksteriør. Bra tilvekst, god fôrutnyttelse, god ryggmuskel og mye innmarmorert fett i testen på Staur. Indeksene tyder på et lett fødselsforløp, har også morlinje med gode mjølkeegenskaper. Hypotrichosis-fri.

Hereford Eliteokse 71044 Emil av Hånde

Sønn av Stamina, som er internasjonalt kjent for å nedarve gode moregenskaper. Emil har sin styrke også på moregenskaper. God på tilvekst. God på slaktevekt.

» Fullt påsett gir god økonomi og en inspirerende arbeidsplass

Solveig Goplen
solveig.goplen@geno.no
Tekst og foto

Kjøttproduksjon – en del av framtidas drifts

» Stein Ove Byberg og kona Magny bygde for 5 år siden ny driftsbygning. I nyfjøset var fullt påsett en viktig forutsetning i driftsplanen. Et bredt fôrbrett ble valgt vekk til fordel for ekstra plass til ungdyr på andre sida av fôrbrettet. Bandføring og

en grovfôrblander som blander tre slåtter hver eneste dag er en suksess. Fôrbrettet er to meter bredt.

Leverer tilpasset rådgiving

Line Bergersen fra Tine Rådgiving leverer rådgivning tilpasset brukerpåret. Line er nøkkelrydgiver og vet

at brukerpåret ønsker konkrete råd for en enkel og effektiv produksjon. Nå har hun levert Mjølkonomi til brukerpåret. Magny er regnskapsfører og har eierforhold til tallene. Så langt er Magny skeptisk til hvor omfattende en slik analyse bør være i forhold til splitting av kostnader på ulike driftsgrener. I området lager regnskapslaga på Jæren og Dalane

Slaktekvalitet:

År	2013	2014	2015
Tilvekst (gram)	623	683	657
Slaktealder (måneder)	16	15,6	15,2
Vekt (kg)	318	343	325
Klasse	O+	O+	O+
Fett	3-	3	3-

Vodl er en gard som videreutvikler både mjølk og kjøttproduksjon.

VODL I SANDNES KOMMUNE I ROGALAND

- Magny og Stein Ove Byberg
- 3 barn i alderen 11-16 år. Stian 11, Emma 13 og Martin 16
- Kvote 400 000 liter, derav 200 000 liter egen
- Bygd fjøs 2011 med 2x6 fiskebeinstall
- 355 dekar dyrket med 152 dekar beite, av dette er 100 dekar dyrket og 16 dekar beite eget

driftsgrensanalyser. Mange bønder er fornøyd med det tilbudet og ikke minst statistikkssamlinga med ulike driftsgrener med gjennomsnittstall og «beste» og «dårligste» tredjedel. Tine Mjølkonomi som er produktet som Tine Rådgiving leverer har den styrken at den kombinerer tall fra Kukontollen (produksjonsdata) med regnskapsdata (gårdregnskapet). Tine Mjølkonomi er videreutviklet fra Tine Effektivitetskontroll. Det er en driftsanalyse av mjølk- og storfekjøttproduksjonen. Nøkkeltall som mjølk-fôr, kjøtt-fôr og kostnaden til grovfôr er viktige tall for å avsløre hvor potensialet for forbedring ligger. Historikk på egen gard og eget resultat sammenlignet med referansegrupper gjør det mulig

å avsløre potensiale for forbedring. – Dersom noe annet ikke er avtalt så brukers avskrivninger direkte fra resultatrapporten, og kostnader fordelt på driftsgrener fordeles skjønnsmessig i samråd med bonden. Det gjør at produsenten kan få en grov analyse med et tidsforbruk på 2-3 timer. Kanskje er det godt nok for de fleste, sier Line. Det som blir avgjørende er at både bonde og rådgivere bruker tallene for å videreutvikle drifta.

Analyse av driftsgren okser

På spørsmålet mitt om hva som kjennetegner økonomien i kjøttproduksjon hos brukerparet Byberg svarer Line at fordi tilveksten er høy blir fôrforbruket

per kilo kjøtt lavt. Når oksene i tillegg klassifiseres i O+ og R- tas det og ut en brukbar kjøttpris og resultatet blir middels kjøtt – fôr (kjøttinntekter minus variable fôrkostnader). Kraftfôrforbruket er sju kilo per kilo kjøtt. Dekningsbidrag per årsokse er et viktig måltall, det forteller hvor mye du har igjen til å dekke faste kostnader og arbeid per okseplass.

Levende fram til slaktekroken

Kalvetap er noe Stein Ove fokuserer mye på. Det har vært trøbbel med kalvehelse. Nyfjøsset har ikke svart til forventningene der, det vil si Stein Ove er viss på at det er driftsopplegget med kalvinger gjennom hele året

» Kjøttproduksjon – en del av framtidens driftsopplegg

Magny og Stein Ove Byberg har fokus på konkret forenklet drift som er tidseffektiv.

Line Bergersen fra Tine Rådgiving kjenner besetningen godt og leverer rådgiving tilpasset kunden, nøkkeltips, fôring og økonomi.

» som er utfordringa. Kalveavdelinga er aldri tom slik at den kan vaskes ned. Hadde det vært ei avdeling til hadde situasjonen vært en helt annen. – Det er arbeidskrevende å holde liv i kalvene fram til avvenning. Diarè er først og fremst problemet. Det har gått med store mengder elektrolyttblanding, men etter at vi startet med å føre kalvene i kalveautomat med full mengde mjølk i tillegg til saltbalanse så har de overlevd. Det er bra, sier Stein Ove. Nå står en ny kalveavdeling ferdig utenfor fjøset. Det er romslige kalvebokser fra Gokalven med fire bokser i hver seksjon. Der får nyfødte kalver hver sin boks i frisk luft. Den nye kalveavdelinga koster i underkant av 90 000 kroner og har

Interesse for gardsdrift – ungene på garden vokser til, og de vurderer å investere i eget rundballeutstyr når flere kan kjøre traktor.

12 bokser. Stein Ove mener at han skal flytte kalvene inn når de nærmer seg avvenning, slik at han kan få en gradvis avvenning med bruk av kalvefôringautomaten. Han har ikke prøvd opplegget enda, men han tror det skal bli ganske optimalt. Det å flytte inn kalver ved seks ukers alder, det bør kunne fungere. Da er de robuste.

Også nye fjøs trenger vedlikehold

Det er lett å la være å ta høgde for å avsette en pott til vedlikehold på et nytt fjøs i driftsplanen. Erfaringene brukerpåret har gjort er at gulvet ble glatt og det er nå banket slik at kyrne går stødigere, i tillegg blir det i år utvidelse med ny kalveavdeling ute. Det er viktig å ikke sette opp et budsjett som er så stramt at det ikke tar høgde for nødvendig oppgradering. Oppgradering er vesentlig for å nå sine produksjonsmål og øke dekningsbidraget på fjøset. Det var Line som avdekket at kyrne hadde en unaturlig gange og brakte temaet om banking eller rilling av gulv på banen. Gulvet ble banket for da er det mulighet for å rille det senere. Kostnaden til banking var 20 000 kroner på kusida. Så langt har de ikke sett at det er problem med glatte gulv i oksebingene, men de følger nøye med. Det er viktig å unngå skader, et uhell med en okse

som snart er slaktemoden koster.

Driftsgren okse

Null hull i individrekka viser at oksene har overlevd kalveperioden og nærmer seg slaktekroken. Stein Ove forventer at der er realistisk at 30 prosent av oksene bør gå i klasse R og resten i klasse O+. Når det gjelder slaktevekt så sikter han på 330-350 kilo, da blir frekvensen av R bra og fett-trekket moderat. Så langt har det vært NRF-okser, men i Avlsplanen framover vil det bli noe kryssing med kjøttfe (bruksdyrkryssing). Kyr som en ikke ønsker å sette på etter kan insemineres med Limousin eller Charolais. Om det blir ei kvige så er det marked for den, mener Stein Ove. Oksene leveres nær 15 måneder gamle, og Stein Ove er opptatt av å utnytte potensialet for vekst når oksene er mellom 6 og 12 måneder gamle. Erfaringene er og at det å gi oksene litt ekstra med plass ikke er noen ulempe. Oksene må ha plass til å ete samtidig. Stein Ove ønsker ikke å være diesel-/dekkbonde. Svein Ove er og kritisk til hvor langt unna fôret skal høstes, han er sikker på at det å kjøpe inn grovfôr av god kvalitet er et helt greit valg.

Fôringsrådgiving på oksekjøttproduksjon

– Det er en økende etterspørsel etter

Familien vil heller bruke tid til å mjølke enn å kuske rundt på traktor med møkk og fôr.

fôringsrådgiving på kjøtt, sier Line. Kjøttprisen er bedre enn på mange år, samtidig som kvoteprisen er faretruende høy. Dermed ser flere muligheter til å ta vare på egen kalv. Slakteriene tilbyr noe rådgiving på kjøtt, men for mange er det like naturlig å henvende seg til Tine Rådgiving. Det betyr nok at noen bør jobbe mer med rådgiving på kjøtt, sier Line. Etterspørselen etter rådgiving knyttet opp til å bedre klassifisering er merkbart.

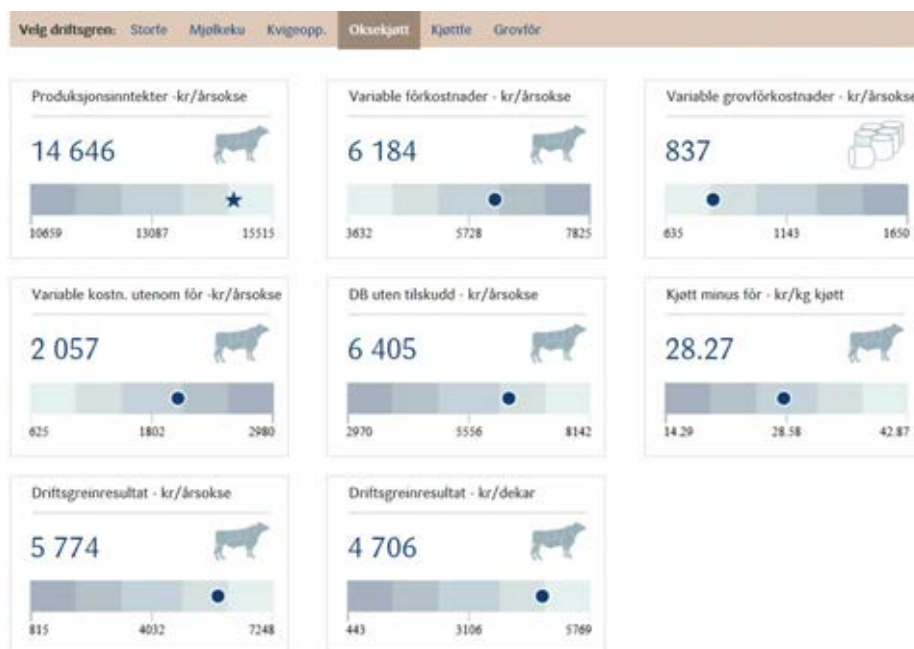
Lykkes med det en har interesse for

Stein Ove har alltid hatt interesse for storfekjøttproduksjon. Det å sette seg mål og evaluere og korrigere er en naturlig del av driftsopplegget. Grovfôrblenderen er viktig, ei stabil fôring som er lik fra dag til dag med supplementing av rett mengde kraftfôr fungerer. – Høge vekter gir stort volum og med god kjøttpris så blir produksjonsinntektene store. Det er et godt utgangspunkt, avslutter Stein Ove.

FAKTA

FRA MJØLKONOMI

Legg merke til: Mjølkonomi viser kjøtt-fôr på 28,27 kroner per kilo kjøtt, noe som er et midt-dels resultat. Magny og Stein Ove sitter igjen med 6 400 kroner per årsokse uten tilskudd.

370 000 kroner i DB (DekningsBidrag) kommer fra driftsgren okse, mens 1,7 millioner kommer fra driftsgren Mjolk, mens ca. 400 000 kroner kommer fra driftsgren kvege. Det totale DB er snautt 2,5 millioner.

FAKTA

OKSEKJØTT-PRODUKSJON PÅ VODL

- Planlegging av bingene – eventuelt selge overskuddskalv
- Må det kjøpes inn kalv for å fylle binger, kjøpes kalv etter vekt og ikke etter alder
- Fokus på kalvehelse og å utnytte potensialet fram til 12 måneders alder

FAKTA

KALVE-PERIODEN PÅ VODL

- Råmjolk: 3 liter umiddelbart
- 3,5 liter to ganger per døgn
- Helmjolk
- Smokkfôring
- Gradvis nedtrapping mot avvenning ved 3 måneder
- Kalvekraftfôr – fri tilgang i kalveperioden

» Mye tyder på at norske storfe er fri for den skadelige bakterien *Mykoplasma bovis*. Men import av livdyr utgjør en stor risiko for å få bakterien inn. Liten import og grundig testing i tråd med Koorimp tilleggskrav er viktig for å bevare dyrehelsa.

Nina Svendsby
Fagsjef helsetjenester
og Koorimp
nina.elisabeth.svendsby
@animalia.no

Hold *Mykoplasma bovis* ute

» *Mykoplasma bovis* er en bakteriellignende mikroorganisme som kan infisere storfe. Mykoplasmainfeksjoner er en kjent årsak til plagsomme og tapsbringende infeksjoner i storfeproduksjonen. Jurbetennelser og luftveisinfeksjoner er vanligst, men mikroorganismene kan spres med blodbanene og gi alvorlige leddbetennelser og mellomørbetennelser.

Spredning i Danmark

Flere av våre naboland har erfart hvordan det er å få *Mykoplasma bovis* inn i storfeproduksjonen. I Danmark har infeksjonen spredd seg de seinere årene, på tross av at storfenæringen har brukt ressurser på å kontrollere smitten. I Danmark er det høye dødelighetstall, og mange dyr blir avlivet i de besetningene som er rammet. Antallet smittede besetninger stiger gradvis. Antibiotika har liten eller ingen effekt på *Mykoplasma bovis*. Finland har også opplevd spredning av infeksjonen det siste året, og Sverige har opplevd noen få tilfeller.

Isolering av sjuke dyr og utslakting av smittede dyr er mulige tiltak for å begrense smitte, men har dessverre vist seg lite effektive i smittede besetninger. Dermed står man igjen med solid smittevern som det viktigste tiltaket for å unngå å få smittestoffet inn i norske besetninger.

Hva med Norge?

I Norge har næringen selv undersøkt for *Mykoplasma bovis* i både forskningsprosjekter, tankmelkscreeninger og ved sykdomsutbrudd.

Resultatene gir temmelig sikre holdepunkter for å si at vi ikke har dette smittestoffet i Norge. Vår største utfordring blir da å holde infeksjonen ute. De viktigste tiltakene vil være å unngå import av levende dyr, og ha godt og effektivt smittevern i alle besetninger. Det er mulig å teste livdyr, og testing er også et krav i Koorimp tilleggskrav

ved import av levende storfe. Men forsøk viser at det er stor variasjon fra dag til dag hvor mye bakterier dyra skiller ut. De kan også ha bakteriene i neselimplinnen uten at det gir utslag på blodprøver. Dermed er diagnostikken utfordrende. En sikker status kan man få kun ved å kombinere flere tester og teste gjentatte ganger.

Smitteveier

Den viktigste smitteveien er fra dyr til dyr med kroppsvæsker. Men mykoplasmaene kan overleve i miljøet ved lave temperaturer, så vi kan ikke utelukke mennesker, utstyr, verktøy og strø som mulige smitekilder. Kjøp av brukt utstyr fra andre land, for eksempel brukte melkeroboter, er en risikofaktor. Grundige rutiner for vask, desinfeksjon og opptørring er viktig for å kontrollere denne smitteveien.

Tilleggskrav

Ved import av matproduserende dyr til Norge stiller husdyrnæringen tilleggskrav knyttet til dyrehelse. Koorimp følger opp tilleggskravene for hvert enkelt tilfelle, og kvalitetssikrer

dokumentasjonen ved importene. Mattilsynet er offentlig myndighet og forvalter det offentlige regelverket.

Men forskriftene tar ikke hensyn til at Norge har en gunstig situasjon for mange smittsomme dyresjukdommer. De dyresjukdommene som er vanlige i Europa blir det ikke stilt offentlige krav om dokumentasjon for. Koorimp tilleggskrav gjelder flere smittsomme sjukdom-

mer hos storfe, blant andre paratuberkulose, BVD og *Mykoplasma bovis*. Dyr som skal eksporteres til Norge skal stå i isolat i avsenderlandet de siste 30 dagene før eksport. I denne perioden skal veterinær ta prøver av alle dyra som skal til Norge. Prøvene skal blant annet analyseres for *Mykoplasma bovis*, og vise negativt resultat. Ved usikre svar skal det tas ny prøve som skal analyseres ved et referanselaboratorium. Import av levende dyr innebærer en mye større risiko enn import av avlsmateriale.

«Føre-var»

Norsk husdyrnæring ønsker en «føre-var»-holdning til import, der nytteverdien ved å importere blir vurdert opp mot risikoen for å få inn sjukdommer. Hvis man velger å importere er det viktig å skaffe utfyllende informasjon om dyrehelsa i eksportlandet og besetningen dyra kommer fra. Koorimp bistår med risikovurdering og å vurdere dokumentasjonen, og du finner informasjon om tilleggskrav for storfe på www.animalia.no/koorimp

SMÅTT TIL NYTTE

Subklinisk ketose gir svakere brunsttegn

En engelsk studie på holsteinkyr viste at kyr med subklinisk ketose (ketose uten kliniske symptomer) hadde svakere og mer kortvarig aktivitetssøkning i forbindelse med brunsten. Disse kyrne hadde også lengre intervall til første brunst og inseminasjon etter kalving og 4,3 ganger lavere sjans for drektighet sammenlignet med kyr som ikke hadde subklinisk ketose.

Husdjur 5-2016

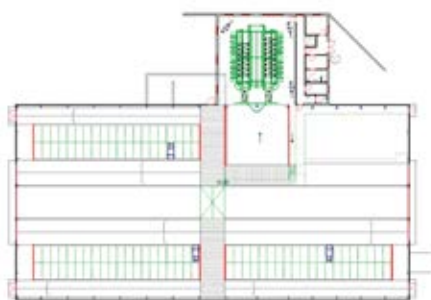
JYDEN
STALDINVENTAR

SVEND AAGE
CHRISTIANSEN
FJØS-TOTAL

FJØS-TOTAL er din leverandør av innendørsmekanisering og bygg innen landbruk, nybygg eller ombygging.
- **VI BISTÅR DEG FRA IDÈ TIL FERDIG PROSJEKT** -

www.fjos-total.com

G.K.Røe as
Mob: 957 81 234 - www.gkroe.no
G.K.Røe Jæren AS
mob. 952 15 875

Enger Agri Service AS
Din forhandler innen melke og fôringsutstyr til storfe
Bjørnstadveien 21 - 1866 Båstad
Tlf: 954 81 368 - www.eas.as
Lars Halvor Stokstad Oserud,
mobil: 957 84 429

Cathrine Bjelke

Veterinær på Fron
cabjelke@hotmail.com

Steinar Waage

Professor NMBU
steinar.waage@nmbu.no

Per Gillund

Fagsjef i Geno
pg@geno.no

Tidspunkt

for oppstart av

Studien viser at man hos friske førstegangskalvere kan begynne inseminering fra 40 dager etter kalving, og at det ikke er noe å tjene på å begynne inseminering tidligere. På bildet ser vi veterinær Anita Reiby som inseminerer i besetningen til Øystein Iselvmo i Målselv i Troms. Foto: Rasmus Lang-Ree

Geno sin generelle anbefaling er å starte inseminering tidligst seks uker etter kalving. Anbefalingen gjelder for NRF-kyr. Best resultater oppnås når kua har vist minst en brunst før inseminasjonsbrunsten.

Friske dyr, riktig fôring og god brunstkontroll

Undersøkelsen er basert på store mengder data fra Kukontrollen. Her ble avstanden fra kalving til første inseminering (KFI) sett i sammenheng med reproduksjonsresultater hos NRF-kyr. Forutsetninger for tidlig inseminering er at det ikke har vært sykdom eller problemer etter kalving og at det har vært uproblematisk kalving. Sykdom forlenger vanligvis igangsetting av syklus og gir mer omløp. Gode rutiner for brunstkontroll er viktig for å lykkes med tidlig

inseminasjonsstart. Man bør ha sett minst én brunst før inseminering, da brunst er nødvendig for at børen skal renses og klargjøres for ny drektighet. I tillegg er riktig fôring viktig for både brunst og drektighet.

Igangsetting av syklus etter kalving

Rundt kalving brytes det gule legemet på eggstokken ned, og kua er etter hvert klar for igangsetting av ny syklus. Produksjonen av progesteron blir lavere, og østrogen (brunsthormonet) «tar over» styringa. Ved denne hormonelle omstillingen bygges nye eggeblærer (follikler) opp. Den første eggeblæren som vokser opp, vil ofte gi svake eller ikke observerbare brunster. Den første egglosningen skjer i gjennomsnitt på ca. dag 25 etter kalving. Undersøkelser har imidlertid

vist at tidspunktet kan variere fra dag 12 til dag 97 etter kalving på NRF. Tidspunktet for første egglosning kan blant annet påvirkes av fôring/energibalanse, sykdom, ytelse, diegiving, årstid og arv. Det er vist i mange studier at sykdom etter kalving medfører forsinket igangsetting av syklus, mere omløp og forlenget kavingsintervall. Dette gjelder for eksempel ved kalvingsvansker, mjølkefeber, tilbakeholdt etterbyrd, mastitt, ketose og haltheter. Forlenget kavingsintervall ved sykdom kan variere fra en til 6–8 uker. Studier har også vist at første brunst etter kalving observeres tidligere i løsdreiftsfjøs enn i bås fjøs. Dette kan ha sammenheng med at det i løsdreiftsfjøs er lettere å observere endret atferd. Børen trenger omtrent fire uker på å tilbakedannes til normal størrelse etter kalving. Selv ved normal, uproblematisk kalving er det bakterier i børen som må renses ut før ny paring. Sammentrekningen av børen, sammen med brunsten, bidrar til å renses børen og gjøre den klart for ny drektighet.

Hold øye med holdet!

En viktig forutsetning for å kunne lykkes med tidlig inseminering er at dyra er i god energibalanse. Førstekalverne er særlig utsatt for komme i negativ energibalanse og tape hold etter kalving. Studier på NRF og andre raser har vist at stort holdtap (mer enn 0,5 holdpoeng) gir forsinket igangsetting av syklus og mer omløp. Hold derfor nøye kontroll med holdet, både på førstekalvere og eldre dyr.

Studien innbefatter kun friske førstegangskalvere

Det er nylig gjennomført en studie kalt «Undersøkelse av sammenheng mellom intervallet fra kalving til første inseminering og reproduksjonsresultatet hos Norsk Rødt Fe» ved NMBU Veterinærhøgskolen. Her ble flere faktorer undersøkt for å vurdere effekten av KFI (dager fra Kalving

» En ny studie, gjennomført ved NMBU Veterinærhøgskolen i samarbeid med Geno, viste at man hos friske førstegangskalvere kan starte inseminering fra 40 dager etter kalving.

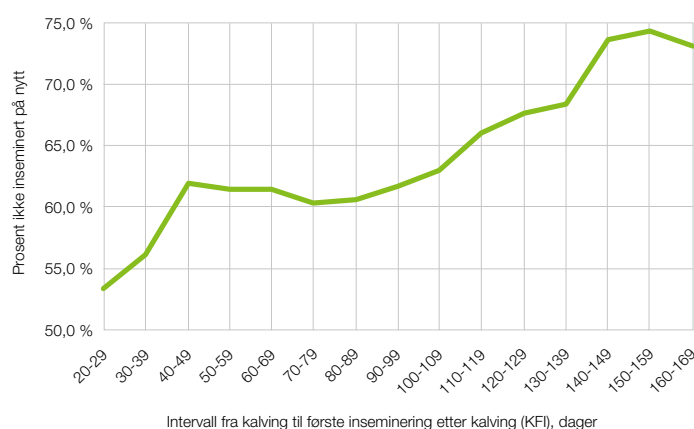
inseminering etter kalving

til Første Inseminasjon) på reproduksjonsresultatet. Det ble hentet ut data fra Kukontrollen, og alle kyr som hadde sin første kalv i 2010 ble inkludert i studien. Førstegangskalvere ble spesielt valgt ut fordi de er en enhetlig gruppe som vanligvis har færre sykdomshendelser enn eldre kyr. Hensikten var å undersøke effekten av tidlig inseminering hos friske individer. Derfor ble følgende dyr ekskludert fra undersøkelsen: Individer med registrerte kalvingsvansker, dyr som ble utrangert og individer som var behandlet i perioden fra kalving til inseminering. Fruktbarhetsindikatorer som ble undersøkt var blant annet: Prosent ikke inseminert på nytt/ikke omløpsprosent 56 dager (IO56), antall insemineringer per drektighet, kalvingsintervall, og antall dager fra kalving til siste inseminering (KSI).

For tidlig oppstart av inseminering er ugunstig

Det ble laget intervaller av KFI på 10 dager for å kunne analysere og sammenligne grupper. Ved et KFI-intervall kortere enn 40 dager var det mer omløp, og flere insemineringer per drektighet. Ved intervallene lengre enn 40 dager (KFI > 40 dager) var det tilnærmet ingen eller liten endring i omløp og antall insemineringer. Figur 1 viser andelen kyr som ikke løp om ved ulike oppstartstidspunkt (KFI). Dette gjenspeiles også i Figur 2, der man ser at gjennomsnittlig antall insemineringer per drektighet synker kraftig fra insemineringsoppstart ved 30–39 dager til 40–49 dager. Resultatene fra studien viste også at både kalvingsintervallet og tidspunktet for siste inseminering (KSI) var like langt når oppstart var ved 30–39 dager og ved 40–49 dager. Studien viser dermed at man ikke sparer tid ved å begynne tidligere enn 40 dager, da kalvingsintervallet ikke kortes ned. Undersøkelsen viste at å inseminere tidligere enn 40 dager etter kalving er ugunstig, og gir mer omløp og flere

Figur 1. Prosent ikke inseminert på nytt ved ulike KFI-intervaller. Det er mindre omløp blant kyr inseminert første gang fra 40 dager etter kalving enn de som insemineres tidligere. Fra 40 til ca 100 dager etter kalving er det liten forskjell i forekomsten av omløp.

Figur 2. Gjennomsnittlig antall insemineringer som ble registrert før kalving var lavere ved KFI lengre enn 40 dager enn ved inseminering tidligere enn dette. Etter 40 dager vises en mindre bratt kurve og det er forholdsvis liten forskjell i antall insemineringer.

insemineringer per drektighet. Det var i tillegg liten forskjell i målingene ved KFI over 40 dager. Studien tyder på at det kan være gunstig å begynne inseminering fra 40 dager etter kalving for førstegangskalvere

av rasen NRF. Forutsetningen er at dyrene er har vært friske, uten problemer i forbindelse med kalving, er i god energibalanse, og at det er gode rutiner for brunstobservasjon.

» Hausten 2014 opplevde Arvid og Wenche Løne på Voss noko av det verste som kan ramma gardsdrifta. Dei vart ramma av salmonella, ein rapporteringspliktig gruppe B sjukdom som gjorde at garden vart bandlagt med mange restriksjonar.

Oddfrid Vange Bergfjord

Frilansar Buskap
oddf-van@online.no
Tekst og foto

Salmonellamarerittet ramma

» Arvid og Wenche Løne mista 11 kalvar, fleire familiemedlemmar vart sjuke og folk kvidde seg for å ta kontakt fordi dei var redde for å bli smitta. – Det gjekk bra, men eg unner ikkje min verste fiende denne opplevinga, seier den sindige bonden Arvid Løne.

Mista 3 – 4 kalvar på ei helg

Kyrne er avsina om sommaren, og då vert dei sendt på fjellbeite. Når dei kjem heim att om hausten, har dei konsentrert haustkalving, og i kalvingssesongen 2014 var det noko som var aldeles gale. – Me hadde store, fine kalvar som byrja «å henga», fekk feber og voldsom diare og døydde etter kort tid, fortel Arvid. – Dette starta i oktober, og dyrlegane sende inn prøvar to gonger utan at me fann ut av det. På ei helg mista me 3 – 4 kalvar, og i tunet låg det etter kvart ei samling med 8 – 9 daude kalvar som kadaverbilen skulle henta. – Me kvidde oss til å gå i fjøsen, for me visste ikkje kva som venta oss, seier Wenche som er den som har hovudansvaret for kalvestellet. I slutten av november vart Arvid skikkeleg sjuk med høg feber etter å ha vore med på obduksjon av ein daud kalv, som det vart tatt ut salmonellaprøve av, og i byrjinga av desember fekk dei beskjed om at dei var ramma av salmonella.

Både folk og fe vart sjuke

Salmonellose er ein zoonose, det vil seia at det er ein infeksjonssjukdom som kan smitta frå dyr til menneske og omvendt. Like etter at prøvesvaret til kalven var klart, vart sonen til paret veldig sjuk, og han havna på isolat på sjukehuset. I tillegg vart også eit barnebarn til bøndene sjuk, dei skjøna at Arvid hadde hatt salmonellose og Wenche testa positiv for sjukdommen, men vart ikkje sjuk.

Mange restriksjonar og pålegg

Salmonella er ein rapporteringspliktig

Arvid saman me odels guten Ole Christian i den romslege driftsbygningen på Voss. Kalvane vart truleg smitta av salmonella frå avføringa til småfugl.

gruppe B sjukdom der Mattilsynet vert kopla inn umiddelbart etter at diagnosen er stilt, og garden som er ramma får mange restriksjonar.

– Me spelte på lag med Mattilsynet heile vegen, og saman jobba me for at me skulle bli friskmeldt så fort som råd, seier Arvid. Mattilsynet tok avføringsprøvar av alle dyra i fjøsen, og kravet for å bli friskmeldt er at alle prøvane er negative to gonger på rad med 30 dagers mellomrom. Vegen fram mot friskmelding skulle visa seg å bli lang og kronglete. Dei flinke bøndene fortel at dei starta med å behandla alle kalvane med antibiotika. Vaksne oksar og kyr vart

ikkje smitta. Kyrne fekk ein auke i celletalet i denne perioden, og det kan ha med at dei mobiliserte immunforsvaret sitt for å holda seg friske.

Slakta oksar lenge før slaktemodne

Mattilsynet anbefalte oss også å slakta alle oksane så fort som råd for å få ned dyretalet og minska smittepresset i buskapen. – Me sende 27 oksar til slakt lenge før dei var slaktemodne, og dette tapte me store pengar på, fortel Arvid. – Me fekk heller ikkje kjøpa inn att dyr før me var friskmeldt, og dette vart også eit stort tap for oss. Forsikringa dekkja ikkje

LØNEMO, VOSS KOMMUNE, HORDALAND

- Arvid og Wenche Løne
- Buskap på 26 kyr, 13 oksar, fullt påsett
- Mjølkekvote: 185 000 liter
- Storleik: Eig 35 dekar, paktar mykje, sler om lag 300 dekar
- Aktuelle fordi dei fekk salmonella, kom gjennom den vanskelege tida og vart friskmelde

Arvid framfor inngangsdøra til fjøsen. I tida dei var bandlagde var det eitt stort skilt på døra: «Adgang forbudt, smittsom dyresykdom»

dette tapet fordi me ikkje fekk pålegg om å slakta ned, men berre anbefaling om å gjera det, fortel Arvid vidare.

– Ved inngangspartiet til fjøsen fekk me opp eitt stort skilt med «Adgang forbudt, smittsom dyresykdom», fortel

Wenche. – Me måtte bruka eigne klede i fjøsen, og besøkande måtte ha på seg overtrekksklede. Uvedkommande fekk naturleg nok ikkje adgang til fjøsen. I starten fekk me heller ikkje lov å ta inn inseminør, men dette vart oppheva fort, og me vart i staden lagt sist på ruta. Me vart også sist på ruta til mjølkebilan. Slakteriet måtte også ta eigne førehandsreglar når dei henta dyr her. Naboar og andre folk vart naturlegvis redde for å bli smitta, så me fekk lite besøk i perioden dette stod på. Dette var tøft både psykisk og fysisk, avsluttar Arvid.

FAKTA

Salmonella

I Noreg har me svært låg forekomst av salmonellose i høve til mange andre land. I eit nordisk overvakings- og kontrollprogram som starta i 1995, er forekomsten av salmonella hjå storfe i Noreg under 0,3 prosent (Bakterieinfeksjonar hos produksjonsdyr, Torleiv Løken og Trine Låbøe-Lund Normann, 2015). I mange land er salmonellainfeksjon vanleg i husdyrhaldet, medan me i Noreg slår hardt ned på slike tilfelle. Dette påverkar i sin tur folkehelsa i Noreg i positiv retning. Salmonella kjem inn i kroppen via mat og fôr, og bakterien kan mellom anna skada cellene i tarmen. Symptom på sjukdom kan mellom anna vera høg feber og blodig diare. Dyra vert slappe og mister matlysta. Unge dyr er meir utsett enn vaksne. Salmonellasmitte kan komma inn i fjøs via folk som er smitta, særleg folk som har vore i utlandet kan ha med seg smitten heim. Ville dyr som fuglar og piggsvin kan også føra smitte inn i besetningar, og i tillegg kan hundar og kattar smitta dyrehald.

Husdyrgjødsl

Det som skapte mest hovudbry og bekymring var kva dei skulle gjera med all husdyrgjødsla som inneheldt salmonellabakteriar. – Me hadde ein full gjødsekkjellar på 500 kubikkmeter som var rekna som «spesialavfall», fortel Arvid. – Det var snakk om å levera det til eigen avfallstasjon, men det ville kosta oss millionbeløp. Andre alternativ som kom opp var å pløya ned gjødsla eller å

Salmonellamarerittet ramma folk og dyr

I disse bingande stod 27 oksar som Arvid og Wenche vart anbefalt av Mattilsynet å senda til slakt lenge før dei var slaktemodne. Dette tapte dei store pengar på.

bruka spesialutstyr for å sprøyta den ned i jorda, Direct Ground Injection (DGI). Me fekk etter søknad til Mattilsynet, løyve til å nytta DGI, og etter å ha brukt denne metoden, kunne me ikkje beita på desse areala på eitt år. Me fekk heller ikkje lov å køyra møk på E16 som går like ved garden vår på grunn av fare for havari og søl på den sterkt trafikkerte vegen, og dette gjorde at me ikkje fekk gjødsla areala som låg lengst vekke frå garden. Eitt anna problem var at dei ikkje fekk sleppa ut kyrne på fjellbeite saman med andre dyr for heile besetninga var friskmeld, men til alt hell vart besetninga friskmeld 17. juni 2015 og kyrne kunne sleppast til fjells.

Dersom dyra måtte vera heime heile sommaren, ville det gjera eit kraftig «innhogg» i vinterfôret for neste år, og det ville verta vanskeleg å vaska ned og desinfisera fjøs og gjødsellager.

Forsikringa avgjerande

– Heldigvis hadde me forsikringa i orden, utan forsikring hadde me vore konkurs, seier Arvid og Wenche. Forsikringsselskapet hadde dyktige folk, og dei dekkja delar av tapa. Særleg det med gjødselhandteringa var svært kostbart. Dei kjøpte utstyr for over 800 000 kroner for å nytta DGI, og forsikringa var med å dekkja ein del av dette heldigvis. Dei dreg likevel med seg tap ei god stund framover.

Når dei har mindre dyr, får dei mindre tilskot og mindre mjølk, men det viktigaste er tross alt at dei er friskmeldt.

Fugleskit i fjøret

Dyr og menneske blir smitta ved at dei får i seg restar av smittefarleg avføring i munnen (fekal – oral smitteveg), og det er ofte ikkje mykje som skal til. Korleis salmonellasmitten kom inn i fjøsen er ikkje heilt fastlagt, men truleg var det småfugl som hadde den med seg, for Mattilsynet fann salmonella i fugleskit i fjøsen. Det er ikkje heilt uvanleg at fuglar søkjer inn i driftsbygningar når det vert kaldt ute, og det er heller ikkje lett å holda småfuglane ute, men når me ser kva konsekvensen av fuglar i fôrrommet kan bli, så gjer me alt me kan for å holda dei ute, seier Arvid.

Ser framover

– Utifrå dette tilfellet, så har me skjont kor viktig det er med smittehandtering. Me slepp ikkje folk inn i fjøsen utan at dei har på seg overtrekksklede, og me ser kor viktig det er at folk følgjer spelereglane i samfunnet når det gjeld å holda den gunstige situasjonen som Noreg har i høve andre land, seier Wenche. Inne på kjøkkenet heng både 5- og 10-årsplakett frå Tine som vitnar om godt dyrestell og levering av elitemjolk i ei årrekke. – Dersom alt går etter planen, har me mogelegheit til å få sølvtine neste år, smiler dei dyktige bøndene som no ser framover og gledar seg over at salmonellamarerittet er over.

SMÅTT TIL NYTTE

Melkeprisen snur oppover

Pilen peker nå endelig oppover for melkeprisen. Prisen har gått opp på melk som handles på globale markeder, og nå melder Arla at de setter opp prisen i Danmark med 9,3 øre (DKK) pr. kg melk fra september. Det betyr akontopris på DKK 1,956 og 2,031 for de som har kontrakt på å føre med GMO-fritt fôr. Økomelkprisen holdes uendret på 3,158.

www.landbrugsavisen.dk

DIN LØNNSOMHET OG TRIVSEL I HØYSETET

Nyhet ! Monobox er kommet til Norge

- Moderne og kompakt design, enkel tilpassing til ulike planløsninger og eksisterende løsdrift
- Beste melke kvalitet. Skånsom melking gir god jurhelse
- Brukervennlig med svært god oversikt, kontroll og oppfølging av besetningen. Kapasitet opptil 70 kyr
- Førsteklasses teknologi og kvalitet. Best total-økonomi

GEA MI-One multiboks systemet har en felles robotarm. Den leveres med 1 til 3 bokser og full kapasitet pr. boks. 1 boks kan bygges ut

Enten du melker i båsfjøs, i melkestall eller med robot, så tilbyr GEA (tidligere WestfaliaSurge) deg den beste og mest skånsomme melketeknikken. Høy melke kvalitet og god jurhelse er som kjent en forutsetning for din lønnsomhet og trivsel. RL teknikk og forhandlere består av lidenskapelige og kompetente folk. Service 24/7 og avtaler tilpasset ditt behov gir trygghet for din investering. Ta kontakt for mer informasjon.

RL teknikk A/S

Tlf. 51 56 10 80 www.rlteknikk.no

Lidenskapelige og kompetente folk

Åse M. Flittie Anderssen

Fagspesialist i Tine Rådgiving

ase.anderssen@tine.no

Ingunn Schei

Spesialrådgiver

i Tine Rådgiving

ingunn.schei@tine.no

Geir Henning Eid Fjuk

Føringsrådgiver

i Tine Rådgiving

Korleis tref

Overproduksjon påvirkar mjølkeprisen negativt, og overfylling av kvote er dyrt for den enkelte bonde. Overproduksjonsavgifta er nå 4,20 kroner/liter, etter å ha ligge ei krone lågare i mange år. Tida er inne for å ta finjustering av kvotetilpassinga for å unngå avgift i 2016. Men kva er beste måte å bremse på for dei som ligg an til overproduksjon?

Eksempel på mjølkeprognose

I figur 1 er vist «Mjølkeprognose enkel» for eit bruk som ligg an til å levere for mykje mjølk. Slik graf vil dèkk i desse dagar finne på medlem.tine.no (sjå figur 3). Dato for lansering er ikkje endeleg fastsatt i skrivande stund. Figuren fortel at kvota vart overfylt med ca. 36 000 liter i 2015, og at det per midten av august i år er levert enda meir enn på same tid året før sjølv om mjølkekquota er litt mindre. Med same innvegingsprofil per månad som i 2015 burde det vore levert knapt 75 000 liter på prognosedatoen, men faktum er rundt 100 000 liter. Bremsene må kraftig på nå om ikkje kvota skal bli veldig sprengt.

Mange leverer over kvote

Statistikk for 2015 viste at nesten 1/3 av alle produsentane leverte mjølk over kvote. Det utgjorde i sum 16,6 millionar liter for mykje, eller i middel cirka 6 300 liter per produsent, og vil bety over 26 000 kr trekk med den nye avgiftssatsen på 4,20 kroner/liter. Utbetalt pris på vintermjølk med fråtrekt overproduksjonsavgift og utan distriktstilskott blir veldig låg. Sjølv med elitetillegg vil det bli att berre 10-15 øre per liter i Fjord & Fjell-sona (fettprosent 4,0 og proteinprosent 3,2) og 21-27 øre i landssona. Etterbetaling kjem i tillegg. Uansett utgjør førkostnader og andre variable kostnader mykje meir.

Korleis bremse?

Det er mange måtar å få ned

leveransene på, og vi har lista opp nokre alternativ nedanfor. Det finst ikkje noko enkelt svar på kven av desse metodene som er best i den enkelte buskap.

1. Færre kyr: Slakte fleire, eventuelt selja livdyr
2. Redusere avdråtten med
 - a. Mindre kraftfôr til kyrne, og dermed heller auka grovfôropptak.
 - b. Lågare toppnivå på kraftfôret til nybære kyr, og dermed truleg redusert avdrått på desse.
 - c. Mindre AAT etter kalving.
3. Avsine kyrne tidlegare.
4. Meir tankmjølk til kalvane.

Færre kyr

Når dette nummeret av Buskap kjem ut er det att cirka tre månader av kvoteåret. Å slakte ei ku som mjølkar 20 liter per dag vil dermed fjerne 1 800 liter mjølk. Det hjelper sjølvsagt, men kutalet kan ikkje sleppast for langt ned med tanke på neste års kvotefylling heller. Med «Mjølkeprognose» (valget under «Mjølkeprognose enkel») er det mogleg å simulere kvotetilpassinga for neste kvoteår også, og dermed få eit bilete av kor lågt kutalet er forvarleg å ha ved årsskiftet. Tålast det færre kyr er det god grunn til å kvitte seg med problemkyr med dårleg jurhelse, dårlege bein, dårleg jur eller dårleg lynne i haust. Livdyrsalg til kollegaer i oppbyggingsfase kan vera eit alternativ. Det gjev ikkje mindre mjølk totalt sett, men bidreg iallfall til eiga kvotetilpassing.

Redusere avdråtten

I det meste av landet ser det ut til at 2016 blir eit bra grovfôrår. I tillegg hadde mange att fôr frå 2015 langt ut over sommaren, slik at det blir rikeleg å ta av komande innefôringsesong. Så om ein ikkje direkte satsar på å senke avdråtten er det iallfall all grunn til å utfordre kyrne på høgt grovfôropptak. Tilpassing av kraftfôrmengdene ut frå kjennskap til grovfôrqualiteten gjennom analyser

er viktig for god produksjonsøkonomi uansett. I nokre tilfelle kan avdråtten til og med gå *opp* med mindre kraftfôr i rasjonen. Da må det skuldast at kyr har vore på grensa til sur vom/indigestion, og at vommiljøet og fôrutnyttinga blir betre som følgje av høgare grovfôrandel. Her gjeld det uansett å ta småe steg om gongen og sjå kva som skjer. Ein planlagt avdråttsreduksjon i haust kan fort dra med seg lågare avdrått også i neste kvoteår – det er ikkje alltid berre å «skruve opp krana» att etter nyttår. Når i laktasjonen er det minst risikabelt å stramme inn på kraftfôrmengdene? Tidleg i laktasjonen er sjansa stor for at redusert kraftfôrtildeling blir kompensert med auka mobilisering av kroppsfett, som kan føre til sjukdom og nedsatt fruktbarheit. I gamle norske forsøk med underfôring av fyrstegongs-kalvarar er det påvist redusert avdrått også i etterfølgjande laktasjonar sjølv om dei vart føra etter norm da. Vidare er det dokumentert at underfôring dei 10 fyrste vekene i laktasjonen gjev redusert ytelse vidare i laktasjonen, sjølv om kyrne fekk normal förstyrke etterpå. Figur 2 illustrerer dette. Kraftfôr-reduksjon med sikte på å senke avdråtten bør derfor skje etter at kua har passert midten av laktasjonen. Høg tilførsel av AAT til kyr etter kalving virkar drivande på fettmobilisering og avdrått. Eit tiltak for å dempe eventuell overfylling av mjølkekquota vil derfor vera å ikkje overdrive AAT-forsyninga. I praksis havnar vi ofte over behovsnormene uansett, spesielt med berre eitt kraftfôrslag. Ved bruk av to kraftfôrslag – for eksempel byggpellets pluss ei energirik blanding – kan vi som regel oppnå betre tilpassing til minimumskravet for gram AAT per MJ.

Avsine kyrne tidlegare

Dette er nok svært vanleg tilpassing – det blir mindre mjølk og kutalet er i god behold til neste kvoteår. Heilt problemfritt er det likevel ikkje.

fe kvota?

Figur 3. Her finn du mjølkeprognose enkel.

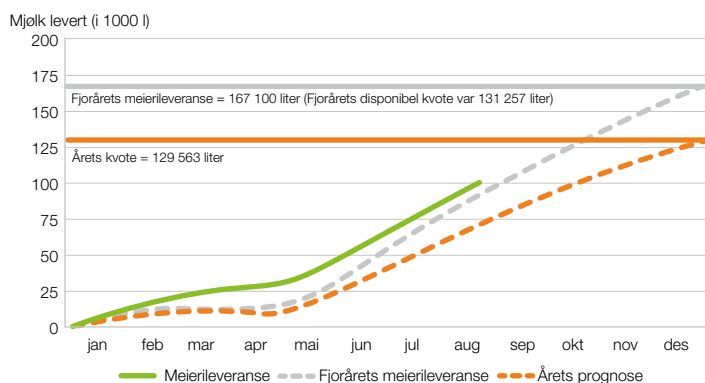
Dersom sinkyrne får servert same grovføret som mjølkande kyr og kan eta alt dei vil i mange månader, endar det ofte med feite kyr inn mot neste kalving. Dette kan medføre kalvingsvanskar og auka risiko for mjølkefeber, jurbetennelse og ketose. Godt tilpassa sinkuføring er derfor ein føresetnad for å kunne tilrå ei slik form for kvotetilpassing. Meir stoff om dette finn du i «Sinkubrosjyra».

Meir tankmjølk til kalvane

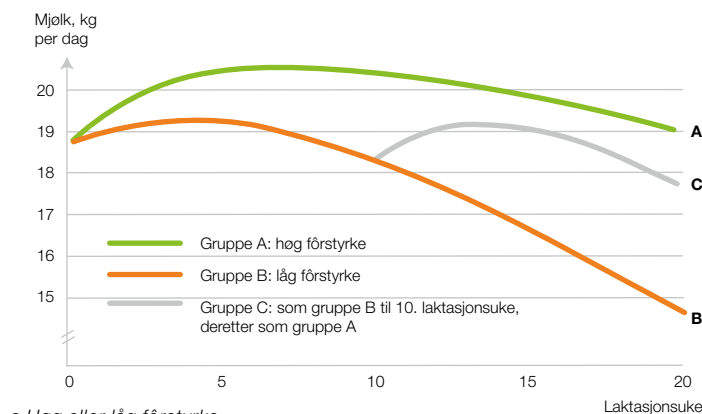
Ny kunnskap tilseier at spekalvane godt tåler meir mjølk per døgn enn tidlegare tilrådd, og i «Kalvebrosjyra» inneheld dei konvensjonelle førplanane 300 – 380 liter mjølk per kalv før avvenning. Dersom tankmjølk elles vil utløse overproduksjonsavgift er det billegare å bruke den til kalvar enn å kjøpe mjølkeerstatning. Men vi skal aldri overdrive mjølkeføringa og gje store mengder til kalvar eldre enn tre månader. Dette vil berre føre til lågt opptak av kraftfôr og grovfôr, og slike kalvar vil få ein knekk når mjølkeføringa blir avslutta. For dei som slit med å fylle kvota er det som regel lønsamt å bruke mjølkeerstatning frå kalven er 2-3 veker.

Figur 1. Mjølkeprognose enkel, eit eksempel.

Mjølkeprognose for 2016

Figur 2. Verknad av førstyrke etter kalving på mjølkeytelsen. (Kjelde: Føringslære av Torgeir Gjefsen, 1991)

Kunsten er å starte i tide

Enten ein ligg an til låg kvotefylling eller til overproduksjon er det lettare å tilpasse dess tidlegare ein set inn tiltak. Alle dei fire hovudtiltaka i denne artikkelen er «farlege» i overdrivi dose. Sterk utrangering seint i året skaper problem i neste kvoteår, og sterk avdråtsreduksjon kan utløse sjukdom og dårleg fruktbarheit. Lang sinperiode kan virke som det greiaste, men det krev at ein likevel held styr på holdet til sinkua. Mykje mjølk til kalvane kan også sjå bra ut heilt til konsekvensane av dårleg drøvtyggarutvikling viser seg. Kvotetilpassinga bør derfor sjekkast med jevne mellomrom i heile kvoteåret. Det lønner seg.

Rasmus Lang-Ree
rlr@geno.no
Tekst og foto

Teknologi i sentrum

Fôreffektivitet er spådd å bli en nøkkelparameter i framtidens melkeproduksjon. Forskeren Martin Lidauer fra den finske forskningsinstitusjonen Luke var optimistisk med tanke på at forskningsinnsats og ny teknologi kan åpne for direkte beregninger av avlsverdier for denne egenskapen. I sitt foredrag på NØK-kongressen (Nordisk Økonomisk Kvægavl) i Jakobstad i Finland viste han til at verden matproduksjon må øke med 60 til 100 prosent innen 2050 og to tredjedeler av verdens jordbruksareal bare kan utnyttes av drøvtyggere. Høy fôreffektivitet gir lavere klimagassutslipp, og ikke minst er det lønnsomt for bonden siden fôr står for omtrent halvparten av kostnadene i melkeproduksjonen. Mens avlsframgangen for fôreffektivitet hos gris og kylling har vært formidabel, har framgangen hos storfe vært beskjeden. Lidauer mente på bakgrunn av finske data fra forsøksgård at ytterligere 1 000 kg i økt avdrått bare vil forbedre fôreffektiviteten med beskjedne 1,3 prosent.

På leting etter målemetode

Lidauer mente det vil bli nødvendig med flere delegenskaper for å drive effektiv avl for fôreffektivitet. Hvordan dette skal registreres er den av de store utfordringene, siden individuell registrering av fôropptak bare er mulig å gjennomføre i forsøk. Et stort nordisk prosjekt (FUNC) der NMBU er deltaker skal prøve å bringe oss nærmere effektiv avl for denne egenskapen. Forbedring i fordøyeligheten av tørrstoffet i fôrrasjonen vil slå mye ut på fôreffektivitet. Innsamling av gjødselprøver både i Norge og Finland skal analyseres for å finne forskjeller i kyrs evne til å fordøye fiber. Siden det er en negativ sammenheng mellom evnen kua har til å omdanne omsatt fôr til energi og energistatus, vil det ifølge Lidauer bli nødvendig å inkludere en delegenskap for energibalanse. Sammenheng mellom NEFA (ikke-esterifiserte

Anne Guro Larsgard understrekte et fenotypedata ikke blir mindre viktige når vi går over til GS (genomisk seleksjon).

Martin Lidauer var optimistisk med tanke på avlsverdiregninger for fôreffektivitet i nær framtid.

fettsyrer) i blodplasma og fettsyrer i melk kan gi muligheter for dette uten å måtte ta blodprøver. Bruk av ufordøyelige markører i fôret og analyser av konsentrasjonen av disse i gjødsla kan gjøre det mulig å anslå fôropptak. Infrarød spektroskopi og skanning av gjødsel er teknologier som kanskje kan benyttes.

Er arvbart

Selv om det er en del hindre som må forseres viser forskningen at fôreffektivitet har en arvegrad som vil gjøre

avl for egenskapen mulig. Den dagen en klarer å beregne individuelt fôropptak på en kostnadseffektiv måte har et kommet et langt stykke videre.

Fenotypene er kongen

Anne Guro Larsgard fra Geno holdt det eneste innlegget fra Norge under kongressen. Selv om vi nå beveger oss over i GS-epoken understrekte hun behovet for å fortsette å registrere data i Kukontrollen. Bruk av objektive fenotypiske data fra besetningsstyringssystemer som melkeroboter i avlsarbeidet åpner for å registrere nye egenskaper. Melkemengde ved hver melking, lettmelkethet (antall avspark, melketid og utmelkingshastighet), vekt, spenekoordinater, hold, celletall og fysiske parametre som hormoninnhold, enzymer og temperatur). Både den store mengden data og at dataene er objektive gjør det verdifullt.

Kombinasjon

Anne Guro mente at å hente data fra ulike kilder og klare å kombinere disse er det som vil gi størst avlsframgang. Særlig gjelder dette egenskaper som styres av mange gener. De enorme datamengdene er utfordrende å analysere og datakraft kan faktisk bli en flaskehals i framtida. Moores lov om doubling av prosessorkapasitet hver 24 måned ser ikke lenger ut til å gjelde. Utviklingen ser ut til å møte noen fysiske begrensninger som gjør at framgangen vil sakne fart.

Bondens data

Med stadig mer avanserte besetningsstyringssystemer vil et viktig spørsmål bli hvem som eier data. Er det for eksempel bare rådata som er bondens eiendom, mens så snart data er analysert på en eller annen måte er det robotprodusentens eiendom? Anne Guro var opptatt av at det fortsatt er bondene som kontrollerer og høster fordelene av bruken av besetningsdata.

» Teknologi blir en stadig viktigere driver for utviklingen av melkeproduksjonen, og dette var et viktig tema på den nordiske NØK-kongressen i Finland.

Gjøre kunnskap ut av data

Christian Jurvanen, fra Agricultural Data Processing Centre i Finland snakket i sitt innlegg om hvordan en skal lage verktøy slik at bonden kan nyttiggjøre seg data. Datamengden som genereres på en gård blir etter hvert overveldende, men det er først når data gjøres om til kunnskap som gir grunnlag for handling at nytteverdien avdekkes. Mobilitet og brukervennlighet blir ifølge Jurvanen avgjørende for dataverktøys suksess.

Nordisk suksess

Fôrvurderingssystemet NorFor er et eksempel på et meget vellykket nordisk samarbeid. Finnene er foreløpig ikke med, men systemet er det dominerende i Sverige, Danmark, Island og Norge og brukes på over 9 000 melkebruk. 100 fôrprodusenter og fire fôrlaboratorier leverer data direkte inn i systemet. Daglig leder i NorFor, Patrik Nordgren, kunne fortelle om økende interesse for NorFor i en rekke land. Det unike med

systemet er at det er uavhengig av fôrleverandørene og at det utvikles i joint-venture samarbeid mellom ledende forskerne både i Europa og USA. Visjonen er da også at NorFor skal være The Golden Standard for fôrvurderingssystemer globalt.

Produksjon pr. robot vil øke

Melkeroboten er kanskje det mest synlige tegnet på teknologiens innmarsj i fjøsene. Lely har installert over 500 melkeroboter i Finland. Jussi Savander fra Lely la fram finske tall som viste en produksjon på 860 000 kg melk på gårdene med en robot, og 1 500 000 kg på gårdene med to. Antallet roboter øker hele tiden, og Savander mente at med forbedringer i management vil produksjonen pr. robot og pr. person øke ytterligere. Finsk forskning underbygger at investering i melkerobot øker produktiviteten. Dessuten kan et forskingsprosjekt fra 2015 fortelle at robotmelking virker stimulerende på ungdommens lyst til å gå inn i melkeproduksjonen.

SMÅTT TIL NYTTE

Avvenning etter kraftfôropptak

Et canadisk forsøk med holsteinkalver viser at avvenning etter kraftfôropptak kan gi billigere kalvefôring. I melkeperioden fikk alle kalvene 12 liter helmelk. Så ble en gruppe gradvis avvent melk fra 80 til 90 dager, mens den andre gruppen ble avvent gradvis fra de tok opp 200 gram kraftfôr til de tok opp 1400 gram. Vekten ved 90 dager var lik for de to gruppene. For gruppen som ble avvent etter kraftfôropptak varierte alder ved avvenning fra 8 til nesten 12 uker. Helmelksforbruket i denne gruppen ble redusert, mens kraftfôrforbruket ble økt, og totalt sett ble fôringen billigere.

Kvæg 6/2016

Robotmelking oppmuntrer ungdommen til å gå inn i melkeproduksjon viser finsk forskning.

SMÅTT TIL NYTTE

Antibiotika øker metanutslipp

Forskere ved SLU i Sverige har påvist at behandling med antibiotikumet tetracyklin dobler kyrnes utslipp av klimagassen metan via gjødsla. Tetracyklin, som er et bredspektret antibiotikum, endrer tarmfloraen og forskerne mener det fremmer bakterier som danner mye metan. I land der tetracyklin brukes som vekstfremmer vil utfasing være et positivt bidrag til reduserte klimagassutslipp fra storfe.

Bovilogisk, juni 2016

» Fôrkvalitet, kraftfôr per 100 kilo melk, tørrstoffinnhold, kalvehelse og celletall er fokusområder når Nils Einar Mæhlum starter sin karriere som mjølkeprodusent sammen med sin samboer.

Resultatorientert bonde på startstreken

Solveig Goplen
solveig.goplen@geno.no
Tekst og foto

Nils Einar Mæhlum tok over 1. juli, men har vært delaktig i drifta og utviklinga på garden før det. Fokus på grovfôr, avling og kvalitet er viktig for og nå mål om mer melk og kjøtt produsert på egne ressurser.

Med bakgrunn som skismører vet Nils Einar Mæhlum at det er marginene som teller. For den unge bonden som tar over drifta på Øvre Kilde på Brøttum i Hedmark er det flere områder i drifta han har avdekket som kan gi flere penger inn på kontoen. Med tilbygg på fjøset og ny mjølkerobot må drifta gå godt. På Øvre Kilde har de brukt Tine Rådgiving på driftsplanlegging, fjøstegning og kostnadsoverslag.

Kostnadsoverslaget var på 3,4 millioner og det var der prosjektet endte.

Ytelse øker og kvota blir snau

Med en ytelsesøkning etter ombygging på 1 500 liter så nærmer kvota seg raskt. Siste mjølkeprognose viser at det bør tas grep, overproduksjonsavgiften er nå på 4,20 kroner. Problemerkyr kan slaktes og kanskje kan det og være mulig å få til en rimeligere

fôrrasjon med Favør 80 sammen med Elite 80 i stedet for Premium 80. Målet er å øke grovfôropptaket, flate ut ytelsen og sine kyrne til rett tid. Med ei nyskrevet avtale på 100 000 liter mer kvote fra 2017 må besetningen være skodd for økt produksjon neste kvoteår. Derfor vil Nils Einar være tilbakeholden med å kvitte seg med kyr som har ei framtid. Han bruker nøkkelrådgiver og fôringsrådgiver. Hvilke kyr/dyr skal beholdes og hvilke skal slaktes. Det blir ei totalvurdering av ytelse, jur tilpasset robot, jurhelse og avlsverdi. – Det er flere årsaker til en slik respons på ytelse så kort tid etter ombygging, sier Nils Einar. – Fokus på kvigeoppdrett, bedre plass, flere mjølkinger og bedre grovfôr er noen av forklaringene. Målet endres nå fra å få kyrne til å prestere til å redusere ytelsen uten at det skal gå ut over mjølkekvalitet og neste laktasjon. Roboten er kjøpt med tilleggsprogrammet DLM, men så langt er ikke det tatt i bruk.

Mer egenprodusert fôr i rasjonen

Det å dyrke mer grovfôr med rett kvalitet er et av satsingsområdene. Med slesplangespreder er det mulig å kjøre ut husdyrgjødsel på bratte arealer uten kjøreskader. Lars Einar viser fornøyd fram brattlendt jord uten synlige skader. Gjødelsplanen legger sterk vekt på utnyttelse av egne ressurser og de siste årene er behovet for handelsgjødsel redusert betraktelig. Det kjøres ut 6–10 tonn gylle fordelt over to gjødslinger. Arealene som Øvre Kilde disponerer strekker seg fra Mjøsa til Mesnalja. En høydeforskjell på 200 meter. På det arealet som ligger lengst unna brukes kun handelsgjødsel. Noe annet er ikke praktisk uten lagringskapasitet for husdyrgjødsel i nærheten. Også for dette finnes det tekniske løsninger som det kan være aktuelt å finne ut mer om. – Vi har 180 dekar eget areal og leier 300 dekar og avling og rett kvalitet er viktig. I og med at vi kombinerer

ØVRE KILDE DA I RINGSAKER KOMMUNE I HEDMARK

- Nils Einar Mæhlum
- Mjølkeproduksjon i kombinasjon med ammeku og kjøttproduksjon
- 265 000 liter i mjølkekvote 2016 (365 000 liter i 2017)
- Levert 44 okser i 2015
- Antall årskyr: 40 mjølkekuer
- Antall mordyr: 30 ammeku
- Avdrått på 7 700 kg EKM siste 12 måneder
- 180 dekar eget dyrket areal – 300 dekar leid + 250 dekar innmarksbeite (noe nyhogd)

mjølkeproduksjon med ammekyr og framføring av okser har vi rom for ulike kvaliteter med får. Siste året har vi fortrinnsvis brukt bare førsteslått til mjølkeproduksjon, sier Nils Einar. Mye av arealet ligger i skjæringspunktet mellom to eller tre avlinger. År etter år er erfaringa at det å høste en liten tredjeslått ofte går ut over neste års avling. Han er i ferd med å godta at det er best med to slåtter og dagens frøvalg som er Spire vintersterk. Nå ser og Nils Einar litt på om flerårig raigras kan blandes inn. Garden ligger sørøstlendt, og kanskje kan flerårig raigras overvintre.

Landbruksrådgivinga er viktig

På kontorveggen henger skifte-/gjødselplanen lett tilgjengelig. Nils Einar forteller at den følges og noteringer blir gjort underveis i sesongen. Med et så stort spekter av arbeidsoppgaver er det et godt valg å kjøpe inn rådgiving. Et godt eksempel på dagsaktuell rådgiving er gårsdagens oppfølgingstelefon fra Landbruksrådgivinga om at areal som skal sås att nå i august måtte kalkes. Selv om Nils Einar egentlig har en preferanse for det som skjer i fjøset kontra fordyrkinga ser han at det er store avlingsforskjeller og ikke minst er det viktig å ha et våkent blikk for kjøreskader. Kompetanse på teknisk bistand på fordyrking og høstmaskiner er et fagfelt savnes. I disse dager er de i gang med vurderinger og utfordringer knyttet til fordeling og bruk av ensileringsmiddel eller om ei rive vil gjøre ensileringsmiddel mer og eller mindre overflødig ved at en tjukk streng tørker raskt og effektivt. Rådgivere er snare til å anbefale ensileringsmiddel, men hvordan det teknisk skal fordeles er det ikke lett å få et objektivt råd om. Maskinforhandlerne blir for subjektive.

Bruker penger på rådgiving

Tilbygget med kostnadsoverslag er

Øvre Kilde

tegnet av Tine Rådgiving, og overslaget stemte forbløffende bra med sluttstreken. Driftsplan og fôringsoppfølging leveres og av Tine, og Nils Einar er klar på at han trenger bistand. Mye kan gå galt og marginene er viktig i ei drift med så stort omfang. Tørrstoffinnhold i melk har vært et tilbakevendende problem. Fôrprøver er tatt, kraftfôrvalget er tilpasset og nivået for kraftfôr styres av fôringsrådgiver. I sene kveldstimer kan Nils Einar se at fôringsrådgiveren er inne på roboten for å sjekke måltall. Nils Einar syns det er trygt å ha slik oppfølging. Nå har Nils Einar og fôringsrådgiveren satt et mål om at 22 FEm per 100 kg melk bør være oppnåelig. Siden oppstart har forbruket ligget mellom 30–38. I starten var målet å få dyra til å gå i roboten, og rasjonen var romslig totalt sett. Nå er besetningen over i driftsfasen, og kvota en begrensende faktor. Grovfôrlinja er svært enkel med Orkel hjulgående fôrutlegger fra 1990, men med nok fôr av lik kvalitet fra dag til dag har Nils Einar og

fôringsrådgiveren tro på at det er godt nok. Jakten på er tørrstoff i mjølka fortsetter og sinku- og kvigeoppdrett er og i søkelyset.

På bedringens vei

Ute i førsentralen med to tidligere plansiloer bolter nyfødte kalver seg i halmen. Besetningen har en historikk med luftveisproblematikk på kalv. Inne i fjøset har de gjort ulike grep. Fokus på råmjølksforsyning og større mjølkemengde. Besetningen har også kjøpt inn kalver og antall besetninger som det nå kjøpes kalv fra er nå begrenset. Dyretettheten har vært til dels stor. Kalvekasser ble flyttet ut i førsentralen, slik at kalvene var der store deler av første måneden. Så ble de flyttet tilbake til fjøset. Det var heller ingen udelt suksess. Nå har Nils Einar tatt i bruk plansiloene, og her er det plass og luft nok. Det er ikke lett med mjølkefôringa og slik situasjonen er nå så er det jo helmjolk som er aktuelt og kalvekjøkenet ligger inne i fjøset. Det som likevel er veldig bra er friskere kalver.

Resultatorientert bonde på startstreken

Denne såmaskina gir fin breispredning av grasfrø, og det kan være mulig å redusere mengden ned mot 2 kg/dekar ved optimale forhold. 100 000 kroner er prisen og samarbeid med nabo halverer prisen.

Den gamle liggebåsavdelinga bør utbedres på sikt, men med fokus på kraftfôrvalg og spalter så er kyrne forholdsvis reine når de kommer til mjølking

Slår ikke i hjel fluer med kanon

På forbedringslista står også celletall. Etter oppstart så utviklet celletallet seg i riktig retning, men det er likevel for ustabil. Nå blir det tatt mjølkeprøver hver eneste måned. En tett dialog med veterinær er ett av tiltakene som den nystarta mjølkeprodusenten har satt i verk. Det har resultert i at jobbasert spenespray er byttet ut med mjølkesyrebasert. Den jobbaserte mener veterinær kun skal brukes når en har påvist stor frekvens av smittsomme mastittbakterier.

Mange tanker i hodet

At spekteret for fagfelt er bredt og utfordrende for nystarta bønder er ingen i tvil om. Likevel er møtet med Nils Einar på Øvre Kilde et godt eksempel på hvordan den unge bonden må sjonglere med utrolig mange baller i luften. Han er likevel godt rustet, vokst opp på gard, tatt utdanning og med en eldre generasjon på

Kalveavdeling under utvikling ute i plansiloene for å bedre kalvehelse.

garden med stor arbeidskapasitet og kunnskap. I tillegg har Nils Einar samboer som bruker «mor Anne» sine sko nummer 37. Marte er oppriktig interessert og er ofte med i fjøset. En ny arbeidshverdag med mjølke-robot letter arbeidet utrolig, og en unggutt som tar landbruksutdanning er og viktig i det daglige arbeidet på Øvre Kilde. Nils Einar er opptatt av å bli en bevisst bedriftsleder, se muligheter og bruke rådgivere fra Tine og Norsk landbruksrådgiving. I tillegg jobber

han for et nært og tett maskinsamarbeid med gode naboer som gjør det mulig å investere i moderne utstyr og få fordelt kostnadene på mer areal. Nils Einar sier at han har vært heldig fordi foreldre alltid har villet bruke ressurser på å utvikle gården og legge til rette for at neste generasjon skal kunne drive som fulltidsbonde. Og det å ha en eldre høyst oppgående generasjon på garden framover er en stor ressurs.

Til våre robotkunder: Bli med på Lely-tur til Holland!

For mer info
og påmelding se
www.fjossystemer.no

På turen skal vi på gårdsbesøk for å se nærmere på ulike Lely-produkter. Omvisning på Lelys nye fabrikk og hovedkontor i Maasland, Lely Campus. Vi besøker også Rotterdam for hyggelige sosiale aktiviteter.

Tre turer med 60 plasser pr tur. Førstemann til mølla!

- Fra Trondheim Værnes 3.–4. november
- Fra Stavanger Sola 17.–18. november
- Fra Oslo Gardemoen 1.–2. desember

 www.fjossystemer.no

FJØSSYSTEMER
Bonden og dyrenes førstevalg

Øst
2634 Fåvang
Tlf. 61 28 35 00
ost@fjossystemer.no

Sør
3178 Våle
Tlf. 33 30 69 61
sor@fjossystemer.no

Vest
4365 Nærbø
Tlf. 51 43 39 60
vest@fjossystemer.no

Nordvest
6770 Nordfjordeid
Tlf. 57 86 25 05
nordvest@fjossystemer.no

Midt
7473 Trondheim
Tlf. 72 89 41 00
midt@fjossystemer.no

Bygg
2634 Fåvang
Tlf. 61 28 35 00
bygg@fjossystemer.no

» Undersøkelsen ble utført i april/mai i 2016. Tusen takk til alle dere som tok dere tid til å svare midt i våronna. Vi takker for alle innspill om forbedring.

Mari Bjørke

Marketing- og
kommunikasjonssjef i Geno
mari.bjorke@geno.no

Eierundersøkelsen

*Eierundersøkelsen
avdekker at Geno
kan bli bedre til å
synliggjøre Geno-
kontaktfunksjonen.*

*De som ikke
har deltatt på
produsentlagsmøter,
er mer skeptiske
til Genokontakt-
funksjonen enn
de som har vært
aktive. Her fra et
høstmøte 2015.
Foto: Mari Bjørke.*

Geno fikk inn over 2 500 svar og av alle de vel 9 000 utsendte eposter var det 27 prosent som svarte. Vi sendte undersøkelsen til alle som har handlet sæd av Geno, det vil si også til en god del ammekuprodusenter samt mange eierinseminører. Vi har merket oss at dette er grupper som ikke har opplevd alle spørsmålene som like relevante for seg. Det beklager vi, og vi skal lære av det og bli bedre målretta mot dere neste gang, håper vi.

Målene med undersøkelsen

Målene med undersøkelsen for Geno var å:

- Kartlegge utviklingen av kvaliteten i semintjenesten og avlsrådgivningen over år
- Måle effekten av ny strategi – sammenlignet med tidligere år
- Måle utviklingen i bruk av avlsplan

- Måle tilknytning til eierorganisasjon
- Plukke ut områder for tiltak og peke på interessante funn

Strategiske mål i Geno

Generelt virker det til å være stor oppslutning om Geno sine mål. Mange er enige i at Geno bidrar til å øke lønnsomheten på sin gard og sørger for å få kalv i kua til en akseptabel pris. Det er generelt stor støtte til Geno sin satsing på innovasjon og forskning og utvikling. Støtten til Geno sin internasjonale satsing virker til å være større enn for to år siden. Denne støtten er i gjennomsnitt noe lavere i Rogaland enn ellers. Hele skalaen fra svært enig til svært uenig er benyttet av svarerne i Rogaland, så det er stor variasjon mellom bøndene på akkurat dette området.

GS (genomisk seleksjon)

Genomisk seleksjon har fått betydelig økt fokus de siste to årene, og Geno ser at kunnskapen har økt, men med den øker også ønsket om mer kunnskap. Det kommer vi til å ta med oss på høstmøter og andre møter framover. Vi legger også ut webinarer om GS for deg som ønsker å lære mer når det passer for deg selv.

Produkter og tjenester

Sammenlignet med målingen for to år siden, er det færre som mener at «Holstein vurderes som mer aktuell melkerase nå enn for tre år siden». Det ser ut som Geno kan forvente økt semin på ammeku nesten i alle fylker, mest i Akershus, Buskerud, Telemark og Vestfold og Østfold.

Fanghekk – lær av eierinseminørene

Fanghekk ved inseminering av kviger er lite brukt mange steder. Det er en mye større andel av eierinseminørene som benytter fanghekk (82 prosent) enn for de som har leid inseminering (54 prosent når semintekniker og 59 prosent når veterinær inseminerer). Inseminering alene uten hjelp skjer i større grad der det er semintekniker som inseminerer (28 prosent av alle teknikerinseminasjonene) sammenlignet med når veterinær inseminerer

Tabell 1. Vurdering av semintjenesten. Tall over 3 er større enn gjennomsnittet.

Gjennomsnitt	
5,08	Serviceholdning hos inseminørene
4,91	Smittevernrutiner hos inseminørene
4,73	Produktkunnskap hos inseminørene
4,57	Samsvar mellom oksene i dunken og oksene i avlsplanen
4,82	Utførelse av drektighetskontroll
4,51	Inseminørene gjør en god jobb som selgere/ambassadører for Geno
4,84	Inseminørene strekker seg for å imøtekomme mine ønsker/behov

2016

(7 prosent av alle veterinærinseminasjonene). Det er også helt tydelig større tilstedeværelse ved inseminasjon når veterinær utfører jobben sammenlignet med semintekniker. Andelen som planlegger å øke andelen kjøttfe inn i bruksdyrkrysningen i besetningen har økt litt (fra 2,3 til 2,7), og høyest score i Aust Agder, Buskerud, Rogaland og Vest Agder. Det er åtte prosent som vurderer å skaffe seg aktivitetsmåler/Heartime, mens 28 prosent svarer at de allerede har og 63 prosent sier de ikke bruker aktivitetsmåler.

Produsentlagene

De fleste som har svart, mener at Geno er godt synlige i produsentlagene, men det er forbedringsområder på å blant annet å synliggjøre Geno-kontaktfunksjonen spesielt i de nordligste fylkene. De som ikke har deltatt på produsentlagsmøter, er mer skeptiske til Genokontaktfunksjonen enn de som har vært aktive.

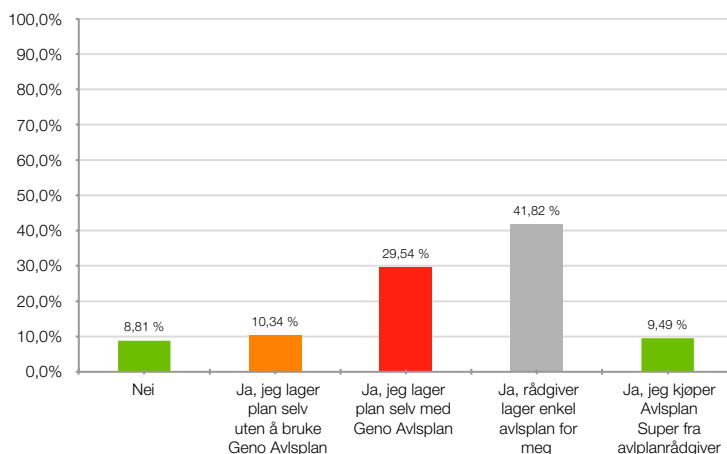
Deltagelse på produsentlagsmøter

De med løsdrift (75 prosent) er mer aktive enn de med båsfjøs (56 prosent). Det samme gjelder de med robot sammenlignet med andre melkingssystemer, og de med flest kyr er prosentvis mer aktive sammenlignet med de med færrest kyr. De med høyest ytelse er mer aktive enn de med under 7 000 kg i ytelse. Det er også en større andel som om to år driver med storfe som nå og/eller har utvida både melk og kjøttproduksjonen, blant de som deltar på produsentlagsaktiviteter.

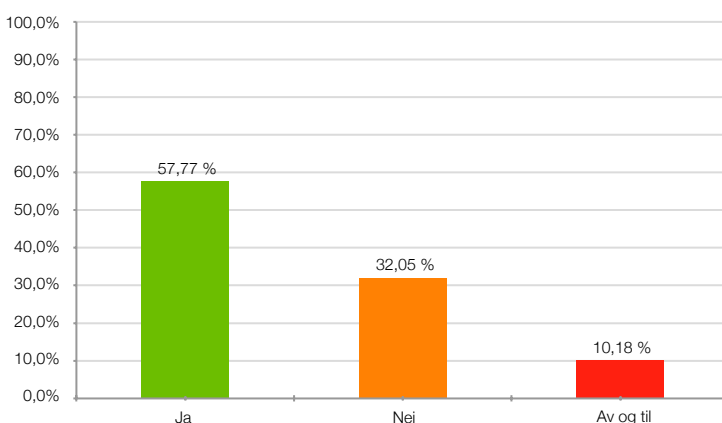
SpermVital

SpermVital benyttes mest for å få problemkyr drektige og for å erstatte dobbeltinseminasjon ifølge svarerne i denne undersøkelsen. Også det å øke drektighetsgraden generelt har ganske høy score. SpermVital har minst andel

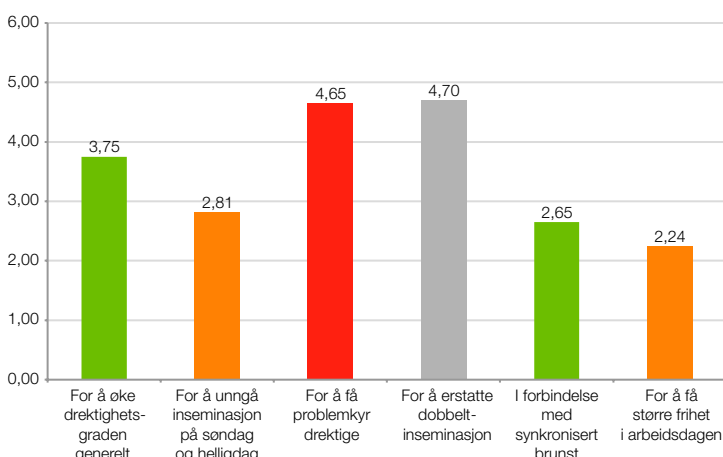
Figur 1. Bruker du en eller annen form for avlsplan?

Figur 2. Bruker du/dere fanghekk ved inseminering av kviger?

Figur 3. I hvilke tilfeller bruker du SpermVital-sæd?

» Eierundersøkelsen 2016

» brukt i Vestfold og størst andel i Finmark. Mest fornøyde med SpermVital er brukerne i Finmark og Nord-Trøndelag, minst i Aust-Agder og Sogn og Fjordane. Eierinseminørene er de som scorer høgest på å bruke SpermVital for å få større frihet i arbeidsdagen, men samtidig er det en stor andel eierinseminører som ikke bruker SpermVital.

Semintjenesten

Når du leser tallene i tabell 1, så er alt større enn 3, over gjennomsnittet. Generelt får inseminørene høge score på alt, men det er spesielt forbedringspotensial på drektighetskontroll noen steder. Inseminørene får høgest score som selgere og ambassadører for Geno i Vest-Agder og Vestfold og lavest i Buskerud, men scorer generelt høgt på alle spørsmål om semintjenesten. Alle som inseminerer får høge og gode score, men i den grad noen

skiller seg ut på ekstra positive tall er det seminteknikerne både når det gjelder å strekke seg for å imøtekomme behov og i å gjøre en god jobb som selgere/ambassadører for Geno.

Avlsplan

Avlsplanen lages mest av bøndene selv i Nordland, Sogn og Fjordane og Troms, mens rådgiver lager flest i de andre fylkene (enkel plan). Kjøp av avlsplan super er vanligst i Rogaland (26 prosent), Oppland (11 prosent) og Sogn og Fjordane (12 prosent), men her er det nok et større potensial for flinke avlsrådgivere! De aller fleste er veldig fornøyde med sin avlsrådgiver. Der vi har avdekket misnøye, blir det fulgt opp.

Informasjonskilder

Buskap viktigst for alle og geno.no nest viktigst. Men alt i alt er det generelt ørlite lavere score på alle

kanalene, og det betyr at det er enda vanskeligere å nå fram enn før, og vi må være presise og målretta i vår kommunikasjon i konkurranse med absolutt alle andre aktører.

Hva tror du om storfeholdet om tre år på bruket?

Mange uttrykker at de har utvida melkeproduksjonen, og det kommer flere melkeroboter i alle de store kufylkene Hedmark, Møre og Romsdal, Nordland, Nord-Trøndelag, Oppland, Rogaland, men også noen i alle de øvrige fylker.

Kommentarer

Vi takker for alle kommentarene som dere også har gitt undervegs. Geno ser gjennom svarene og vi skal følge opp så godt vi kan både de som er fornøyde og de som er misfornøyde med oss. Vi kommer også til å presentere fra undersøkelsen på høstmøtene til Geno.

SMÅTT TIL NYTTE

Liggebåsstørrelse og halthet

Analyser av data fra 36 gårder med robotmelking i Canada og Michigan i USA viser at riktig størrelse på liggebåsen er viktigste faktor for å redusere forekomsten av halthet i besetningen. For 62 prosent av de 1 378 kyrne som inngikk i undersøkelsen var liggebåsen for smal og for 42 prosent for kort. For å være stor nok måtte liggebåsen ha bredde på minst det dobbelte av kuas hoftebredde og lengde på minst 1,2 ganger kua lengde. Førstelaktasjenskyr som var for brede for liggebåsen hadde 3,7 ganger så høy sannsynlighet for å bli halte sammenlignet med førstekalvskyrr som hadde liggebåser tilpasset kroppsbredden. For eldre kyr var sannsynligheten for halthet 1,3 ganger høyere når liggebåsen var for smal. Det ble også funnet at kyr med holdpoeng på 2,25 eller lavere hadde dobbelt så høy sannsynlighet for halthet sammenlignet med kyr med 2,75 til 3,0 i holdpoeng.

Hoard's Dairyman 25. mai 2016/Journal of Dairy Science mai 2016

SMÅTT TIL NYTTE

Over til tørrstoffbetaling i England

Engelske melkeprodusenter har fått betalt for volum, men nå vil Arla få alle sine 3 000 leverandører over på et system med betaling for fett og protein, og de regner med at andre meieriselskap vil følge etter. Dette vil ventelig få følger for avlen ute i besetningen, Tony Evans i Arla peker på forskning i Nederland og Irland som viser at 60–70 prosent av melkens innhold er bestemt av avl og genetikk, mens de resterende 30–40 prosent er bestemt av føring og management.

Bovilogisk april 2016

Melkesimmental (Fleckvieh)

Hvis du vil bidra til at det produseres nok norsk biff og samtidig har en melkekvote som skal fylles.

Seminokser fra verdens beste kombinasjonsrase på kjøtt og melk, tilgjengelige på sædruta og hos insemenører i Norge.

73539 Hubraum. Okse med +1234 kg over snitt for rasen, jurindeks 120. Også positiv på kjøtt. Genomisk testet seminokse.

73540 Weltass. Sterk på fettinnhold i melka med +0,25, høy kjøttindeks, melkekurveindeks 121. Genomisk testet seminokse.

73921 Zepter. Sterk på ytelse og +0,14 på fett. Ikke egnet på kviger. Genomisk testet.

Herz 73541 har topp produksjons-avkomegenskaper. Melkekurveindeks på 129. Avler meget fine avkom. Genomisk testet seminokse.

73544 Evergreen har ytelse +1078. Gir meget lette kalvinger. Genomisk testet seminokse med meget godt eksteriør.

73543 Heiduck, gir avkom som kombinerer høy produksjon på både kjøtt og melk. Avkomsgransket.

Kontakt Norsk Simmentalforening, Tlf 41 27 53 30 / 41 51 51 60

E-post: bengves@online.no / krstolan@hotmail.com

Se også www.norsksimmental.no og Facebooksiden Norsk Simmentalforening.

*Førstekalvskua 759 Rosa er datter av 11312 Horn
og morfar er 11028 Kråknes. Eier er Olav Fjermestad,
Nærbø i Rogaland. Foto: Elisabeth Theodorsson.*

» Buskap vil gjerne ha bilder fra leserne vi kan bruke på denne siden. Bilder kan sendes som vedlegg i e-post til buskap@geno.no eller lastes opp på www.filemail.com

Lesernes side

Aktivitetsdag for barn

Her ser vi semintekniker Klaus Skogen som får følge av ivrige barn for «å lage en kalv». Og etterpå ble det kalvemønstring og kalvespa «uten agurk over øynene» som en av barna kommenterte. Foto: Solveig Goplen

Gode dager i fjella

Ingrid og Narve Opsvik, som ha sendt oss disse to bildene skriver: Vi har konsentrert haustkalving så dyra våre får gode dager i fjella før vi tek dei nedatt til kalving. Ingrid og Narve bor i Opsvika på Stranda i Møre og Romsdal.

Sprell levende!

Anne Maren Gaustad med nyfødt kalv. Foto: Thomas Gaustad

To gode venner

Her står det to gode venner og løser verdensproblemer, skriver Oddrun Skei, som har tatt bildet, til oss.

Inger Hovde

Mjølkeprodusent/
frilansjournalist
ingerho@msn.com
Tekst og foto

S.aureus æ

» Jeg vil starte med å takke for alle tilbakemeldingene jeg har fått på det jeg har skrevet til nå, det er veldig hyggelig. Ekstra hyggelig var det å få gave i posten for «Kostnadseffektive bygg for de under 200-tonn». Da ble jeg rørt! Jeg synes det er veldig skummelt å skrive her, men det er også en stor ære å få spalteplass i selveste Buskap og Avdrått, som min søster kaller det.

Tines funksjonstest, redningen på det gamle anlegget

Vi hadde litt utfordringer med høyt celletall i det gamle fjøset, fordi anlegget etter hvert ble underdimensjonert med liten dimensjon på melkerør. Funksjonstester viste at for å ha nok vakuum på spenespissen måtte vi melke med kun to organ. Det tok litt lang tid, men i båsfjøs får man jo gjort litt anna enn bare å melke, for pussing av dyr og skraping av båser var det bestandig behov for. Vi hadde årlig funksjonstest fra Tine, etter at sørvismann hadde vært der, forde reparasjoner og utbedringer kunne slå ut litt feil på anlegget som var en salig blanding av Manus og DeLaval. Det kosta så klart litt å hyre inn begge, men da slapp vi å investere i nytt anlegg de siste åra før nyfjøs skulle bygges og elitemelka ble sikra, så hygieneteknikeren syntes vi var verd sin vekt i gull. I tillegg hadde vi god nytte av å ta ut spenepøver.

Lavt vakuum og tunge organ

Da vi flyttet inn i nytt fjøs trodde vi at Nå var jurhelseproblematikk en saga blott – nå skulle livet bli problemfritt og vi kunne bare fokusere på å drive godt. Vi kjøpte anlegg fra Westfalia og allerede i starten krøp celletallet opp. Vi trodde det var overgangen til nytt anlegg som kunne være årsaken, men en måned etter innflytting måtte vi igjen hyre inn hygieneteknikeren fra Tine. Hygieneteknikeren sjekka anlegget og kontrollerte melketeknikken vår og fant ut at høytytende kyr ikke

kunne få for-stimulering av melkeorganet, for kyrne våre ble stimulert nok under rengjøringa vår. Hun fastslo også at anlegget var feil stilt, da organene til Westfalia er en del tyngre enn DeLaval var det utfordrende at montørene hadde stilt vakuum relativt lavt. Montøren gjorde endringene som hygieneteknikeren anbefalte og celletallet ramlet med en gang.

Vaska alle kyrne før vi flytta inn

En annen tabbe jeg gjorde var at jeg vaska alle kyrne med såpe og vann før jeg slapp de på beite og deretter inn i nyfjøs. Jeg fjerna med det en del av de gode bakteriene. Dette var ekstra dumt ettersom vi kjøpte inn ei ku med vorter på spenene. Dere har sikkert hatt ei ku med det og ikke sett noe spesielt problem med det. Det jeg ikke var klar over var at kyr med vortevirus ofte har sår foran juret. Når man da har et rent fjøs er det fritt fram for den bakterien som vil...

Gjødseltrekk stod fra dag 1

Vi investerte i hydraulisk trekk og tenkte at gjødseltrekk sparer man ikke på når vi bygger nytt fjøs. Vi bestilte også montering av gjødseltrekk fra

A-K, som var totalleverandør på fjøset, for å unngå at det ble feilmontering. Til tross for dette startet trøbbelen allerede på første kjøring av trekket i den ene gjødselrenna til melkekyrner. Gjødseltrekket stoppet og vi måtte håndskrape den ene renna, som var 47 meter lang. Montøren trodde feilen lå under spaltene i sykebingen, så spaltene ble tatt opp og montert litt høyere, men det hjalp ikke. Det endte i rettsak noen år etter og heving av kjøp. Da vi skulle demontere anlegget rett etter rettsaken ble feilen funnet: - Montøren hadde glemt å kappe noen bolter under spaltene i sykebingen, som gjorde at gjødseltrekket ikke fikk vendt. Gjødseltrekket gjorde sitt til at det ble ekstra arbeidskrevende å holde jurhelsen i sjakk og dameskjorter som gikk over bicepsen ble vanskeligere og vanskeligere å finne...

Rengjøring

Vi greide så klart ikke å håndskrape skrapearelet foran førbrettet en gang i timen som gjødseltrekket var programmert til, så derfor spyla vi bakbein og jur ved hver melking i tillegg til å væreause med jurkluter til både vasking og tørking. Dette gjorde sikkert sitt til at klauvhelsen ikke ble

3x3 autotandemstall gjorde det mulig å bruke egne organ på mastittkyrner om de skulle på tanken.

» Utsagnet er hentet fra et dikt en kollega publiserte i lokalavisa under sin kamp mot mastittbakterien. Og dere vil i videre lesning finne ut at jeg og hater S. auerus, for denne gangen vil jeg gå inn på alt jeg gjorde galt da vi bygde fjøs og hvordan det påvirket celletallet på tanken...

hate dæ!

Innflytting i fjøs med nyvaska kyr. Tok ikke engang med gjødsel fra gammelfjøset.

rammet av trøbbelet med gjødseltrekket. Vi har i tillegg nedstøpt fotbad, som ble brukt i perioder da trekket fungerte ekstra dårlig. Vi lærte oss en del tjuvtriks som fikk trekket til å gå i perioder, men ikke varig. Spyling og vasking gjorde sikkert sitt til at sporer heller ikke var noe problem.

Speneprøver på alle med over 100 000 celler

Vi tok ut speneprøver på alle over 100 000 i celler og behandla de som hadde mastitter som det gikk an å behandle. Staphylococcus aureus-dyra ble melka til slutt eller på egne organ til vi fikk sinbehandla og tatt nye speneprøver etter kalving. Dyr som vi venta på speneprøveresultat for, som vi hadde høy celletallsmåling på, ble melket på egne organ før S.aureus-kyrne. Førstegangskalverne prøvde vi i tillegg å melke først, for å holde smittepress nede. Melkinga ble

mer krevende og tidkrevende, men heldigvis hadde vi en sekser tandemstall som gjorde det mulig å gjøre dette. Dette arbeidet gjorde at vi ikke fikk flere kyr som fikk mastitt. De dyra vi ikke fikk respons av sinbehandling på måtte enten utrangeres eller sines av. Vi lærte mye om hvordan celletall endret seg i forhold til hva som skjedde i fjøset. Dyra med celletall ble «schalma» ved hver melking, og vi så at de som skulle utrangeres fikk et hopp ved hver brunst. I etterpåklokskapens lys skulle vi nok ha slakta de mest arbeidskrevende tidligere. Vi var kanskje for opptatt av kvotefylling og unngå flere ku-kjøp da de som hadde S.aureus ofte var de som var mest høytstående. Vi masserte og smurte inn med peppermyntesalve og det var tidkrevende.

Senebetennelse og isjias

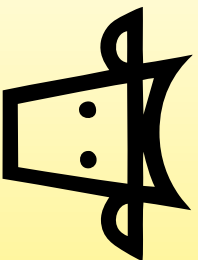
Ettersom fjøset krevde såpass

med tid før vi fikk heva kjøpet av gjødseltrekk, så vi at driftsplanen med inntekt utenom var utenkelig. Begge merka det på kroppen med all skrapinga. Bjarne fikk isjias og jeg senebetennelse. Min redning ble magedans. Den sammen med motorsag holdt senebetennelsen i sjakk og jeg kunne gi kiropraktoren sparken.

Happy ending

Vi prøvde tidlig å heve kjøpet, men A-K ville utbedre. Til slutt måtte vi sette ned foten og gå til rettsak. Det var en utrolig lettelse å bestemme seg for, selv om rettsak er pyton. Nå går allting så mye bedre og vi har måtta meldt oss inn på helsestudio for å holde 40-årskroppen vedlike. Nå har vi wiretrekk fra DeLaval - så nå funker gjødseltrekk og elitemelka er på plass. Moralen er – gi aldri opp, det kan bare bli bedre!

Grunnlaget for livsytelsen legges ved fødsel En god start utgjør forskjellen

KALVEGODT

En god start på kalveoppdrett sikrer:

- Tilvekst før avvenning som har direkte innvirkning på dyrets melkeytelse og holdbarhet.
- De første månedene er avgjørende for kalvens utvikling til produktiv melkeku.

**Basert på melkeråstoff fra Tine.
Bruk norsk - Bruk Sprayfo!**

Calf-O-Tel — Kalveoppdrett er en investering i fremtiden

Comfort kalvehytte

- Naturlig ventilasjon
- Friskere kalver
- Bedre tilvekst

Større modeller for flere kalver

Frisk luft — Økt trivsel

Stabil og lettjørt med elektisk drift. Stor bakkekling.

Milk Shuttle

Melketralle • Kjøling • Pasturisering

- Ingen gjennomføring i tankbunn.
- 2 hastigheter på omrører.
- Komputerkontrollert.
- 3 forhåndsinnstillinger. Også tildeling etter teller.
- Punkteringsfrie hjul.

» Mens trenden i EU er spesialisering og ekspansjon, er det diversifisering som er strategien til franske melkebønder. De vil heller ha flere bein å stå på enn å satse alt på melk.

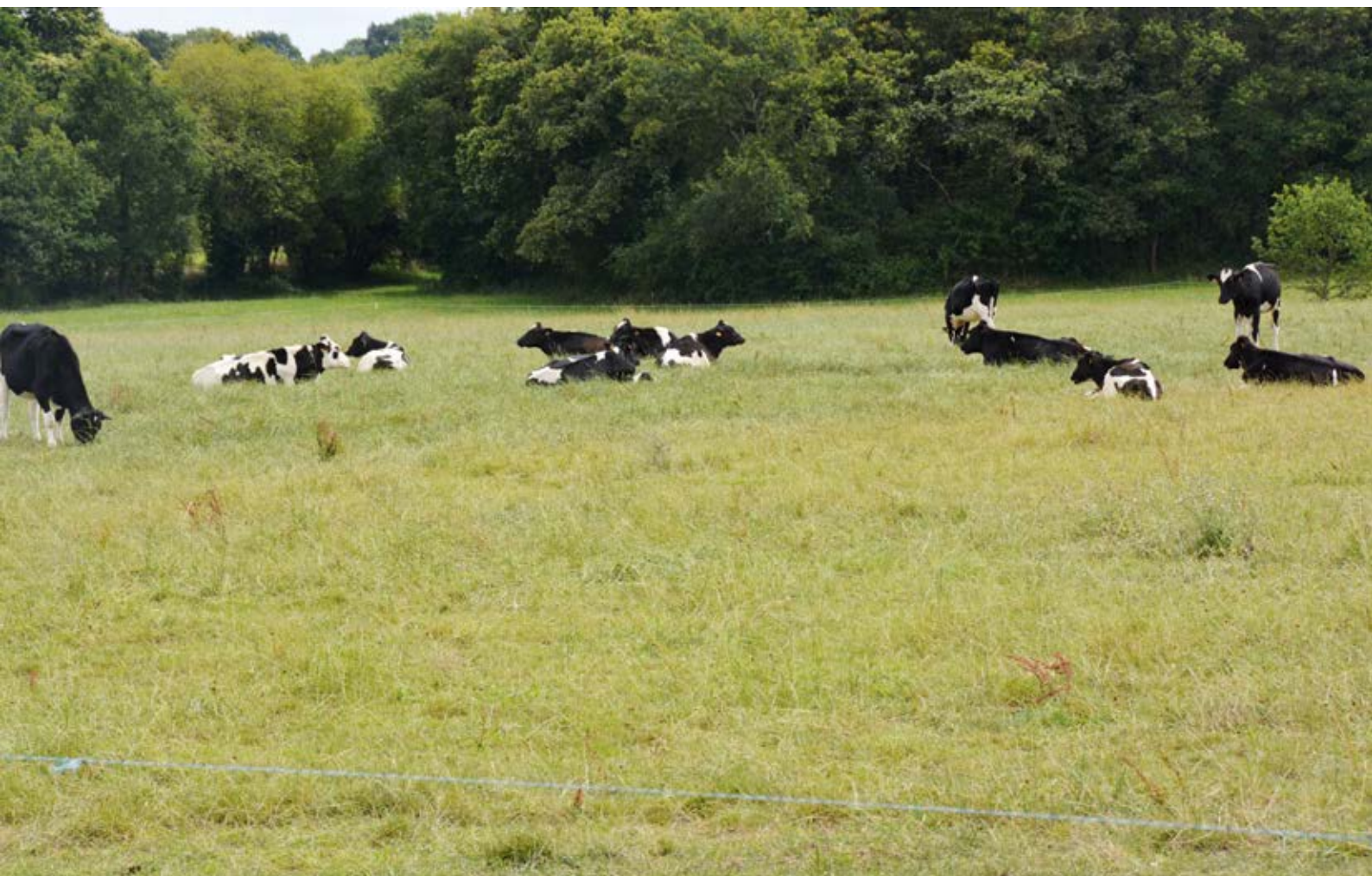

Rasmus Lang-Ree

rlr@geno.no

Tekst og foto

Mot strømmen

Holstein er helt dominerende som melkekurase i Frankrike.

En aldri så liten kulturkollisjon åpenbarte seg da deltakerne på årets EDF-kongress (European Dairy Farmers) besøkte franske melkebønder. Deltakere fra land som Danmark, Nederland og Tyskland som har fullt fokus på marginer og økt produksjonsvolum ble tydeligvis litt overrasket under gårdsbesøkene. De franske kollegaene var ikke bare mer avslappet i forhold til å høste stordriftsfordeler. De ga også uttrykk for at de prioriterte familien framfor lange

arbeidsdager i fjøset. Franske bondeorganisasjoner har da også 35 timers arbeidsuke for bøndene som mål.

Fortsatt kvoter som ikke er kvoter...

Selv om melkekvoteene offisielt ble avskaffet i hele EU fra 1. april i fjor lever de fortsatt i beste velgående i Frankrike. Meieriene tildeler produksjonskontrakter til produsentene som de får den beste melkeprisen for (såkalt A-pris). Kontrakten tilsvarer i

utgangspunktet det produsenten hadde som kvote før kvoteordningen ble opphevet. Produksjon over kontrakt («kvote») betales med B-pris inntil et visst kvantum og over det igjen med C-pris. Men A-prisen i Frankrike ligger rundt 27 eurocent ligger B-prisen på 17–19 eurocent (ca. NOK 2,50) og C-prisen helt nede på 8 eurocent. Meieriene er helt egenrådige til å bestemme hvem som skal få produsere mer hvis meieriet trenger mer melk. Nå kommer det også regelverk som

skal hindre kjøp og leie av kvote, og det fryktes at dette vil føre til svart omsetning og fiktive samarbeidsavtaler. Både blant politikere og i opinionen i Frankrike er det sterk motvilje til store enheter i melkeproduksjonen. Det ble fortalt om omfattende og kostbare søknadsprosesser med diverse høringer som sammen med «kvote»-systemet og streng regulering av jordleie effektivt bremser utviklingen i retning stordrift.

» Mot strømmen

FAKTA

Melkeproduksjon i Frankrike

- Nest største melkeprodusent i Europa (etter Tyskland)
- 70 000 melkebruk
- Gjennomsnitt på 52 kyr
- Avdrått ca. 6 800 kg
- 880 dekar pr. bruk (inkludert beite)
- 54 prosent er selskaper (GEAC—et slags kollektiv eller EARL som selskap med begrenset ansvar—BA)
- 54 prosent av melka går til samvirkemeierier

Kilde: <http://www.maison-du-lait.com/en/key-figures/50-facts-about-french-dairy-industry>

Stordrift ingen garanti for suksess

Steffi Wille-Sonk presenterte på EDF-kongressen økonomitall fra medlemmene. Med bakgrunn i tallene konkluderte hun med at å være stor bare fungerer hvis du er kostnadseffektiv og klarer å kontrollere risiko. I tillegg må veksten være finansiert med en tilstrekkelig porsjon egenkapital. Hun la fram tall for Frankrike, Belgia, Østerrike og Tyskland som viste at mens de minste gårdene (< 70 kyr) så vidt hadde penger igjen til å betale for familiens arbeidstimer, viste regnskapet for gårdene med mer enn 351 kyr minus før en kom til posten betaling for familiens arbeidsinnsats. Gårdene med 71–140 kyr var de som kom best ut. Forklaringen er at finanskostnadene pr. melkeliter er langt høyere på de større brukene og at det mer enn utligner lavere produksjonskostnader med stordrift. Bare en tredjedel av EDF-medlemmene bruker overskudd i drifta til å bygge opp kapitalbuffer. Når alt overskudd i gode tider bare brukes til modernisering av driftsapparatet og utvidelse av produksjonen skaper det stor sårbarhet med en svært svingende melkepris, understreket Wille-Sonk. – Det er ikke melkeprisen som gjør at melkebøndene taper penger, men gjeldsnivået.

For høye kostnader

Gjennomgående er kostnadene i europeisk melkeproduksjon for høye i forhold til melkeprisen. Halvparten av EDF-medlemmene trenger en melkepris på 39,5 eurocent (ca. NOK 3,67) for full kostnadsdekning (inkludert arbeid og kapital og uten EU-støtte). Det betyr røde tall når melkeprisen ligger rundt 25 eurocent eller lavere i mange av EU-landene. Men Steffi Wille-Sonk kunne fortelle at 70 prosent av medlemmene har klart å redusere kostnadene sine siste regnskapsperiode. Irene har redusert melkeprisen de trenger for full kostnadsdekning med 4,4 eurocent til 25,4. Ingen i Europa slår irenes ekstensive beitesystem når det gjelder lave kostnader. Belgiske melkeprodusenter trenger for eksempel en melkepris på 37,1 eurocent for full kostnadsdekning og danskene 34,6.

Høy arbeidsbyrde i Frankrike

Steffi Wille-Sonk mente høy arbeidsbyrde for familien og begrenset med inntekt var et problem for fransk melkeproduksjon. En fare med diversifisering er at det blir mindre fokus på melkeproduksjonen og at dette kan påvirke det økonomiske resultatet negativt. Lave jordpriser er en konkurransefordel for franske bønder, men rigorøse offentlige bestemmelser om hvem som skal få leie gjør det vanskelig å utnytte denne fordel. På den andre siden er den som først har fått leie godt sikret med leieavtaler på minimum ni, men vanligere 18 år.

Erwin Calle (fra venstre), Ludovic Jarligant og Bruno Calle vil heller utvikle sine prosjekter selv og være uavhengige framfor å kjøpe ferdige løsninger. De mener uavhengighet og evne til å ta egne beslutninger er viktig for å overleve som bønder.

Illustrasjonsfoto

Tre strategier

» Tre melkebruk og tre eksempler på hvordan franske melkebønder møter framtida.

Halm er strømaterialiet i liggebåsene.

Ved å «flushe» gangarealene med vann transporteres gjødsla vekk.

Biogass og solcelleenergi

Bruno Calle, Erwin Calle og Ludovic Jarligant driver sammen med 2,5 ansatte et melkebruk i Bretagne nordvest i Frankrike. Eierfordelingen er en tredjedel til hver. Besetningen er på 159 kyr, som melkes av tre roboter. Arealet er på 1 960 dekar, og av dette eier de bare 150 dekar. Leien ligger på bare 12 euro pr. dekar og leiekontraktene er på ni eller 18 år. De dyrker gras på 800 dekar, mais på 940 dekar og korn på 220 dekar. I tillegg til melkeproduksjonen har de tre driverne investert i biogassanlegg som produserer 350 kilowatt og solcellepaneler på flere tak. De driver også produksjon og salg av treflis til fyringsanlegg.

Mer energi

Metangassproduksjonen på gården er basert på husdyrgjødsel og avfallsprodukter (blant annet epleavfall og rapsavfall). De har investert 2 millioner euro i anlegget (15 prosent støtte fra myndighetene), men det skal være inntjent på sju år. Erwan forteller at målet er å øke biogassproduksjonen til 700 kilowatt og produksjonen fra solcellepaneler til 500 kilowatt. Ved å bruke restfraksjonen fra biogassproduksjonen vil de erstatte innkjøpt nitrogengjødsel med egenprodusert organisk nitrogen. I fjøset er målet å øke grovfôrandelen. Nå bruker de 1 700 kg kraftfôr pr.

ku og år. Prisen for kraftfôr er 320 euro pr. tonn (ca. NOK 3 kr pr. kg).

Stabil inntekt fra solceller

For strøm fra solcellepanelene kan Bruno fortelle at de får en garantert pris på 60 cent/kilowatt som er langt over markedsprisen i Frankrike. For gassen de leverer får de omtrent 20,5 cent/kilowatt. – Vi ønsker å satse på energiproduksjon fordi det gir en stabil inntekt sammenlignet med avlinger og melkepris som kan variere mye.

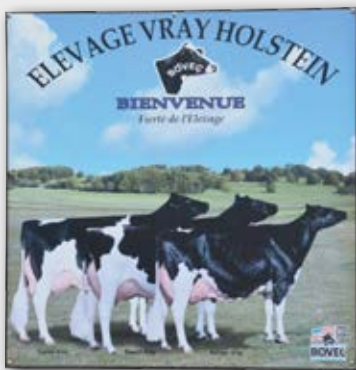

» Mot strømmen

Nytt fjøs med to melkeroboter ble bygd i 2010.

Genetikken sikrer inntektene

Illustrasjonsfoto

For ekteparet Francoise og Jean Paul Bichon er genetikken det mest spennende med melkeproduksjon. Jean Paul er holsteinentusiast på sin hals, og avlen har båret frukter i form av priser på noen av de mest prestisjetunge utstillingene. Sammen med sønnen Arnaud og en partner til har de 143 kyr og et dyrket areal på 2 090 dekar. En fjerde partner

forlot samarbeidet for kort tid siden, og må derfor reorganisere drifta.

Embryo og livdyr

På fjøset er målet til Jean Paul å redusere førkostnadene uten at ytelsen går ned. Salg av embryo og livdyr skal gi inntekter til å klare seg i en periode med lave melkepriser. – Jeg har hatt mer fokus på avlen i besetningen enn på kostnadene, men når Arnaud etter hvert tar over vil det forandre seg, slår Jean Paul fast. Prisen for ei førstekalvskvige ligger på alt fra 1 000 til 10 000 euro avhengig av stamtavle. For kort tid siden ble det solgt ei kvige for 15 000 euro, men det sier Jean Paul er ekstraordinært.

- Interessen for holsteinavl er det som får meg opp om morgenen, sier Jean Paul. Han er berømt for genetikken han har fått fram på fjøset sitt.

Trivsel skaper resultater

Illustrasjonsfoto

Luftige og enkle fjøsbygg.

Bruno Earl Pinel kan med økologisk produksjon ha to ansatte på heltid selv om han har bare 70 kyr. Arealer er på 1 050 dekar (gras på 830 dekar) og ble lagt om til økologisk drift i 2010. Økt lønnsomhet og mer fritid var viktige grunner til omleggingen. Prisen for økomelk i Frankrike er på 44 eurocent (ca. NOK 4,10) som er ca. 17 eurocent høyere enn for konvensjonell melk. Dette gjør at Bruno oppnår et økonomisk resultat til å kunne betale 11,4 euro mer pr. arbeidstime enn gjennomsnittet for EDF-medlemmene.

Velferd for to- og firbeinte

Bruno er opptatt av å vektlegge dyrevelferd i økologiske driftssystemer, men er like opptatt av velferden for de tobeinte.

- At både mine ansatte og jeg trives på jobben skaper inntekter, sier Bruno.
- For meg er det viktig med 35 timers uke, at vi har tid til å ta pauser, ha fri to av tre weekender og ha fem ukers ferie hvert år. Det er stort timeforbruk pr. ku i besetningen, men Bruno planlegger å utvide til 90 kyr for å ha enda en ansatt.

Beite

Beite er en viktig del av driftsopplegget. 400 dekar er avsatt til beite for melkekyr, og dette er oppdelt i skifter på 10 dekar som roteres. Blir graset for langt på et skifte høstes det. I perioden april til juli brukes det ikke kraftfôr til melkekyr. I vinterperioden får kyrne fullfôr og ytelsen ligger på 7 200 kg EKM.

Vanndamp mot fluer

Melkingen i 2 x 5-stallen tar to timer morgen og kveld. For å dempe flueplagen om sommeren er det montert et anlegg som sprer vanndamp i melkestallen under melking og dette har vist seg meget effektivt. Selv om driften er økologisk syntidsbehandles kyr med høyt celletall og kyr som har høy avdrått ved sining og spenene forsegles. Regelverket tillater inntil tre antibiotikabehandlinger før kua ikke lenger defineres som økologisk. Under melking brukes det hele tre forskjellige midler til spenedyping. Et middel er desinfeksjon som anvendes før melking, og så brukes to forskjellige midler morgen og kveld etter melking.

Bruno har to ansatte som er meget dedikert for jobben. Han betaler 18 euro i timen for å ha Noemie ansatt, og hun får 10 euro mens 8 euro er avgifter og sosiale kostnader.

Økonomitallene som EDF-medlemmene samler inn gir grunnlag for analyser og diskusjoner. Her fra en workshop på gården til Bruno.

Stine G. WhileUtviklingssjef drøvtyggerfôr
Norgesfôr ASStine.GregersenWhile@
norgesfor.no**Nora Sandberg**Fagkonsulent Drøv
Strand Unikom

Erfaringer

med bruk av levende gjær

Bruken av levende gjær til drøvtyggere er godt kjent i utlandet. Der blandes gjæren oftest inn i en fôrblending (som ikke varmebehandles) på gårdsnivå. Dersom gjæren skal tilsettes i kraftfôrblendinger som varmebehandles må det brukes en spesialbeskyttet versjon slik at den ikke inaktiveres i produksjonsprosessen. Dette er samme prinsipp som brukes når man beskytter andre følsomme elementer som skal inn i kraftfôr (for eksempel vitaminer og probiotika).

Ulike typer gjær

Det finnes ulike typer levende gjær på markedet. Norgesfôr har brukt stammen *Saccharomyces cerevisiae* CNCM I-1077 (Levucell®SC Titan®) i flere kraftfôrblendinger til melkekyr, kalv og geit i mange år. Resultater fra feltforsøk og tilbakemeldinger fra produsenter i Norge har vært veldig gode. Det rapporteres om økt ytelse og bedre gjødelskonsistens i tillegg til opprettholdt og i noen tilfeller økt fettprosent i melka. I den siste tiden har Norgesfôr også prøvd ut Levucell®SC som tilskuddsfôr og Levucell®SC Titan® tilsatt i kraftfôr til okser. For å kunne vurdere effekten av rasjonen på besetningsnivå har vi begynt med såkalte fibertester ute hos produsenter. Dette er en test der man ser på hvor mye ufordøyd materiale i form av store partikler man finner igjen i gjødsla. Testen gir en indikasjon på hvordan vomma

fungerer. Bruken av fibertester er fortsatt på utprøvningsstadiet da det ikke finnes normalverdier å måle opp mot under norske forhold. De foreløpige resultatene er veldig spennende!

Hvordan virker levende gjær?

Levende gjær i rasjonen øker fordøyeligheten av fiber ved å optimalisere forholdene for mikroben i vomma. Resultatet er at dyret får mer ut av grovfôret, noe som resulterer i bedre produksjonsresultater. Levende gjær stabiliserer pH i vomma og bidrar dermed til å hindre utvikling av sur vom. Sur vom kan oppstå dersom rasjonen inneholder for mye raskt nedbrytbare karbohydrater som det blant annet er mye av i norsk korn. Dersom dyra føres med mye kornbasert kraftfôr kan pH i vomma falle under optimalområdet. Det er spesielt bakterier som er viktige for fordøyelse av grovfôr (fibernedbrytende) som er følsomme for lav pH. Ugunstige forhold for disse bakteriene vil redusere utnyttelsen av grovfôret og resultere i lavere produksjon (melk/vekst) og lavere fettprosent i melka. Når pH i vomma synker, øker etter hvert antallet mikrober som produserer melkesyre. Dette kan resultere i ytterligere pH fall og sur vom. Sur vom resulterer ikke alltid i synlig sykdom, men kan ofte bare sees som dårligere produksjonsresultater og blaut gjødsl. Levende gjær bidrar til at andelen

bakterier som produserer melkesyre reduseres, og andelen bakterier som forbruker melkesyre øker. Resultatet er en mer stabil pH og dermed gunstigere vommiljø. En annen effekt av levende gjær er at den forbruker oksygen som de fibernedbrytende bakteriene er svært følsomme for, noe som også bedrer forholdene i vomma. En tredje effekt av levende gjær er at den optimaliserer forholdene for en sopptype, som bidrar til at fiber som er «gjemt» inni ufordøyd lignin i grovfôret, blir mer

Bilde 1. En fibertest utføres ved å vaske gjødsl gjennom siler med ulik porestørrelse.

»» Hensikten med å bruke levende gjær til drøvtyggere er å bedre miljøet i vomma og på den måten øke utnyttelsen av grovfôret. Da oppnår man bedre produksjonsresultater uten å øke fôrforbruket.

og fibertester

Produsent Kåre Maurits Schjøll har vært med på å prøve gjærtilsetning i kraftfôret til oksene sine og synes det er kjempespennende å få være med på noe der man kan se forandringen i fjøset. Foto: Nora Sandberg

verdifull næring går «rett ut i møkka». En fibertest utføres ved at det veies opp en viss mengde gjødsel som skylles med vann gjennom to siler med ulik porestørrelse. Silene er plassert oppå hverandre slik at de grove partiklene blir liggende i den øverst silen mens de fine partiklene renner gjennom og samles i den nederste (Bilde 1). Vann presses ut etter en spesiell prosedyre, og man vurderer mengde og fordelingen av grove og fine partikler. Dersom fordelingen er maks 1/3 grove og 2/3 fine partikler regnes det som at vomma fungerer godt. Utenlandske tall sier også noe om at andelen grove fibre ikke bør være mer enn 10 prosent av vekten av hele gjødselprøva. Dette vil variere avhengig av grovfôrets fiberinnhold og gjødsels vanninnhold. En fibertest bør helst tas på individnivå, og ses opp mot rasjonssammensetning og laktasjonsstadium. Dersom man tar gjødselprøver fra et representativt utvalg i en besetning kan allikevel en fibertest si noe generelt om hvordan rasjonen hos disse dyra fungerer, men den vil ikke gi informasjon om enkelt dyr.

tilgjengelig for de fibernedbrytende bakteriene. Alle disse faktorene gjør at grovfôret utnyttes mer effektivt.

Hva er en fibertest?

Fibertest brukes mye av rådgivere i utlandet sammen med vurdering av andre «kussignaler» for å måle hvordan det står til med fordøyelsen i vomma. Hovedpoenget med fibertesten er å se på andelen grove partikler i gjødsla. For mye grove partikler tyder nemlig på en dårlig fordøyelse i vomma, og betyr rett og slett at mye

Noen synlige resultater fra felt

Norgesfôr har utført fibertester i besetninger før og etter bruk av levende gjær (*Saccharomyces cerevisiae* CNCM I-1077- Levucell®SC). Gjæren har enten blitt tilført i kraftfôret (Levucell®SC Titan®) eller den er tilført som et tilskuddsfôr (DRØV Levende Gjær, Levucell® SC). Dosen er gitt i anbefalt daglig mengde. Produsentene som har vært med på utprøvingen har observert mange positive endringer i besetningene sine. Hos melkekyr er de tydeligste resultatene økt ytelse og stabil og i flere tilfeller økt fettprosent. Produsenter som har prøvd ut levende gjær til okser rapporterer om mer stabil gjødselkonsistens med påfølgende triveligere miljø i bingene med renere dyr. De er også veldig fornøyde med slakteresultatene.

Lovende resultater

Bruken av levende gjær i form av *Saccharomyces cerevisiae* CNCM I-1077 har i feltforsøk vist gode resultater i form av økt ytelse, høy fettprosent i melk, bedre gjødselkonsistens og mindre andel grove partikler i gjødsla. I en typisk norsk rasjon der vi har grovfôr med høy iNDF (ufordøyelig fiber) og en bruker kraftfôr med høy andel norsk korn vil levende gjær kunne bidra til en bedre utnyttelse av grovfôret og dermed bedre produksjonsresultater.

Bilde 2. Vasket gjødsel fra okser på tallefjøs fôret på Drøv Kjøttfe Høg uten gjær (mars 2016). 29 prosent grove partikler. 2/3 grove og 1/3 fine partikler.

Samme sted, samme bing, samme grovfôr som bilde 2. Fôret med Drøv Kjøttfe Høg med levende gjær i en måned (april 2016). 9 prosent grove partikler. 1/4 grove og 3/4 fine partikler.

Eivind Vik

Spesialrådgiver
i Tone Rådgiving
Eivind.Vik@tine.no
Tekst og foto

Vil ikkje byta ut livet som mjølkebonde

*Stor
velferdsavdeling
på 70 kvadrat-
meter med talle.
Lett å koma inn
med traktor for
å skifta talla.*

Av 30 melkebruk i kommunen, er det 12 som har robot, og det er mange unge bønder. Anne og Knut Johan flytta i 2015 inn i nytt lausdriftsfjøs med robot. Overgangen var godt planlagt og dei har nytta Lean-koordinator i fleire år for å ha auka fokus på forbetringar.

Nøye planlagt opptrapping og utbygging

Alt i 2010 starta Knut Johan opp med å pakta gard av far sin, Gudmund. Gudmund driv framleis gard med kjøttproduksjon i nærleiken. Mjølkekvote var 100 000 liter, som etter kvart vart utvida til 150 000 liter. I dag har dei kjøpt seg opp til ei kvote på ca. 305 000 og i tillegg har dei ca 95 000 leigekvote. Dei disponerer 330 dekar dyrka jord, og har i tillegg 10 års avtale om kjøp av fôr frå ytterlegare 150 dekar. 80 dekar av

leigejorda ligg fire kilometer frå driftsbygningen, men elles er jorda samla inntil en kilometer frå fjøsen. – Vi brukte god tid på planlegging av nytt bygg, og tomt vart lagt på skogsmark der det er gode muligheter til å rydde større beiteareal, seier Knut Johan. Det gamle fjøset var fullt utnytta, og Knut Johan gjekk til innkjøp av to kalvehus som kunne takast med over til nytt fjøs. Også eit fjøs for oppdrett av kviger vart leigd inn, slik at dei kunne sikra god rekruttering til det nye fjøset. Det var gjort gode førebuingar i 2-3 år før innflytting.

Roboten overtek for fellesbeite

Knut Johan og Anne har også vore medlemmer i fellesbeite der dei har sendt kyrene i perioden 1. juni til 15. september kvart år. – Vi var heldig og har hatt eit ektepar frå

Latvia som har stelt på fellesbeitet i åtte år, fortel Knut Johan. I år er det bare kvigene som går på fellesbeitet og kyrne vert melka i roboten. Nybygget på 1000 kvadratmeter vart levert av Gråkjær. Det er køyrbart førbrett langs eine langsida, og det gjer at vegghogda er fire meter. Nedre del av bygget er betongelement, og det er vindbremseduk på langsiden. Taket er isolert og bygd på plassen. Byggstart var 10. april 2015, men då var storparten av tomta klargjort året før. Ved at tomte er på jomfrueleg mark, vart det ein del ekstra kostnader til framføring av straum og vatn. Det måtte først fram ny høgspente og dei måtte ut med eit anleggsbidrag på 200 000 kroner. Vassforsyning er sikra ved grunnboring, også det til ein kostnad på 200 000 kroner. Total byggjekostnad kom på ca. kr 7,5 millionar. Dei fekk 900 000

Knut Johan Singstad (27) har alt vore mjølkebonde i seks år og han og kona Anne Skjolden Singstad (29) trivst i det gode mjølkemiljøet i Hemne i Sør-Trøndelag.

LIAN GÅRD I HEMNE KOMMUNE I SØR-TRØNDELAG

- Anne Skjolden Singstad og Knut Johan Singstad
- 330 dekar jord (kjøper får frå 150 dekar)
- Kvote 400 000 liter
- Avdrått på 9 000 kg EKM pr årsku.
- Aktuell for nytt fjøs med stor velferdsavdeling

Knut Johan framfor to av kalvehusa som vart kjøpt inn og nytta også utfør den gamle fjøsen. Her er plass til 20 kalvar. Legg og merke til dei enkle kalvehyttene som er laga av kjemikaliecontainer. Lett å vippe opp utegarden for reinhald og flytting.

det er lett å gjere observasjonar av dyra. Den runden betalar seg godt. Knut Johan fortel vidare at dei er flinke til å setje seg eigne målsetjingar og å finne ut kva som er godt nok. Han starta å jobba med Lean i den gamle bygningen, og tok metoden med seg vidare når nye rutiner måtte på plass i ny fjøs. Verdistransanalyse er god til å finna flaskehalsar og til å få fram forbedringspunkt. Rådgjevar Leankoordinator Lars Bæverfjord er jamnleg på besøk for å vera med å finna nye forbedringsområde. Det er motiverande og ein stimulans i den daglege drifta. Det gjeld å finne praktiske rutinar som er lette å gjennomføra i det daglege. Like eins har dei brukt tid til å bli einig om korleis dei gjer ting. Det finst mange flinke bønder, og vi har lært mykje av korleis andre gjer det.

Dyra trivst med 3 rekker med liggebåsar og forbrett langs eine yttervegg. I bakgrunnen ser me kalvehusa.

Nabosamarbeid om slått og husdyrgjødning

Saman med faren og to nabobruk har dei i mange år hatt samarbeid om grashausting og slangespreiing. Det gir reduserte kostnader og stor kapasitet. Dei vert og mindre sårbare ved at dei er fire personar som kan kjøre pressa. Ein har presse, ein har slåmaskin og ein har rake og vende-rive. Utanom å hauste eigne bruk, tek me også på oss litt leigekøyring i mindre målestokk. Gjødningsskummen var bygd i 2012 som eit fellesprosjekt mellom Knut Johan og faren Gudmund. Det var bare 15 000 kroner i forskjell på 300 kubikkmeter ekstra kapasitet. Dei bygde kum på 3 200 kubikkmeter. Kummen er utan tak, og dei brukar regnvatnet som vassinnblanding. Det gir eit tørrstoffinnhald mellom to og fire prosent, og storparten av gjødsla vert spreidd med slangespreiingsutstyr. Det gir lite køyreskader og har stor kapasitet. På ein normal dag får dei ut 600-800 kubikkmeter. Dei har 1 500 meter slange og blekksprut frå Agromiljø AS. Knut Johan er også bevisst på

kroner i tilskudd frå Innovasjon samt rentestøtte på lån. Fjøs-systemer leverte innredning og melkerobot.

Er bevisst på å finne stadige forbedringar

Knut Johan fortel han nok hadde størst fokus på husdyrfaga då han gjekk på fagskulen. Etter kvart har

han sett at driftsleinga er viktigare og viktigare, og legg mykje vekt på det i den dagleg drifta. Anne og Knut Johan har ikkje mål om å bruke minst mogeleg tid i fjøsen, men heller finne ut kor dei vil leggje ned arbeidsinnsatsen. – Eg pleier å ha ein fast runde i fjøsen mellom klokka 13.00 og 15.00, seier Knut. – Då er det roleg, og

» Vil ikkje byta ut livet som mjølkebonde

Her er familien inne i den luftige og lyse bygningen. På baksida skimtar me kalvehusa. Dei har fått ein flott arbeidsplass.

å rekne korleis han vil bruke tida si. – Eg fann fort ut at kostnaden til transport av eigne rundballar vart i høgste laget, med det utstyret eg disponerte. No leiger eg inn containerbil som kjører rundballane for meg, og vil heller bruke tida i fjøsen. Det gir meg betre betaling. Største utfordringa er min eigen kapasitet, så det gjeld å finne ut kva eg gjer best sjølv og kor andre er mest effektiv.

Rimeleg fullfôrblandar

I utføringslinja har dei satsa på ei rimeleg løysing med stor kapasitet. – Me fekk kjøpt ei brukt fullfôrvogn og traktor til 260 000 kroner, fortel Knut Johan. – Den har kapasitet til å lage fôrblending til to dagar. Eg køyrer ut morgon og kveld og feier inntil manuelt 2-3 gonger for dag. Totalt

går det då med omlag 45 minuttar pr. dag til blanding og fôringsarbeid.

God logistikk og avfallsplast rett i container

Rundt bygningen er stort planert areal og god plass til lagring av rundball. Utforbi plassen ved kortveggen står to avfallscontainerar plassert noko nedseinka i forhold til gardsplassen. Det gjer at rundballeplast og nett vert plassert i rett container så snart det vert teke av ballen. Det gir lite handtering og effektiv logistikk. Bilen han leiger til transport av rundballar tek med seg avfallet på returen. Lessing skjer ved hjelp av klype. Det ser ordentleg og reinsleg ut. – Det var viktig å finna ei løysing som gav minst mogeleg arbeid og som var billeg, seir Knut Johan. Brukte

containerar vart kjøpt frå ein gjenvinningsstasjon til ein rimeleg penge.

Vil ikkje bytta ut ein dag

Både Anne og Knut Johan trivst med livet som mjølkebønder. Anne arbeider som vernepleier i Hemne kommune, og nett no har ho fødselspermisjon for å ta seg av vesle Johan. Ho er frå gard i Østfold har derfor god forståing kva som krevst i eit yrke som dette. Dei har ein ungdom som fast helgeavløysar andrekrar helg. I tillegg er bror til Knut Johan med i skuleferiar. Også Gudmund tek eit tak når det trengst. – Me er ikkje ferdig med dette, men kjem til å ha fokus på stadige små forbetringar også framover. Det gjer det interessant og eg har ikkje villja bytta ut ein dag som mjølkebonde, avsluttar Knut Johan.

Dagens rett – automatisk levert når dyra trenger det

Som de eneste i verden kan Lely tilby en unik mulighet for å kombinere melke- og fôringsdata. Både fôringsutgiftene og inntektene fra melkeproduksjonen kan registreres i styringsprogrammet T4C, slik at du med en gang kan se effekten av endringer i fôringsjonen. På den måten blir det enklere å oppnå en optimal produksjon.

FJØSSYSTEMER

Bonden og dyrenes førstevalg

Les mer på www.fjossystemer.no og www.lely.com

innovators in agriculture

Lely Center Nærbø

Tlf. 51 43 39 60

Lely Center Revetal

Tlf. 33 30 69 61

Lely Center Fåvang

Tlf. 61 28 35 00

Lely Center Heimdal

Tlf. 72 89 41 00

Lely Center Eid

Tlf. 94 87 97 01

Eivind Vik

Spesialrådgiver
i Tine Rådgiving
Eivind.Vik@tine.no
Tekst og foto

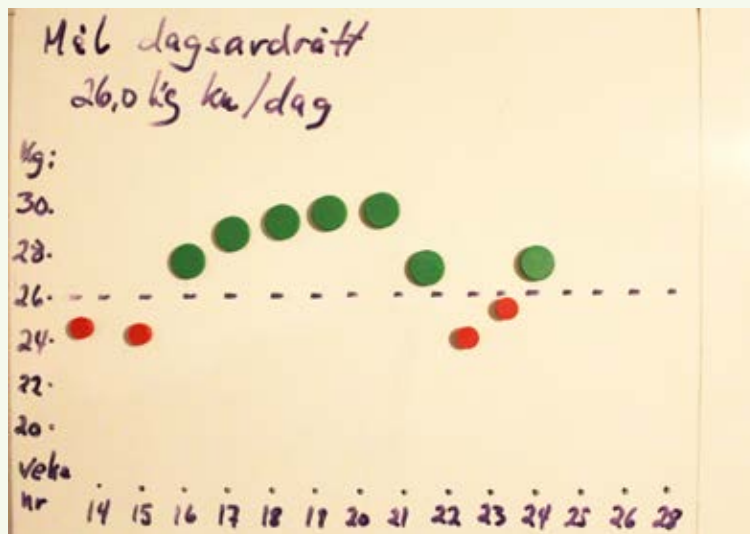
Leantips for å halde på fokus i drifta

Bonden har ei krevjande leiaroppgåve. Det krevst god sjølvdisiplin for å halda fokus over tid. I Lean brukar me nokre enkle teknikkar som kan hjelpe bonden i leiarrolla.

Auga er eit fantastisk organ til å ta imot informasjon. Ved å bruka tavler og bevisst fargekoding, kan me i mange høve sjå status på ein brøkdel av eit sekund. Det som skal ha fokus må opp på ei tavle, slik at alle ser kva som er viktig. Då er det og lettare å få alle med på felles innsats mot målet. Det du får i fleisen kvar dag er med å bevisstgjera deg i arbeidsutføringa. Bruk også grafisk framstilling framfor tabellar og ord, då auga lettare les eit «bilde». Tavler kan også vera langt meir effektive enn omfattande planar på datamaskin. Dette har også tunge ingenjørmiljø i oljebransjen erfart.

Målstyring må ned i den daglege drifta.

Me set oss ofte mål om at til neste år skal avdråtten auke, fruktbarheten betrast og tilvekst på kalvar aukast. Me når ikkje måla utan at me set i verk ulike tiltak for å nå dei. Mål som først ligg eit år fram i tid får ofte ikkje nok fokus i den daglege drifta. 12 månader blir for langt fram, og er for lite forpliktande. Difor der det betre å ha fokus på dei neste 12 vekene. Skal du auke årsavdråtten, må dagsavdråtten auka alt no. For å auke avdråtten må du gjerne til med ny føringstrategi og du må kjenne næringsinnhaldet i grovføret. Tiltaka må starte i

Oppfølging av dagsavdrått på tavle kvar veke. Bruk av fargar gjer det lett å tolke. Du kan også skrive ut skjema frå pc, henge det på tavla og føre på resultat kvar veke.

dag, og dei må ha fokus kvar dag. Er det fruktbarheten som skal betrast, kan du sjå kort mange kyr og kviger som skal ha oppfølging dei neste 12 vekene. Ved å visualisere resultata kvar veke, får du tett oppfølging og det vil vera motiverande for å halda fokus på dei viktige områda. Også tilvekst på kalvane ser ein resultat av etter 12 veker. Måling bør gjennomførast regelmessig, og du vil få gode plott som raskt viser korleis du ligg an. Ta desse ut av datamaskin og heng dei opp på tavla. Det aukar gjennomføringsevna. I Kvægnytt nummer 14 i 2016 seier

den danske melkebonden Per H. Andresen at deira erfaring er at visualisering av fokusområda er svært motiverande.

Ein ting om gangen

Du bør konsentrere deg om eit eller eit par område som skal ha auka fokus til eikvar tid. Det er krevjande å innarbeide nye rutinar. Ved å visualisere og rapportere kvar veke gir du deg sjølv hjelp til å halde fokus. Etter ei tid vil rutinane sitja som ein del av arbeidsopplegget ditt, og du er klar for nytt fokusområde.

Charolais

– har egenskapene som betyr noe

ÅRETS ELITEOKSER

70101 Grieg av Dillerud

- Meget god på tilvekst og slaktevekt
- Bra slakteklasse
- Bra på slaktevekt
- Litt under middels på kalving – NRF

70104 KB Granit

- Særlig gode tall for kalving på NRF
- Meget god på fødselsforløp
- Bra på tilvekst og slakteklasse
- Forventes å avle døtre som melker bra

70106 Gideon av Stang

- Svært gode tall på kalving
- God på tilvekst
- Høy slaktevekt

70089 Felix av Finsrud

- Allround okse
- Svært lite kalvingsvansker i bruksdyrkrysning
- Topp på vekstegenskaper
- Super på slakteegenskaper

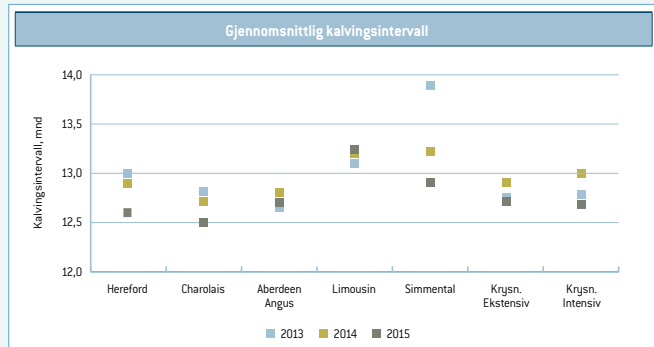
70079 Espen av Bakke

- Morfarokse og lettkalver
- Gode tall på kalving direkte i bruksdyrkrysning
- Gir døtre med gode kalvingsevner
- Gir døtre som melker bra

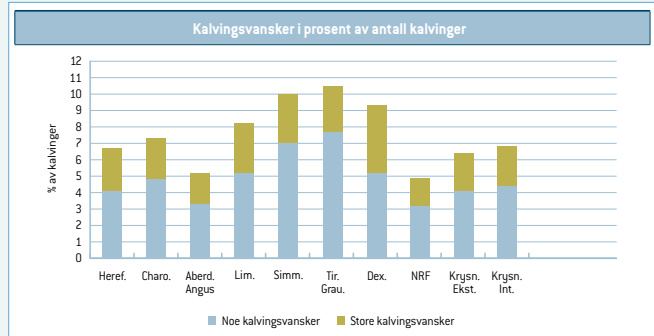

FOTO ELITEOKSER: JAN ARVE KRISTIANSEN

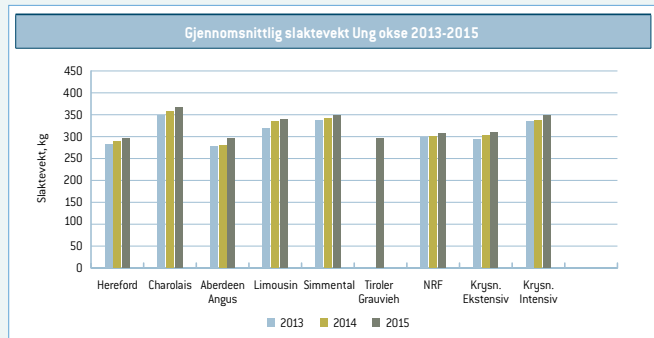
Tall fra Storfekjøttkontrollens årsmelding 2015

Charolais har lavest kalvingsintervall av kjøttferasene.

Charolais har redusert antall kalvingsvansker og har nå færrest av de tunge rasene.

Charolais har høyest slaktevekt og har stadig økning på slaktevekst.

Bjørn Gunnar Hansen
Spesialrettleiar fagavdelinga i
Tine Rådgiving
bjorn.gunnar.hansen@tine.no

Torfinn Nærland
Rådgjevar økonomi og
bedriftsutvikling
Tine Rådgiving
torfinn.narland@tine.no

Økonomi

og bruk av driftsplan etter

» Alle 36 bruka i undersøkinga hadde fått utarbeida driftsplan. Dei fleste planane (58 prosent) var laga av rekneskapsførarar, 22 prosent av Tine, resten av landbrukskontor, NLR, og brukarane sjølv. Det store fleirtalet av brukarane (92 prosent) sa at driftsplanen vart laga fordi Innovasjon Norge og banken kravde ein plan for å søkje om lån og tilskot. For 52 prosent av brukarane var driftsplanen òg ein tryggleik for at økonomien ville bli tilfredsstillande etter utbygging. Planen syner altså kva økonomisk handlingsrom investeringa vil gje for garden og familien. Berre 28 prosent av brukarane har teke fram driftsplanen og sett på den etterpå. Kvifor nyttar ikkje fleire bønder driftsplanen i åra etter utbygging? Er det noko med korleis den blir laga og brukt, eller er den ikkje eigna som styringsverktøy for bonden?

Kor treffsikre er driftsplanane?

Ved bygging av nytt fjøs blir det laga driftsplanar for heile økonomien på

garden; jordbruket, eventuelle nye næringar, løsinntekter, privatforbruk, skatt og lånekostnader. I undersøkinga avgrensa vi samanlikning av driftsplan og rekneskap til driftsresultat før avskrivning og utvikling i gjeld. Vi samanlikna driftsplanane med oppnådde rekneskapstal dei fire første åra etter bygging, sjå tabell.

Driftsplanane syner lite endring dei første fem åra. Det er stort sett same produksjonsvolum og like kostnader i alle åra. Kolonna heilt til høgre i tabellen viser middeltala i driftsplanen for alle åra. Allereie frå år to og tre er det mange statistisk sikre avvik mellom rekneskapen og driftsplanen, og dess lenger frå byggeåret, dess større er avvika.

10-35 prosent dårlegare resultat enn budsjettert

Sum dekningsbidrag aukar som fylgje av at det vert levert meir mjølk enn forventa frå år to og ut over. Dekningsbidrag pr. liter er om lag som budsjettert i alle åra. Av dei faste kostnadene er årlege bygningskostnader om lag som forventa,

medan andre faste kostnader (leige jord, kvote, administrasjon, forsikringar og så vidare), leigd arbeid og maskinkostnader ligg vesentleg over nivået i driftsplanen. Dette gjer at rekneskapen får eit resultat før avskrivningar som ligg 10-35 prosent under nivået i driftsplanen.

Større investeringar og gjeld enn budsjettert

Prosjektbrukarane har investert meir enn budsjettert, eller sagt på ein annan måte, driftsplanane har ikkje teke omsyn til behovet for framtidige investeringar. Middeltala viser store avvik mellom rekneskap og driftsplan, men gjennom mediantala (sjå forklaring under tabell) kan vi sjå om det er nokre få bruk som har gjort store investeringar. For investeringsgruppa jord og kvote ser vi av mediantala at mange har kjøpt litt mjølkekvote kvart år. Det høge middeltalet for denne gruppa indikerer at nokre få brukarar har investert i mykje kvote og/eller kjøpt tilleggsgjord. For bygningar ser vi det same biletet, nokre få brukarar har gjort store investeringar. Svært mange brukarar har investert i maskinar i åra etter utbygginga, og difor er det ikkje

Driftsplanen for utbygging bør innehalde fleire ulike scenarier (eitt realistisk/nøkternt, eitt optimistisk og eitt pessimistisk). Då vil ein lettare sjå kor robust planen er dersom ikkje alt går på skjener, og kva potensialet er om alt klaffar. Foto: Torfinn Nærland

» Alle må ha ein driftsplan ved søknad om tilskot og lån til bygging av nytt fjøs, men få nyttar planen etterpå. Samanlikning av driftsplan og rekneskap for 36 bruk viser store avvik etter utbygginga. Difor må driftsplanen oppdaterast. Til løpande økonomisk styring gjennom året treng vi andre verktøy.

utbygging på mjølkebruk

så store avvik mellom mediantala og middeltala pr. år på denne posten.

Med høgare faste kostnader og større investeringar enn i driftsplanen, er det ikkje overraskande at både langsiktig gjeld og sum gjeld er høgare enn planlagt. Allereie i år to er sum gjeld meir enn 1 million kroner høgare enn budsjettert, og talet aukar til 2 millionar kroner i år fire.

Kva kan forklare avvika mellom plan og rekneskap?

I snitt har bruka levert 18 prosent meir mjølk i år 4 enn driftsplanen la til grunn, med variasjon mellom 75 og 190 prosent av volumet i driftsplanen. Undersøkinga viser at stor produksjonsauke ut over planen fører til auka maskinkostnader. Dess fleire andre gardbrukarar bonden diskuterer drifta med, dess lågare er maskinkostnadene. Kanskje gjer dette at det vert enklare å leige hjå andre enn å kjøpe sjølv. Auke i kortsiktig gjeld er oftast knytt til maskininvesteringar og at fjøset vart dyrare enn planlagt. Kraftig auke i produksjonen, investeringar ut over planen og brukaren si haldning til risiko fører til auke i samla gjeld. Brukarar som er opptekne av risiko og ikkje trivest med for mykje gjeld, har vesentleg mindre avvik i total gjeld mellom plan og rekneskap jamført med dei som er mindre opptekne av risiko.

Korleis forbetre driftsplanen?

Mange vil spørje kva nytteverdi ein driftsplan har når det er så store avvik etter berre nokre få år. Vi meiner at driftsplanen har stor nytte for å få fram garden og brukarfamilien sitt økonomiske handlingsrom ved endringar i drifta og ved investeringar. Vi foreslår nokre konkrete endringar i høve til dagens praksis: Driftsplanen bør innehalde fleire ulike scenarier; til dømes eitt realistisk/nøkternt som vi legg til grunn i søknad og drift, eitt optimistisk og

Tabell. Middell avvik mellom rekneskap og driftsplan, basert på 119 observasjonar frå 30 bruk i år 1-3, og 24 bruk i år 4. DB = dekningsbidrag. Positive tal betyr større tal i rekneskap enn i driftsplan.

	År etter bygging				Middel avvik alle år	Driftsplan middel alle år	
	1	2	3	4			
Produksjon							
Mjølke, liter	-9.223	14.961	39.802	61.606	29.545	327.019	
DB pr. liter, kr	-0,30	0,22	0,22	0,30	0,12	3,20	
Sum DB ¹ , kr	-87.191	187.495	283.342	273.671	178.450	1.287.184	
Faste kostnader, kr.							
Leigd arbeid	55.562	50.302	64.962	124.689	81.520	106.585	
Andre faste kostnader	185.005	214.303	248.593	333.607	239.554	207.191	
Maskinkostnader	129.270	155.192	155.482	202.849	169.318	175.916	
Bygningskostnader	-31.455	-4.868	38.275	16.491	10.101	134.337	
Resultat før avskrivning	-351.653	-135.253	-110.393	-189.335	-193.214	1.006.570	
Investeringar, kr.							
Sum invest., middel	587.747	445.432	282.016	724.022	513.930	28.798	
Jord og kvote	Middel	111.504	66.103	44.175	208.910	98.136	5.042
	Median ²	4.824	4.908	5.527	5.528	4.908	0
Bygningar	Middel	389.459	186.427	119.972	444.315	297.098	23.756
	Median	74.987	21.531	0	36.250	38.200	0
Maskinar	Middel	86.784	192.902	117.869	70.797	118.696	0
	Median	34.750	117.716	59.603	11.895	47.600	0
Gjeldsutvikling, kr.							
Langsiktig gjeld	-24.549	681.645	733.172	1.294.254	666.336	5.860.488	
Sum gjeld	457.456	1.332.222	1.306.826	2.188.773	1.315.756	6.139.138	

¹ Inkludert DB i eventuelle andre produksjonar på bruket

² Median er talet i midten av ei talrekke. Dvs. at 9 er median for talrekka 1,6,7,8,9,10,13,15,170,200, medan middell er 43,9. Median fortel oss difor om talmaterialet er dominert av nokre få store eller små tal.

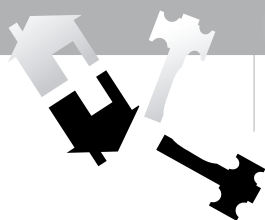
eitt pessimistisk. Slik kan vi sjå kor robust planen er dersom ikkje alt går på skjener, og kva potensialet er om alt klaffar. Faktorar som kan endrast i scenaria kan til dømes vere oppnådd mjølkepris, avdrått pr. ku, avlingsnivå, faste kostnader og rentenivå. Undersøkinga vår syner at driftsplanane bør ta meir høgde for framtidig produksjonsauke og investeringar knytte til denne auken. Mange bønder vil kjøpe kvote, eller leige, dersom høvet byr seg, og det er ikkje nødvendigvis snakk om store endringar. Ein planlagt auke på 5- 15 000 liter mjølk pr. år vil ofte gje eit realistisk bilete av utviklinga.

Ein annan konsekvens av undersøkinga vår er at planleggarane bør legge inn kr 50-100 000 i maskininvesteringar pr. år, sjølv om bonden ikkje har konkrete investeringsplanar dei neste fem åra.

FAKTA

Gjennom prosjektet «Økonomi og driftsleiing på utbyggingsbruk i mjølkeproduksjon» har 36 brukarar frå Rogaland delt sine erfaringar med å planlegge, bygge og ta i bruk nytt fjøs. Dei nye fjøsa er tekne i bruk i perioden 2008-2011, slik at dei har tre heile driftsår som grunnlag for undersøkinga.

» Økonomi og bruk av driftsplan ved utbygging på mjølkebruk

Driftsplan				
	2018	2019	2020	2021
Produksjon	250	250	250	250
Fulldyrka+overflødet areal, daa	400	400	400	400
Innmarksbeite areal, daa	300 000	310 000	320 000	320 000
Mjølkekvote, liter	40,9	40,9	40,9	40,9
Årskyr, stk.	110	125	135	135
Vinterføra sau, stk	2 314	2 433	2 503	2 503
Sum Dekningsbidrag inkl tilsk.	1 205	1 205	795	530
- Faste kostnader		293	418	12
- Avskrivningar	12	12	12	-93
Driftsoverskudd jordbruk	-61	-72	-81	635
+ Driftsoverskudd Skogbruk			511	710
- Rentekostn. og kapitalkostn.	155	377	795	350
= Nettoinntekt	1 027	935	343	138
+ Avskrivningar	330	336	93	540
- Avdrag	9	48	540	150
- Skatt	540	540	140	150
- Privatforbruk	140	865	190	167
- Investeringer finans. over driftskr.	164	-478		
= Disponibel kapital				

Økonomisk handlingsrom

Styringsverktøy gjennom året

Budsjett		Jan-Feb	
		Mengde	Pris
3070	Mjølksalg	100 000	4,25
3041	Slakt ku	3	10 000
3041	Slakt okse	4	12 500
3041	Slakt kvige		

Rekneskap		Mnd
3070	Mjølksalg	92
3041	Slakt ku	
3041	Slakt okse	
3041	Slakt kvige	

TINE Mjølkeprognose				
Mnd	Prognose kg mjølk	Levert Mjøl (liter)		
		pr måned	Hittil i kvoteåret	Liter/ dag
jan		24 494	24 494	806
feb		25 142	49 636	827
mar		24 277	73 913	799
apr		25 617	99 530	843
mai		26 968	126 498	887
jun		24 146	150 644	794
jul		23 198	173 842	763
aug	20 173	18 308	192 150	602
sep	20 268	18 316	210 466	602
okt	22 696	20 335	230 801	669
nov	23 222	21 037	251 838	692
des	28 341	25 391	277 229	835
SUM	114 700	277 229		

Meir involvering i planlegginga

Undersøkinga viser at brukarfamilien si involvering i utarbeiding av driftsplanen varierer, avhengig av kva rolle planleggaren hadde, og av brukaren sin motivasjon. Til saman 62 prosent av brukarane opplevde å bli involverte i planarbeidet, medan om lag halvdel av ektefellane eller andre familiemedlemmer deltok. Her er det såleis eit klart forbedringspotensial for mange rettleiarar. Men òg brukarfamilien må engasjere seg meir – det er økonomien og framtida deira dette handlar om. Familien bør legge føringane for planen; kva skal de gjere på garden og i produksjonen, og når skal det skje? Rettleiaren kan hjelpe med å omsette tankane og planane til tal i planleggingsprogrammet. Familien må gjere føresetnadene og innhaldet i planen til sitt eige, elles har verken familien eller rettleiaren gjort jobben sin godt nok.

Økonomistyring i åra etter utbygginga

For å kjenne garden sitt økonomiske handlingsrom til ei kvar tid, bør

driftsplanen oppdaterast to år etter utbygging, når drifta er komen i gjenge og det er klart kva utbygginga faktisk har kosta. Til å styre produksjon og økonomi løpande gjennom året treng vi meir operative verktøy. Eit årleg budsjett ut frå pris og mengde med to månaders periodar, kombinert med løpande oppdatert to-månaders rekneskap (som ved to månaders momstermin), kan vere ein måte å styre økonomien på. For å få fram mengder treng vi mjølkeprognosen, forventa slaktemengd, behov for

kraftfôr, gjødsel og så vidare. Fokuser på dei største og viktigaste postane. Bruk gjerne fjorårets tal for det andre som til dømes inseminering, kjøp av strø (tal pr. liter/ku). I Tine Bedriftsstyring arbeider vi med å lage ulike prognosar som skal gjere budsjettarbeidet lettare. Prognosane kan oppdaterast fleire gonger i året, og samanliknast med driftsplanen. Tal for faste kostnader som maskiner, bygningar, leigd arbeidskraft, administrasjon, leige og så vidare kan vi vurdere med utgangspunkt i rekneskapen siste år.

Fakta fra undersøkinga

- 10-35 prosent dårligare resultat enn budsjettet
- årlege bygningskostnader om lag som forventa
- leige jord, kvote, administrasjon, forsikringar, leigd arbeid og maskinkostnader ligg vesentleg over nivået i driftsplanen.
- driftsplanane har ikkje teke omsyn til behovet for framtidige investeringar
- langsiktig gjeld og sum gjeld er høgare enn planlagt
- levert 18 prosent meir mjølk i år 4 enn driftsplanen la til grunn
- 62 prosent av brukarane opplevde å bli involverte i planarbeidet
- 50 prosent av ektefellane eller andre familiemedlemmer deltok i planarbeidet

**GJØDSELPUMPER
FOR ENHVER
DRITTJØBB!**

JÆRBU

**Ekstra utstyr!
Trådløs
fjernstyring!**

Sidemontert lastestativ for type T-2 VV og T-2 Kombi

Hatleveien 4, postboks 14,
4368 Varhaug
Telefon 51 79 35 50
www.jaerbu.no

Ole G
Nord-Varhaug & Co a.s
Produsent til norske bønder siden 1938

Presis fôring og bedre bunnlinje

Kapasitet

Presisjon

Overblikk

ONE2FEED

Fullautomatisk fôringssystem - dansk utviklet og produsert

+45 87 57 27 77 mail@one2feed.dk www.one2feed.dk

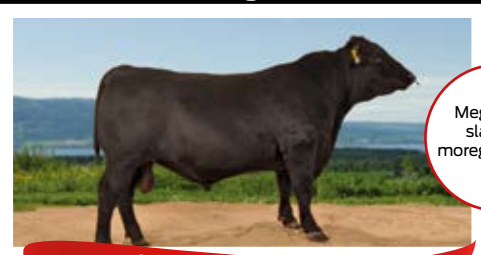
Aberdeen Angus

Kjøttferasen med minst kalvingsvansker

- 100 % kollet avkom
- God tilvekst på lite kraftfor

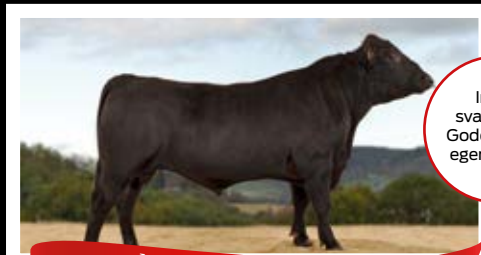
ELITEOKSE 74029 Horgen Erie

Meget gode
slakte-og
moregenskaper!

Marmorering 3,80 %

ELITEOKSE 74034 Fyn av Grani

Ingen
svakheter!
Gode slakte-
egenskaper.

Marmorering 3,50 %

UNGOKSE 74061 Jens av Grani

Gode fødsels-
og slakte-
egenskaper!
Spermvital.

Marmorering 3,52 %

Mye marmorering = best spisekvalitet

www.norskangus.no

Angus: I særklasse på marmorering!

Oddbjørn Kval-Engstad

Rådgiver Norsk
Landbruksrådgiving
oke@nlr.no

Øystein Kaldahl

Rådgiver i Tine Rådgiving
Oystein.Haga.Kaldahl@tine.no

Fiberrik **førstes**

Prøver av ferskt fôr må følges opp med prøver av ferdigensilert fôr. Foto: Solveig Goplen

» Utesesongen nærmer seg slutten, og det er på tide å tenke innefôring. Forhåpentligvis er mange i gang med å ta fôrprøver, men til starthjelp har vi sett litt på årets prognoseprøver i Hedmark og Oppland. Prognoseprøvene er tatt fra praksisenger, hovedsakelig andre års timoteibasert eng, i perioden ca. tre uker før slått fram til slått. Prøvene som omtales er tatt ved eller tett før slått i den aktuelle enga. Alle prøveverter er mjølkeprodusenter med krav til god fôrverdi, så alle ligger over gjennomsnittsresultatene i Norfor-statistikken.

Ferskt kontra ensilert fôr

Resultatene som her er vist er av prøver fra ferskt fôr. Ved fermentering kan fôrverdiene endres, og mer jo blautere fôr og kraftigere gjæring vi har. Vi kan forvente en liten nedgang i NDF-verdi, og proteinverdiene av fôret vil endres i form av økt PBV-verdi og lavere AAT-verdi på grunn av proteinnedbrytning. Det vil derfor kreves

analyse av ferdig ensilert fôr for å bestemme endelig proteinstatus.

Vær påvirker kvalitet

Vi fikk store nedbørsforskjeller i Innlandet før 1. slått, fra flomtendenser i Midt-Hedmark (Hedmarken og Sør-Østerdal) til tørke i midtre og nordre dalstrøk i begge fylker. Noe av dette finner vi igjen i fôrkvalitet, fra lågt protein etter utvasking til ekstra høgt protein der avlingspotensialet tørka vekk. Resultatet fra Skjåk i tabellen nedafor er nok mer resultat av måteholden gjødsling, da mange sleit med å få vatna nok før 1. slått. Variasjonene var store og til dels svært lokale, så du kan ikke stole på resultater fra nabo-bygda. Rundt månedsskiftet mai/juni fikk vi noen ekstra varme dager, som kan være forklaringa på høgt fiberinnhold i prøvene. Det var likevel ikke slik som i 2014, da vi fikk svært mye ufordøyelig fiber. Godt vær ga bra sukkerinnhold og fin fortørk, så forutsetningene for surfôrkvaliteten er gode. Tørrværet i mai gikk mest ut over de

tidlige områdene i dalstrøka (der våre prøver er henta). Det ser ut til at varmen ikke traff like ugunstig i midtre og høyere høgdelag, der de har vært mer fornøyd med avlingene i 1. slått. Trolig har de også en mer «normal» kvalitet.

Enda mer sprik i 2. slått

Vi har ikke prøver fra 2. slått, men her har værforholda garantert gitt oss enda større forskjeller i fôrkvalitet. Noen var skikkelig «på høgget» og fikk høsta mye fôr før byggeperiodene starta, mens andre lenge hadde håp om flere dager godvær og til slutt høsta et par uker for seint. Med tørke før 1. slått betyr også gjenvæksten mer for vinterforsyninga enn normalt, og det kan bli krevende planlegging av fôrdisponering og -seddel utover høsten.

Ta prøver av eget fôr

Som nevnt i innledningen har vi opplevd store, lokale variasjoner i vær og bergingsforhold i sommer. Det er derfor all grunn til å få tatt ut prøver av eget grovfôr. Du kan gjøre det sjøl, eller få hjelp av en rådgiver i Norsk Landbruksrådgiving, Tine eller Q-meieriet. Rådgiverne har tilgang til fôrprøvebor, som både gjør det lettere å få tatt ut materiale fra flere rundballer og djupere lag i siloen. Du kan ta prøver sjøl, ved å ta to-tre never fra åpna baller og legge i samlepose i fryseren inntil du har fått samla det du trenger eller vil ha med. Bland godt og ta ut høvelig mengde til innsending. Du skal alltid ta prøve fra flere baller og flere plasser i hver ball, eller tilsvarende flere plasser i en silo.

Representative prøver

En god fôranalyse starter med uttak av representative prøver, det vil si du må velge fôr du vet er typisk for garden. Har du mange partier og må prioritere, så velg fra de store partiene som betyr mye i fôringa og velg fôr der du kjenner sammensetning (spesielt kløverandel) og gjødsling

» Vi har opplevd store, lokale variasjoner i vær og bergingsforhold i sommer og det er derfor all grunn til å få tatt ut prøver av eget grovfôr.

Lått i Innlandet?

godt. Artsblanding og gjødsling er spesielt viktig om du trenger mineralanalyse av fôret. Vil eller må du lage samleprøver, så ta fra fôr med mest mulig lik bakgrunn eller fôr som brukes samtidig. Samleprøva av fôr eksempel hele 1. slått har sjelden noen verdi. Bland ikke prøver fra ulike slåtter, sjøl om det er fra samme skifte. Kvaliteten er praktisk talt alltid ulik mellom slåtter, og prøvene skal jo brukes til å bestemme hvordan du skal disponere fôret, eventuelt hvordan du skal blande ulike kvaliteter.

Vei flere baller før prøveuttak

Når du skal ta ut prøve fra rundballer, så prøv å få veid flere baller før uttak av fôrprøve. Tørrstoff-innhold har størst betydning for kg fôr pr. fôrverdi (FEm, NEL) og mye å si når du skal sette opp fôr- eller mikseseddel. Vi opplever gjentatte ganger at vekta spriker 100–200 kg mellom baller plukka fra samme parti, og ofte er det varierende tørrstoffinnhold som er årsaken. Med veiing og telling kan du også få et godt anslag for avlingsnivået.

Vond lukt?

Synes du fôret ikke lukter som det skal? Du kan ha vært uheldig og tatt prøve fra den ene ballen av 300 som har smørsyregjæring. Ha derfor med to bøtter til samling av fôr til prøva, så du kan holde samleprøva atskilt fra ballen du tar fra nettopp nå. Gjentar problemet med dårlig lukt seg, er det grunn til å lage samleprøve av slikt fôr og sende til kjemisk gjæringsanalyse.

Tabell 1. resultat grasanalyser Innlandet. TS = tørrstoff, MJ = MegaJoule, NDF = fiber, iNDF = ufordøyelig fiber

Lokalitet	Fordøyelighet	FEm/kg TS	NEL 20, MJ/kg TS	NDF, g/kg TS	iNDF, g/kg NDF	Råprotein, g/kg TS	PBV 20, g/kg TS
Løten	75,8	0,90	6,53	571	120	156	9
Fåvang	74,7	0,91	6,43	540	145	179	27
Skjåk	73,5	0,88	6,16	549	154	145	-2
Brøttum	75,1	0,90	6,31	529	138	169	18

Kommentar til analysebevis fra fôringsrådgiver

Løten, Hedmarken

Et grovfôr med høyt fiberinnhold gir redusert fôropptakskapasitet kg/TS, og kan være en utfordring tidlig i laktasjon. På grunn av høye NEL 20-verdier kan store kraftfôrresjasjoner påvirke grovfôropptaket negativt. Ved bruk av større andel kraftfôr i fôrresjasjonen anbefales det en kraftfôrskvalitet med middels andel vombestendig stivelse. PBV-verdien i grovfôret er lav, noe som gjør det nødvendig å velge et kraftfôrslag med positiv PBV-verdi for å sikre nok ammoniakk til produksjonen av mikrobeprotein. Følg med urea- og proteinverdi i melk for å evaluere om riktig kraftfôrslag er valgt.

Fåvang, Midt-Gudbrandsdalen

Grovfôr med høy energi- og proteinverdi. Energiverdien gir mulighet til å velge et billigere kraftfôrslag, men dette avhenger av planlagt ytelse og kraftfôrandel i fôrresjasjonen. Større andel kraftfôr gir behov for større andel vombestendig stivelse i kraftfôret for å opprettholde en god vomfunksjon. Høyt proteininnhold gjør det mulig å velge et kraftfôrslag med nøytral til negativ PBV-verdi.

Skjåk, Ottadalen

For å oppnå normal ytelse med dette grovfôret vil det være behov for å føre større mengder kraftfôr i første del av laktasjon hvor fôropptakskapasiteten er lav i forhold til energibehovet. Dette skyldes først og fremst den høye andelen av fiber i fôret som øker grovfôrets fylleverdi og senker passasjehastigheten. Valgt kraftfôrslag bør inneholde en lav andel lettfordøyelig stivelse og mer bypass-stivelse for å forhindre problemer med sur vom og samtidig sørge for nok energi. Videre er PBV-verdien i grovfôret meget lav, noe som gjør det nødvendig å velge et kraftfôrslag med positiv PBV-verdi for å sikre nok ammoniakk til produksjonen av mikrobeprotein.

Brøttum, Sør-Gudbrandsdalen

Grovfôr med høy energiverdi og medium proteinverdi. Energiverdien gir mulighet til å velge et billigere kraftfôrslag, men dette avhenger av planlagt ytelse og kraftfôrandel i fôrresjasjonen. Større andel kraftfôr gir behov for større andel vombestendig stivelse i kraftfôret for å opprettholde god vomfunksjon. Middels PBV-verdi gjør at en kan velge et kraftfôrslag med nøytral PBV-verdi.

» Fra 1990 har melkeproduksjonen på Ranckens Ranch i Østerbotten i Finland blitt utvidet fra 32 til 150 kuplasser. Tre generasjoner driver bruket i dag, og tilhørigheten til gården går 14 generasjoner tilbake i tiden.

Rasmus Lang-Ree
rlr@geno.no
Tekst og foto

Tregenerasjoners fam

Familien Häger venter på bedre melkepris. Bare Putins importstopp belaster melkeprisen med 10 eurocent. Fra venstre Jarl, Carita, Stefan og John. Fjerde generasjon – Johns barn på 1,5 år – var ikke med på bildet.

Häger forteller at kostnaden endte på 1,6 millioner euro (NOK ca. 14 millioner) med innredning, i-mek. og fôrsiloer. Finske myndighetene gir investeringsstøtte på 30 prosent og i tillegg er det rentestøtte på lånene. Men med dagens melkepris på 35 eurocent (ca. NOK 3,27) sier Carita at de bare klarer å betale regningene, og at det ikke er noe igjen til å ta ut lønn. Faren Jarl på 88 år, som fortsatt er aktiv, smetter inn at det er fritid som koster penger, og som melkebønder sparer de mye penger på den måten!

Fôrkrybber

Ny fjøset har store vindusåpninger (se bilde) som sørger for mye frisk luft inn i fjøset. Ene siden av fjøset har fire liggebåsrekker. I midten er det to melkeroboter og på andre siden fôrbrett i midten og liggebåsrekke mot begge ytterveggene. Antallet eteplasser blir ca. 100. Carita understreker at de er nøye på at det er fôr tilgjengelig hele tiden, siden det er færre eteplasser enn kyr. De har valgt fôrkrybber og det er en løsning de er meget godt fornøyd med. – Jag tycker inte om at sopa! Det er Caritas enkle forklaring på valg av fôrkrybber.

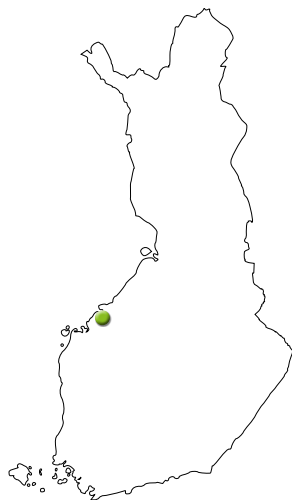
» Det eldste fjøset på Ranckens Ranch er fra 1934. Siste byggeprosjekt ble fullført i 2014 da et lyst og luftig kufjøs med 150 båsplasser, to melkeroboter, kalvingsbinger og plass til 30 spedkalver ble tatt i bruk. Stefan

Store vindusåpninger gir god gjennomlufting.

iliebruk

RANCKENS RANCH, KOVJOKI, ØSTERBOTTEN, FINLAND

- Carita og Stefan Häger, deres sønn John og Caritas far Jarl Ek er alle med i driften
- Areal: 1 250 dekar eid og 50 dekar leid pluss 1 500 dekar skog
- Produserer 1,4 millioner kg melk i året
- 130 melkekyr (halvparten Holstein og halvparten Ayrshire)
- Avdrått på 11 431 kg
- Oksekalvene selges som spedkalver.
- Tre generasjoner drifter et bruk som er resultat av sammenslåing av flere mindre gårder

De koster en gang i døgnet før fullføret kjøres ut på kvelden. Da blir det ledig plass i melkerobotene og anledning til at de lavrangerte kan gå i roboten uten å forstyrres.

Krosser korn

Fullføret består av egenprodusert krosset korn, krosset rypps, mineraler og ensilert gras. Blanding av første- og andreslått gir stabil blanding året rundt. Det meste av graset ensileres i plansiloer, men noe legges i rundball og brukes til sinkyrne. For å få nok fiber i blandingen tilsettes det halm og høy. Tredjeslått brukes til kvigene sammen med ensilert halm, krosset korn og mineraler.

Fra sju til to fjøs

Etter at nyfjøset ble tatt i bruk er de 100 kvigene blitt oppstallet i det gamle kufjøset, mens oksekalvene selges som spedkalver. Kvigene var før oppstallet i ulike fjøs, og det var arbeidskrevende å stille i sju ulike fjøs. Skraperoboten holder spaltegulvene i nyfjøset rene og tørre og er også noe som sparer arbeid.

Blanding Ayrshire og Holsten

Carita forteller at de får utarbeidet avlsplan som legges til grunn for insemineringene, men at hun gjør egne vurderinger i hvert enkelt tilfelle. Utmelkingshastighet, jureksterior, helse og lynne er de viktigste egenskapene som vektlegges. Omtrent halvparten av besetningen er Holstein og andre halvparten Ayrshire. Carita krysser bevisst inn Holstein på den minste ayrshirekyrne.

– Jeg bruker Holstein på de minste ayrshirekyrne fordi de har 20 centimeter lengre bein, og det er en fordel å få juret opp fra gulvet når de skal melkes i robot, sier Carita. Sønnen John har siden 2015 stått for insemineringene i besetningen. Han tar seg også av akutte behov for klauvskjæring, mens det brukes innleid klauvskjærer to ganger i året.

Fire liggebåsrekker i ene enden av fjøset, og førbrett sentralt og liggebåsrekker mot yttervegg i andre enden. Melkerobotene plassert i midten av fjøset.

Førkrybber er valgt for å spare tid på førskubbing og soping.

Gårdsutsalg

Ranckens Ranch deltar i en ring som samarbeider om direktesalg til forbruker. Salget skjer uten mellomledd,

og de som kjøper henter produktene på avtalt sted. Produktene som de selger på denne måten er råmelk (garantert kalvedanskalitet),

» Tregenerasjoners familiebruk

De bästa besättningarna år 2015

Här följer de olika landsbygdscentralernas bästa besättningar under kontrollår 2015, rangordnade enligt proteinproduktjonen. Enligt har tagits den bästa femtedel av hela landets besättningar, enligt situationen 18.5.2016. Detta år kallas för 355 kg av proteinproduktjonen.

I produktionslistan anges besättningens ägare, hemkommun, medelkoantal, mjölkavkastning i kg, fettproduktjonen i kg, fettprocenten, proteinproduktjonen i kg, proteinprocenten och kornas ras.

ÖSTERBOTTEN

Ranckens Ranch	Uusikaarlepyy	114,0	11431-478-4,18-419-3,67	A,H
Mattjus Håkan och Karin	Pedersören k.	49,8	11248-487-4,33-416-3,7	H,A
Holmström Magnus	Vöyri	61,5	11315-473-4,18-408-3,61	A,H

På Lelys rangering av alle Lely-gårder i Finland etter proteinproduksjon pr. ku troner Ranckens Ranch øverst.

yoghurt naturell og ulike typer oster. Valio, som er det helt dominerende meieriselskapet i Finland, mottar all melk som ikke går til direktesalg.

Litt mer å gå på

Med dagens produksjon på 1,4 millioner liter, mener John at de utnytter kapasiteten med 90 – 95 prosent. Når de nå har kommet opp i det kutallet de trenger, kan de begynne å selektere etter produksjon. Forutsatt god silokvalitet bør dette heve avdrått. Kvigene skal få tilgang til mosjonsbeite, men med veier på alle kanter av nyfjøset ligger det dårlig til rette for beite for melkekyrne. For kyr i løsdrift er det heller ikke krav om beite for melkekyrne.

Det gamle kufjøset har blitt til kvigefjøs.

FAKTA

FINSK MELKEPRODUKSJON 2015

- 2,44 millioner tonn EKM årlig produksjon
- 284 140 melkekyr (80 prosent med i kukontrollen)
- 55 prosent Ayrshire, 43,3 prosent Holstein (i kukontrollen)
- Avdrått på 9 866 kg EKM
- 39,4 kyr pr. bruk i kukontrollen

(Kilde: Faba)

SMÅTT TIL NYTTE

Forbrukerne kritisk til reproduksjonsteknologi

En tysk spørreundersøkelse viser at mange forbrukere er kritiske til bruk av reproduksjonsteknologier i storfeavl. 65 prosent av de spurte var kritiske til bruk av hormoner til brunstsynkronisering, 53 prosent var kritiske til bruk av kjønnssortert sæd og 58 prosent var kritiske til bruk av embryooverføring. Det ble også spurt om kloning, og det var 81 prosent negativt innstilt til. Undersøkelsen avdekket også liten kunnskap om melkeproduksjon hos tyske forbrukere. 22 prosent visste ikke at ei ku først produserer melk etter å ha kalvet, og 51 prosent visste ikke at melk har et naturlig innhold av hormoner.

Kvæg 5/2016 – Journal of Dairy Science, april 2016

Grovfôranalyser

-Eurofins har det du trenger!

Vi har analysepakker for:

- næringsinnhold
- mineraler
- gjæringskvalitet
- hygienisk kvalitet

Riktig kunnskap
gir god økonomi!

Ta kontakt for mer informasjon:

Eurofins Agro
grovfor@eurofins.no

Tlf. 94 50 42 78
www.eurofins.no

SAMASZ. Norges billigste slåmaskin?

BATESON Dyrehenger leveres med 1 og 2 etg

JYFA Dyrehenger - leveres i flere modeller

MYHRES maskinomsetning AS
Tlf 33 44 00 76 - Mobil 957 24 006
www.myhresmaskin.no

Har vi den
riktige
adressen din?

Etter hver utsending av Buskap får vi noen blader i retur fordi det ikke er meldt fra om adresseendring eller adressen er ufullstendig. Det er viktig at alle som har veiadresse (veinavn og nummer) melder fra om dette, ellers kan bladet blir returnert.

Medlemmer av Geno bør legge inn adresseendringer i produsentregistret www.prodreg.no, mens andre kan sende e-post til post@geno.no

KVALITET

Fôringskasse med/uten fanghekk.

14 plasser: 2x3m, vekt 720 kg
12 plasser: 2x2m, vekt 545 kg

Vi leverer fanghekk i mange ulike lengder.

Fôringskassene er forsterket med 2 stk 60x60 mm firkanttrør under gulvet.

Flyttes enkelt med trepunktsløft eller med pallegaffel. Forsterket takkonstruksjon i lengderetningen på alle 2x3 m kasser.

Böck TraunsteinerSilo

Gir kvalitetsfôr
Sikker innlegging

- Unngå frossent fôr
- Lite synlig i terrenget
- Gjennomkjøring ved innlegging
- Leveres med Silo-clip og plast

Kunnskap og kvalitet
BB agro
HUSDYRTEKNIKK

Telefon: 69 12 68 00
www.bbagro.no

Tone Roalkvam
Seksjonsleder
i Tine Rådgiving
tone.roalkvam@tine.no

Betydningen av datakvalitet

Mjølkeveginger er en forutsetning for optimal fôring. Foto: Rasmus Lang-Ree

Hva legger vi i god kvalitet og hvorfor er datakvalitet så viktig? God datakvalitet er helt avgjørende for verdien av å ha en Kukontroll, både for hvert enkelt medlem i Kukontrollen og for en samlet storfenæring.

Data som styringsverktøy

God datakvalitet betyr at de opplysningene som skal registreres, blir registrert som beskrevet, at de registreres på riktig dyr og med riktig dato. I tillegg at prøver som er tatt ut er fra riktig ku og at prøven er representativ for den kua på prøvetakingstidspunktet.

Alle bedrifter har behov for et styringssystem. Melkeproduksjonen er en komplisert biologisk produksjon. Kukontrollen er det viktigste styringsverktøyet melkeprodusentene har og er grunnlaget for faglig rådgiving i melkeproduksjonen. Feil data inn vil gi misvisende informasjon som i verste fall fører til feil behandling av kyr og feil strategiske beslutninger ved for eksempel utrangering, fôring og avl. Feil beslutninger vil fort føre til dårlig økonomi. Når dataenes brukes videre i nasjonale styringsverktøy som i avlsarbeidet, statistikker, prognoser

og forskning, kan dårlige data gi feil informasjon som igjen fører til dårligere rådgiving.

Mjølkeveginger

Sentralt i Kukontrollen er mjølkeveginger og uttak av mjølkeprøver for analyse. Regelverket per i dag sier at vi skal ha 11 mjølkeveginger. Hele 85 prosent av produsentene har 11 eller 12 veiinger. Det er bra, men trenden de seinere årene har vært at det er en økning i antallet mjølkeprodusenter som ikke tilfredsstiller kravet. Konsekvensen er at de ikke får årsoppgjør og ikke teller med i statistikkgrunnlaget. Færre registreringer fører til feil beregning av ytelse og kanskje en feil fôringsstrategi. Tine tar i disse dager i bruk en ny prognosemodell basert på informasjonen i Kukontrollen. Her summeres hver enkelt veiing mjølkeprodusentene foretar opp til landsprognosene. Jo bedre registreringer mjølkeprodusentene gjør, jo bedre treffer landsprognosen. Dette viser at gode data fra produsentene også gir en nytteverdi for planleggingen i industrien, noe som igjen kommer produsentene til gode i en bedre melkepris.

Kukontrollprøver – plunder og heft eller nytte?

Dagens regelverk tilsier fem uttak av Kukontrollprøver i året. Hele 67 prosent av medlemmene tar prøver oftere. Ti prosent tar 11 eller 12 ganger – fordi de er viktige for dem i styringen av produksjonen. Ca. 13 prosent tar færre enn fem prøver, antakelig fordi de ikke ser nytten i forhold til arbeidet. En konsekvens av få analyser er at mjølkeprøvene blir et dårlig styringsredskap i produksjonen, spesielt for jurhelse (celletall), fett- og proteininnholdet i mjølka og beregningen av energikorrigert melk (EKM). Når en skal løse et jurhelseproblem i slike besetninger er første bud å få opp

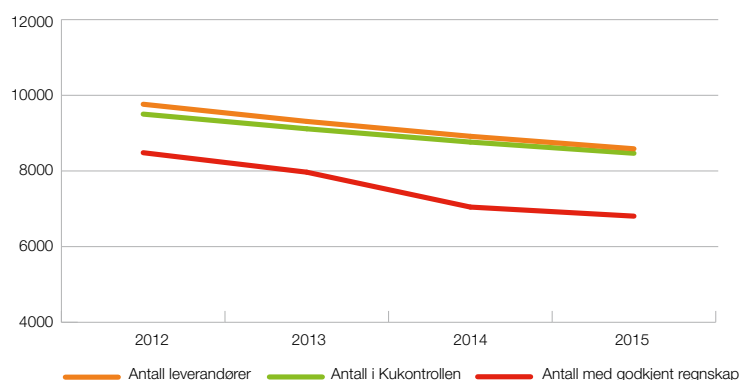
» I en serie på seks artikler i Buskap skal vi ta for oss datakvalitet i Kukontrollen. Vi vil se nærmere på enkelte av opplysningene som registreres, kukontrollprøvene og presentere et mål for totaltallkvalitet – en kvalitetsindeks. I denne første artikkelen er temaet betydningen av datakvalitet.

frekvensen av prøver for å kunne ta riktig beslutninger på riktige dyr.

Riktig prøveuttak

Ofte får vi melding fra Distriktslaboratoriet om ekstreme analyseverdier, spesielt for fett. Det er to årsaker til de ekstreme verdiene: enten skyldes de feil prøveuttak, eller skyldes det fysiologiske forhold ved kua; det vil si kua kan være syk. Virkemidlene må settes inn i forhold til årsaken til de ekstreme verdiene. Mange opplever at det er mye arbeid med Kukontrollprøvene. Derfor er det viktig at en tilstreber rett prøveuttak slik at analyseresultatene gir de riktige opplysningene i forhold til styring av besetningen i det minste representerer riktig ku til rett tid. En del produsenter som har melkeroboter med egne styringssystemer, mener de får tilstrekkelig informasjon gjennom disse. Det er riktig at det er mye informasjon i styringssystemene, kanskje så mye at det er vanskelig å tolke rett. Gjennom Kukontrollen øker vi verdien på og nytten av dataene. Vi kobler

Figur. Oppslutning om kukontrollen

data sammen og gjør beregninger som viser utviklingen over tid, og synliggjør forbedringspotensial for at produsentene hele tiden kan se hvor det er mulig å forbedre seg.

Enkelt og effektivt

Det viktig at arbeidet med Kukontrollen skal være enkelt og effektivt. Opplysningene må være enkle å

registrere, de må registreres ett sted for så å gjenbrukes. Kukontrollen overfører data løpende til Husdyrregisteret, veterinærene registrerer helseopplysningene i Dyrehelseportalen og de overføres til Mattilsynet og Kukontrollen løpende. I neste nummer skal vi ta for oss betydningen av kukontrollprøvene og analyseresultatene.

Landbruksministeren åpner Storfe 2016

Landbruks- og matminister Jon Georg Dale holder åpningsforedraget på Storfe 2016, torsdag 10. november kl. 12.00.

«Lønnsom og bærekraftig storfeproduksjon - mjølk og kjøtt» er overordna tema for kongressen som foregår på Thon Hotel Oslo Airport, Gardermoen, 10. - 11. november 2016.

Programmet er delt inn i sju ulike fagbolker:

1. Investering og ledelse (dag 1)
2. Fra kalv til gromku (dag 1)
3. Lønnsomme fôringsstrategier (dag 1)
4. Fruktbarhet (dag 1)
5. Avl (dag 2)
6. Grovfôr (dag 2)
7. Bærekraft og klima (dag 2)

Se www.storfe2016.no for program og påmelding. Felleskjøpet, Geno, Norsk Landbruksrådgiving, Nortura, Tine og Tyr er arrangører av Storfe 2016.

AVL

FEM PÅ TOPP Rasmus Lang-Ree, rlr@geno.no

To nye

Oksenummer	Oksenavn	Totalt antall sæddoser i mars, april, mai	Antall doser SV-sæd
11078	Gopollen	5340	
11229	Oksjale	4970	1595
10795	Hoøen	4684	842
11033	Reitan 2	4665	16
11209	Korsen	4536	1561

11209 Korsen. Oppdretter: Ole Kristian Stuberg, Inderøy i Nord-Trøndelag.

11078 Gopollen troner øverst på listen over de fem mest brukte NRF-oksene i juni, juli og august. Siden forrige gang har 10795 Hoøen og 11209 Korsen kommet inn på listen. Hoøen er en gammel travet som hadde sin første gransking allerede i oktober 2012. Oksen er nå brukt så mye at det nok synger på siste verset som eliteokse. 11209 Korsen er en nykomling som fikk sin første gransking i februar i år. Sammenlignet med Hoøen er Korsen litt mer ujevn på egenskaper. Oksen er svak på tørrstoffinnhold i melk og lekkasje, men er til gjengjeld veldig sterk på kjøtt, utmelking, lynne, kalvingsvansker, dødfødsler, mastitt, andre sjukdommer og jur.

AVL

Bjørn Johansen

Avlsstatuetten 1995

Statuettvinner 4218 S. Moe. Foto: Hans A. Hals

Igjen fikk vi en meget interessant og spennende årgang. Utplukkete eliteokser ved første års gransking viste god avdrått, bra jur, god fruktbarhet og friske jur. Den sterkeste med total avlsverdi på 19 var 4231 Y. Vøyen, med 4218 S. Moe hakk i hæl med 18. Ved 2. års gransking er det 4218 S. Moe som viser seg sterkest av de to og får 20 i avlsverdi. 4231 Y. Vøyen blir liggende på 18. Dernest følger 4206 Y. Nærland med 17 og 4208 S. Årvoll med 16. 4218 S. Moe var født i 1989 hos Eli og Tor Moe, Svorkmo i Sør-Trøndelag. Far var 3144 S. Berger. Mora, 168 Minni, hadde en 4,6 års middelavdrått på 6517 kg, fettprosent på 3,7, proteinprosent på 3,5, avlsverdi på 16 og kalvingsintervall 11,8 måneder. 4218 S. Moe ga døtre med bra jur og god datterfruktbarhet. S. Moe fikk også to gode sønner som ble eliteokser. Det var 5156 S. Galde og 5226 S. Eklo. Linjen lever videre.

SMÅTT TIL NYTTE

Metanfri ku

Australske forskere er optimistiske med tanke på at vi kan ha ei ku som ikke slipper ut metan om 15 år. Forskerne ved Beef Industry Center i New South Wales ser at det er mulig å avle for reduserte metanutslipp uten at det går på bekostning av andre viktige egenskaper. Professor Richard Eckhart ved universitetet i Melbourne uttaler at det vil være avgjørende for landbruket å lykkes med å redusere klimagassutslippene. Hvis ikke vil landbruket i Australia stå for 90 prosent av landets utslipp av klimagasser i 2050, advarer professoren.

www.lantbruk.com

VitaMineral

-alle dyr trenger tilskuddsfôr

- Spesielt viktig for dyr som får lite eller ikke noe kraftfôr
- VitaMineral finnes i mange varianter og er tilpasset forskjellige kategorier drøvtyggere
- Leveres både som pulver og pelletert vare, i storsekk og småsekk

Ring oss på tlf. 32 14 01 00 eller kontakt din forhandler.
For mer informasjon se vår hjemmeside: www.vilomix.no

Cultivating Value

OS ID

Vi merker levende verdier

Påsetting av Combi E30® Flagg

På www.osid.no > **Veiledninger** finner du en film som viser hvordan det nye elektroniske storfemerket Combi E30® Flagg leveres, og hvordan det skal settes på. Og har du spørsmål om elektronisk øremerking av storfe, må du mer enn gjerne kontakte oss!

OS ID®
2550 Os i Østerdalen

Tlf. 62 49 77 00
post@osid.no

www.osid.no
www.osidbloggen.no

www.kalk.no / www.fk.no

For godt naboskap

Agri Micro VK

tilsettes "møkkakjellere" før utkjøring.
Agri Micro gir bedre homogenitet og mindre lukt.

**Kontakt ditt nærmeste
Felleskjøputsalg i dag!**

Følg oss på Facebook

MILJØKALK

Erik Brodshaug
 Spesialrådgiver fôring og
 besetningsstyringssystemer i
 Tine Rådgiving
 erik.brodshaug@tine.no,
 Tekst og foto

Rett hold for holdbare kyr

Hva kan så slike data fra automatisk holdvurderingskamera si oss? Hvilken betydning har holdet ved kalving for toppytelsen og laktasjonskurvens form? Her er en kort oppsummering av de aller første resultatene fra 12 besetninger med automatisk holdvurdering.

Norske kyr blir feitere

Det er bare å slå det fast at norske kyr blir feitere og feitere (figur 1). Ikke nok med det, statistikken viser også at både slaktevekter og fettklasse øker med økende ytelsesnivå i besetningene. De aller feiteste kyrne finnes i båsfjøs med høy ytelse. Det kan se ut som om «trynefaktoren» lett kan ta overhånd når kyrne står på faste plasser, og det er lett å gi litt mer med fôr for å hente ut det siste ekstra.

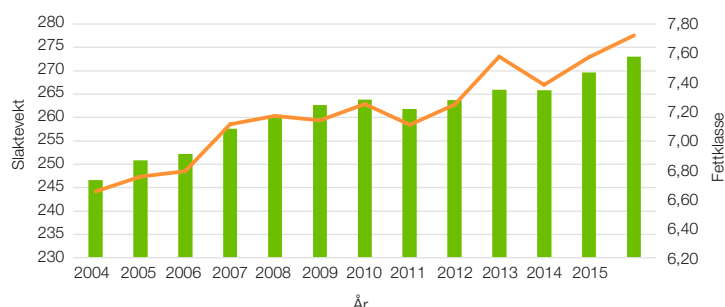
Feite ved kalving

Mange kyr er alt for feite ved kalving allerede som 1.kalvere. I de 12 besetningene vi har undersøkt som har fått installert automatisk holdvurdering, ligger ikke overraskende hovedtyngden av kyrne mellom 3,6-3,8 i registrert holdpoeng ved kalving. Samtidig ser vi at det er kun 23 prosent av kyrne med hold 3,5 og lavere ved kalving, mens det er hele 24 prosent som er registrert som overfeite (hold 4 og høyere) ved siste kalving. Ut fra det litteraturen sier oss om ønsket hold ved kalving, representerer disse kyrne et problem. Dels i forhold til fôropptak og evne til å holde oppe melkeproduksjonen i seinlaktasjon, men også i forhold til nedsatt fruktbarhet og økte helseutfordringer.

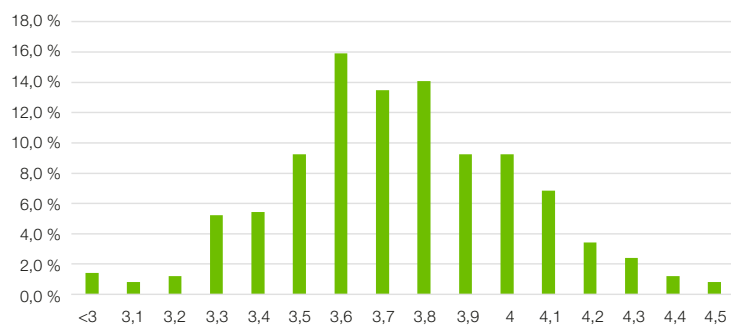
Holdet ved kalving har betydning

Vi vet av utallige forsøk og undersøkelser fra inn- og utland, at kyr som er feite når de kalver har lettere for å mobilisere energi fra egne fettreserver framfor å øke fôropptaket, når energibehovet øker i takt med mjølkeytelsen, enn sine medsøstre i normalt

Figur 1. Slaktevekt per år – ung ku og ku. Figuren viser fordeling utvikling i kyrnes slaktevekt (blå søyler) og fettklasse (rød kurve) fra 2004 og fram til og med 2015 (Kukontrolldata, Ingunn Schei, Tine).

Figur 2: Fordeling av kyrne etter hold ved kalving. Figuren viser fordeling av kyrne på ulike holdpoeng, vurdert ved siste kalving.

hold. Er det så mulig å finne igjen denne effekten i datamaterialet fra de første besetningene med automatisk holdvurdering? Det må understrekes at foreløpig er datagrunnlaget veldig tynt. Materialet utgjør ikke mer enn til sammen 498 kyr, men flere anlegg er under oppstart og etter hvert som stadig flere kyr får vurdert holdet ved kalving, vil databasen gradvis vokse seg større. Vi regner med at når den første testperioden er over og produktet er mer utprøvd og klar for åpent salg, vil datamengdene og ikke minst omfanget og kvaliteten på dataene blir mye bedre. Vi gleder oss allerede til fortsettelsen og vil komme tilbake med mer data etter hvert. De foreløpige resultatene gir oss allikevel en pekepinn.

Foreløpig for lite data

For å se om vi kunne finne holdepunkter for påstanden om at feite kyr ved kalving sliter mer med å opprettholde ytelsen utover i laktasjonen, plukket vi ut tre besetninger i hver sin ende av holdskalaen. Besetningene med de feiteste kyrne hadde i gjennomsnitt 4,02 i hold ved kalving, mens for besetningene med de magreste kyrne viste holdet 3,63 (tabell 1). I besetningene med de feiteste kyrne var over 60 prosent av kyrne overfeite (4 eller mer i hold) ved kalving, mens det var kun 5 prosent av kyrne som hadde normalt hold 3,5 eller lavere. Blant besetningene med de magreste kyrne var til sammenligning kun 10 prosent overfeite, mens 37 prosent var i normalt hold. Til høyre i tabellen vises resultater fra

» I løpet av det siste året har vi i Tine Rådgiving vært så heldige å få jobbe med en del besetninger som har fått installert automatisk holdvurderingskamera. Dette gir oss helt nye muligheter for å samle inn holddata fra alle kyr gjennom hele laktasjonen.

Tine Produksjonskontroll Mjølkhvor laktasjonskurvene for alle kyr i 2. laktasjon i besetningene ble brukt som mal for å beregne kyrnes utholdenhet til å melke gjennom laktasjonen. Toppytelsen og når den inntreffer (DIM Topp) ble sammenstilt med ytelsen mot slutten av laktasjonen og tilsvarende når kyrne sines (DIM Bunn).

Det var ikke veldig stor forskjell og tre besetninger i hver kategori er langt ifra nok til å vise noen sikker statistisk sammenheng. Resultatet viser dog at besetningene med de feitesten kyrne ved kalving kan vise til en utholdenhet på 92,1. Det vil si at for hver 30 dagers periode (mellom to kontroller) faller ytelsen i gjennomsnitt med ca. 8 prosent fra toppytelsen mot sining. Tilsvarende reduksjon for besetningene med de magreste kyrne var 7 prosent. Her må det mer data til, før vi kan vise tydeligere og sikrere resultater.

Hvordan endre holdet ved kalving

Det å skulle endre holdstatus i en besetning er langt fra noen enkel oppgave. Mange faktorer spiller inn. Det kan ha mye med føring å gjøre, og de fleste tenker nok at det handler om å gi litt mindre kraftfôr og slanke kyrne på den måten. Utfordringen med det er ofte at om kyrne i utgangspunktet er overfeite ved kalving, vil mjølkeytelsen falle relativt mye ved redusert fôrstyrke. Resultatet blir at kyrne har veldig lett for å legge på seg igjen utover i laktasjonen og fram mot neste kalving. Det beste startpunktet for å endre holdet er som regel å starte med oppdrettet og sørge for at i alle fall ikke kvigene som kalver for første gangen er feite. Det innebærer at kalveoppdrettet har vært bra og at kvigene har hatt god tilvekst fram til de er store nok for inseminering. Sørg for å tilpasse fôrstyrken fram til de skal kalve, slik at de utvikler seg godt, men uten å bli feite. Sinkyrne er også en forsømt

Tabell 1. Tabellen viser forskjellen mellom tre av besetningene med de gjennomsnittlig feitesten kyrne (øverst) i forhold til de tre besetningene med de magreste kyrne ved kalving (nederst). Kyrnes utholdenhet til å melke er beregnet etter formelen beskrevet i en tidligere Buskap-artikkel. Datagrunnlaget for beregningen er hentet fra TINE Produksjonskontroll Mjølkh.

Hold ved kalving	Utholdenhet	4 og over (%)	3,5 og under (%)	Toppytelse 2.kalvere (kg melk)	DIM Topp	Bunn (kg melk)	DIM Bunn
4,09	92,4	73	7	36,5	70	16,2	290
3,99	92,9	60	7	41,6	50	19,9	270
3,98	91,1	50	0	35,2	70	9,6	316
4,02	92,1	61	5	37,8	63	15,2	292
3,65	93,5	16	37	45,9	30	20	290
3,63	92,4	7	37	37,3	50	15,6	280
3,61	93,8	8	38	35,8	50	17,9	290
3,63	93,2	10	37	39,7	43	17,8	287

Blank og fin er hun, men risikoen for nedsatt produksjonssjukdommer og nedsatt fruktbarhet er overhengende.

gruppe i mange fjøs. Selv om sinperioden er en meget begrenset periode av kyrnes laktasjonssyklus, vil for sterk føring i denne perioden gjøre uopprettelig skade mot inngangen til en ny laktasjon. Normalt grovfôr beregnet for mjølkeykrne gitt til sinkyr gir normalt 25 prosent overføring med energi hver dag. Starter opptrap-pinga med kraftfôr lenge før kalvinga i tillegg blir det feite kyr av slikt.

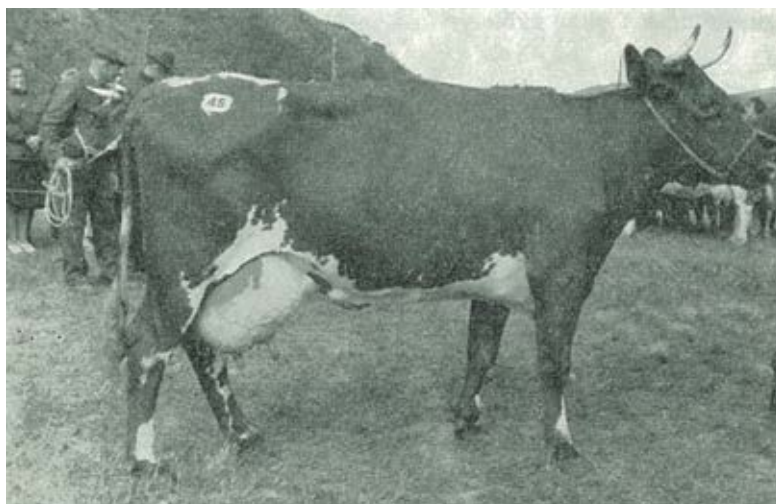
Ikke bare føring

Selv om føringa naturlig nok er en

vesentlig del av bildet når det gjelder holdutvikling i besetningen, vet vi at også andre faktorer spiller inn. Helseutfordringer som i sin tur reduserer ytelsen, kan lett gjøre enkelte kyr feitere enn nødvendig. Problemer med fruktbarhetsarbeidet, vil ofte medføre ekstra lange laktasjoner som også vil gi økte utfordringer i forhold til hold. Vi ser også at miljøfaktorer, bygningsløsninger og ikke minst tekniske og driftsmessige forhold kan ha stor betydning.

Rasmus Lang-Ree
rlr@geno.no

NRF utbredelsen for 50 år siden

15 Signora, f. hos Per Hagen, Brumunddal, tilh. Per Karijord, Brønnøysund, fikk 1. pr. Sømna med 33 p. 15 Signora har 3 års middel 6947 – 4,3 – 295 + 20. Far Dobloug 603.

En artikkel av forsøksleder Ola Syrstad i Buskap og avdrått nummer 3 i 1966, gir et godt bilde på den raske ekspansjonen for NRF.

Kukontrolldata for 1965 forteller om over 90 prosent NRF i Vestfold, Østfold og Akershus, mens andelen er under 10 prosent i Hordaland, Sogn

og Fjordane, Troms og Finnmark. Men ser vi på andelen NRF-kryssninger av førstekalvskyrne får vi et bilde på hvor overgangen til NRF er sterkest på denne tiden. Under 10 prosent kryssninger av førstekalvskyrne i Østfold forteller at kryssningsperioden er på hell. Henholdsvis 69,7, 79,8 og 94,4 prosent NRF-kryssninger av førstekalvskyrne i Nordland, Troms og Finnmark viser at her er det meget høyt tempo i overgangen til NRF. Tallene forteller også at overgangen til NRF utjamner forskjellene i avdrått mellom fylkene. Kukontrolltall for 1965 viser en forskjell i kg melkefett mellom NRF i ulike fylker på bare 30 kg, mens middeltallene for fylkene viser en forskjell på 70 kg melkefett. Ola Syrstad skriver da også: «Disse tala understøtter ikke den vanlige oppfatningen om at de naturgitte vilkåra for mjølkeproduksjon er så mye dårligere på Vestlandet og i Nord-Norge enn de er på flatbygdene østafjells».

SMÅTT TIL NYTTE

Tålmodighet gir sikrere dyrehåndtering

En svensk utprøving av et amerikansk system for sikrere håndteringa storfe (Low Stress Stock-handling) viser at tydelig kroppsspråk og tålmodighet reduserer risikoen ved håndtering av storfe. Systemet går ut på å anvende kunnskap om dyras flokkatferd og lede dyra med kroppsspråk framfor tvang. 25 personer på 10 gårder gjennomgikk opplæring i systemet og ble videofilmet både før og etter opplæringen. Tålmodighet til å gi dyra tid framfor å stresse i håndteringen var en viktig erfaring fra prosjektet.

Stiftelsen Lantbruksforskning, 2 - 2016

SMÅTT TIL NYTTE

Fôre med korn

Korn er et alternativ til kraftfôr, men korn er ikke bare korn skriver Kvæg. Korn med skall som bygg og havre egner seg best til valsing, mens hvete og rug med fordel kan sodabehandles. Hvete og rug har energiinnhold på henholdsvis 1,03 og 1,00 FEm/kg, mens bygg og havre ligger på henholdsvis 0,95 og 0,78 ved en vannprosent på 15. Sodabehandlet hvete med vannprosent på 25 har et energiinnhold på 0,86 FEm/kg. Derfor blir det feil å sammenligne kilospriser. Skal en finne ut hva som er billigst må det omregnes til FEm, og for de som dyrker korn selv bør det tas fôranalyse av kornet før fôrplanen settes opp.

Kvæg 8/2016

Tel. 908 26 618
www.godkalven.no

Kalvehytter med tak

- 10 hytter per modul
- LxB 8,4x6,5 m
- Galvanisert stålkonstruksjon med hjul
- Tørt miljø for kalv
- Bedre arbeidsmiljø
- Selvbærende stålplater malt i sort

Fôringsgrinder for kalver

Ideelt for nybygg og ombygging av eksisterende fjøs - innvendig og utvendig bruk. Fast (F) eller variabel bredde med teleskop-løsning (T):

7 kalver	(F) 2,44 m
6-8 kalver	(T) 2,20-3,15 m
9-10 kalver	(T) 3,16-3,80 m
11-12 kalver	(T) 3,81-4,40 m

Melketaxi

- Pasteurisering og kjøling
- Tanker fra 115-290 liter
- Enkelt renhold med vaskeprogram
- Store hjul med drift
- LED-lys framme

Hytter, innhegninger, utstyr og løsninger for stell av kalver

God melkeytelse over hele landet

28 kunder spredd over hele landet havnet på listene over de høyest ytende besetninger i 2015.

Vi er ydmyke over at så mange av Norges mest effektive bønder handlet kraftfôr hos Fiskå Mølle.

Både **1. og 2. plass** på lista**
er Fiskå Mølle kunder

**besetningene med høyest ytelse i 2015 (over 40 årskyr)

KONTAKT

Fiskå	Tlf. 51 74 33 00
Etne	Tlf. 53 77 13 77
Flisa	Tlf. 62 95 54 44
Trøndelag	Tlf. 73 85 90 60
Løten Mølle	Tlf. 62 50 89 89

Fiskå Mølle

NORGES BESTE MELKEYTELSE

» Kommentar til redaktørens reportasje frå Danmark

Magne Skjervheim

Veterinær i
Optima produkter as
magne.skjervheim@kvamnet.no

Storfegjødtsel, pH og klauvhelse

Når årsaken til klauvproblemer er høg pH i gjødtsel, mener forfatteren at fotbadet bør ha låg pH. Foto: Terje Fjeldaas

Redaktøren av Buskap har vore på Dansk kvægkongress, og i nummer 4 i 2016 er det ein reportasje frå denne som også omfattar klauvhelse. Avsnittet har som overskrift: Ikke rart det blir digital dermatitt. Klauvhelseeksperten Nigel B. Cook frå USA er referert slik: «Det som åpner klauvene for angrep er at gjødsla som kyrne trækker i ødelegger «sementen» mellom cellene, og det oppstår sår og bakteriene kan trenge inn».

Han gjev gjødsla ansvaret, men fortel ikkje kvifor det er slik. Storfegjødtsel er som kjent alkalisk (pH godt over 7). Og det er denne pH-verdien som er problemet. I artikkelen min i Buskap nummer 8 i 2012 «Om pH ved hudplager og i sår» skreiv eg om korleis proteasane klypper av armeringa mellom hudcellene ved høg pH. Cellebindingane løyser seg opp og gjer det lettare for aktuelle bakteriar å få fotfeste. Dette er generell kunnskap om hudplager og utvikling av sår, anten det er i klauvområdet eller andre stader på kroppen. Og det er godt i samsvar med Cook sine formuleringar. Han brukar begrepet «sementen» mellom cellene. I humanmedisinen er det begrepet «armeringa» mellom cellene som blir brukt.

Hygienen i eit lausdriftsfjøs kan nok aldri måla seg med eit båsfjøs der bruk av trebasert strø var og er ein viktig faktor. Og merk at slikt strø har ein pH på ca. 5, noko som vil bety at proteasane ikkje vil ødelegga «sementen» mellom cellene. Bruk av skraperobotar som jobbar døgnet rundt ser ikkje ut til å løysa problemet. Og i liggebåsans registrerer eg at trebasert strø blir brukt i mindre grad. Hygienisk er sikkert sand og halm greitt nok, men har den ulempen at pH-verdien ligg godt over 7. I reportasjen frå Danmark fortel ein mjølkeprodusent at han i liggebåsans brukar ei blanding av kalk, halm og vatn. Det vil bety ein pH-verdi og dermed

eit miljø i liggebåsans som forsterkar problema med pH i kugjødsla.

I reportasjen er det også eit avsnitt om «Effektive fotbad» Det står likevel at det er mange meiningar om effekten av fotbad og ingenting om kva kjemikaliar som skal brukast i dette badet. Når Helsetenesta for Storfe skriv om dette er det desinfeksjonen som er det primære. Det blir skriva litt om at det finst slike produkter med organiske syrer, men det blir ikkje fokusert på pH -problematikken. Logikken i dette er etter mi meining heilt klar. Når problemet oppstår som resultat av høg pH i gjødtsel, bør fotbadet ha låg pH.

Etter mi erfaring bør derfor alle moglege tiltak rettast mot pH problematikken. Fotbadet og liggebåsans er dei mest aktuelle angrepspunktene. Fotbad med låg pH frå dagen før klauvskjering og til seks dagar etter er eit tiltak som er lett å gjennomføra. Dermed kan dette arbeidet gjennomførast med reine klauver, og reparasjonen av klauvsjukdomar og småsår frå klauvskjeringa kan starta med eit best mogeleg utgangspunkt. I liggebåsans er trebasert strø med låg pH det ideelle. Og pH-verdien i strøet kan om ønskeleg senkast med organiske syrer. I denne sammenhengen vil eg også minna om dei sjukdomsproblema som ofte oppstår ved innflytting i nytt fjøs. Å etablere ei god og stabil normalflora er viktig, og dette er nok mykje vanskelegare i eit lausdriftsfjøs enn i eit båsfjøs. Og så lenge lite blir gjort for å motverka resultatet av høg pH i storfegjødsla er eg ikkje optimist når det gjeld utviklinga av klauvhelseproblemet.

Få mer ut av din produksjon: Kontakt din lokale Norgesfôr bedrift i dag!

Mer melk - samme førmengde DRØV kraftfôr med **Levucell®** Levende Gjær

- Norgesfôr bruker **Levucell®** Levende Gjær i utvalgte blandinger.
- Bedre utnyttelse av grovfôret
- Høyere tilvekst
- Mer melk!

Nyhet

DRØV Levende Gjær tilskuddsfôr

God effekt på sinkyr, kviger og okser som får mindre mengde kraftfôr eller andre blandinger.

www.norgesfor.no

Alltid der for deg

NORGESFØR

Nyhet

Nettbutikk for oksesæd

Du kan nå kjøpe oksesæd med noen enkle tastetrykk på pc, nettbrett eller mobil.

Alle oksene som er tilgjengelige for spesialbestilling kan bestilles i www.oksekatalogen.no

Les mer om dette på www.geno.no

The screenshot shows the 'geno OKSEKATALOGEN' website. At the top, there are navigation links: 'Verdensoksen', 'Huskeliste (0)', 'Handelskurv (0)', and 'NG'. A search bar on the right says 'Søk etter navn/nummer'. The main content area features a large image of a brown and white cow. To the left of the image is a box with 'NRF ELITEOKSE' and '11572 Saur'. To the right is a table with the following details:

Rasenavn:	NRF
Avlsverdi:	32
Hornstatus:	Kollet
Farge:	Rød
Født:	30.01.2013
Oppdretter:	Knut Sivertsen 8263 Leinesfjord

Below the table is a 'Kommentar:' section with the text: 'Kjennseparert sæd tilgjengelig. Spenn/Vitsæd tilgjengelig. Gir bare kolla avkom.'

At the bottom right, there is a price section: 'Medlemspris per dose: 235,-' and 'For ikke-medlemmer: +kr 25,-'.

At the bottom left, there are icons for 'AVLSVERDI: 32', 'EIGENSKAPER SÆD' (female symbol), and 'EIGENSKAPER OKSE' (male symbol).

At the bottom right, there are buttons: 'Kjøp', 'Slett ut', and '+ Legg til liste'. Red arrows point to the 'Handelskurv (0)' link and the 'Kjøp' button.

Avler for bedre **liv**

geno

Mauritz Aarskog

Advokat og partner i Østby
Aarskog Advokatfirma AS
mauritz@ostbyaarskog.no

» Medienes dekning av reguleringene av festeavgifter i 2015 førte til misfortåelser, og det gis her en kort framstilling av hovedpunktene.

Hva skjedde i 2015?

» Regulering av festeavgifter hørte vi mye om i 2015, særlig i forbindelse med ikraftsetting av en lovendring den 1.7.2015. I media ble det gitt inntrykk av at festeavgiftene nå kunne skrus opp og at det ville bli dyrt å være tomtfester.

Aktuell bare for et fåtall festeforhold

Lovendringen var imidlertid bare aktuell for et fåtall festeforhold: Det vil si festeforhold som nylig var forlenget eller som snart kunne forlenges. Skriveriene i media medførte misforståelser både hos grunneiere og fester med påfølgende uriktige krav ved regulering av festeavgifter i løpende festekontrakter. I det følgende vil jeg derfor gi en kortfattet redegjørelse for hovedpunktene ved lovendringen som trådte i kraft den 1. juli 2015 for regulering av festeavgifter.

Lindheim-dommen

Bakgrunnen for lovendringen som trådte i kraft den 1.7.2015 var den såkalte Lindheim-dommen som ble avsagt fra Den Europeiske Menneskerettsdomstolen i 2012. Temaet for dommen var regelen om forlengelse i tomtfesteloven § 33 slik den lød fra loven trådte i kraft den 1.1.2002: Etter lovens § 33 kunne fester ved utløp av festekontrakten kreve forlengelse av festetiden «på same vilkår». Dette medførte at grunneier ble tvunget til å akseptere forlengelse av festetiden og i tillegg også fratatt muligheten til å forhandle fram nye vilkår for forlengelsen basert på dagens virkelighet. Dette skapte harme hos grunneiere som opplevde

at festerne «stakk av» med verdiøkningen på festetomta. Grunneieren Lindheim aksepterte ikke festerens rett til å forlenge festekontrakten «på same vilkår» og gikk til søksmål mot staten. Lindheim vant ikke fram i det norske rettssystemet, men brakte saken videre inn for Den Europeiske Menneskerettsdomstol. Der vant Lindheim fram og Norge ble dømt for brudd på grunneiers eiendomsvern. Norge måtte derfor gi nye regler om forlengelse av festekontrakter: Reglene måtte medføre mer balansert fordeling mellom grunneier og fester av festetomtas verdiøkning. Det vil si bedre avkastning for grunneierne etter forlengelse av festekontraktene.

Ny bestemmelse

Lovendringen medførte at det ble inntatt et nytt 4. ledd i tomtesteloven § 15 som trådte i kraft den 1.7.2015. Bestemmelsen gjelder beregning av ny festeavgift der fester krever å forlenge festeforholdet ved festetidens utløp. Regelen supplerer lovens § 33. Hva innebærer denne endringen? Ved utløp av festekontrakter kan fester fortsatt velge om festeforholdet skal avsluttes eller om festetiden skal forlenges. Her er det ingen endring. Dersom festeren velger å forlenge festetiden vil festekontrakten fortsette å løpe «på same vilkår» som før, men grunneier kan nå i slike situasjoner kreve et såkalt «engangsløft» av festeavgiften: Dette innebærer at grunneier kan kreve at festeavgiften skal økes til to prosent av tomtens aktuelle markedsverdi. Tomta skal verdsettes som råtomt uten opparbeidelse og bygningssmasse og uten hensyn til mulig

bebyggelse utover det som foreligger på verdsettelsestidspunktet. Ved uenighet knyttet til verdsettelsen kan tomtas verdi fastsettes ved skjønn. Lovgiver innførte samtidig et tak for oppreguleringen ved «engangsløftet»: Festeavgiften kan ikke reguleres opp til mer enn NOK 9 000,- per dekar tomt med grunnlag i konsumprisindeks per 1.1.2002. Fristen for grunneier til å kreve dette såkalte «engangsløftet» ved forlengelse er tre år etter at festetiden utløp. Hvis grunneier oversitter denne fristen så bortfaller adgangen til oppregulering i henhold til disse reglene. Retten til å foreta et såkalt engangsløft gjelder imidlertid ikke der det følger av festekontrakten at fester har rett til å forlenge festetiden og at grunneier ikke skal ha rett til å regulere festeavgiften utover endring i konsumprisindeksen.

Overgangsregler

Det ble også gitt overgangsregler for festeforhold der engangsløftet ved forlengelse medførte at festeavgiften ble oppregulert med mer enn NOK 8 000,-. Fram til 1.1.2017 skal festeren ikke betale mer enn NOK 8 000,- utover tidligere festeavgift. Deretter må imidlertid festeren betale 100 prosent av den nye festeavgiften. Grunneier er samtidig gitt en tidsbegrenset rett til å foreta engangsløft også for festeavtaler som allerede er forlenget: Denne retten gjelder fram til 1.1.2018. Dersom grunneier ikke har framsatt krav om regulering innen fristen så bortfaller retten til å forta dette engangsløftet.

SMÅTT TIL NYTTE

Uholdbare dekningsbidrag

Med melkeprisen i sommer var dekningsbidraget i Danmark nede på DKK 0,52 pr. kg EKM eller DKK 4 700 pr. årsku. Det sier seg selv at med et så lite dekningsbidrag vil mange måtte gi seg. Melkeprisen må minimum øke med DKK 0,70 for å dekke kostnadene.

Kvæg 6/2016

Gjødselanalyser

-Eurofins har det du trenger!

Vi har analysepakker for:

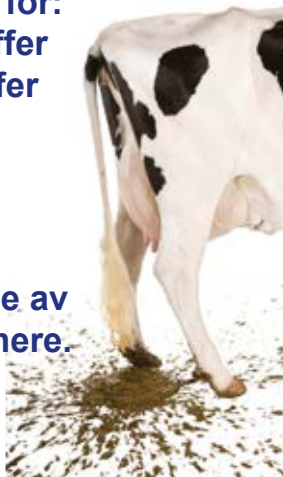
- makronæringsstoffer
- mikronæringsstoffer
- tungmetaller
- bakterier

Du kan hente gratis emballasje hos mange av våre samarbeidspartnere.

Ta kontakt for mer informasjon!

Eurofins Agro
jord@eurofins.no

Tlf. 915 82 561
www.eurofins.no

GLATT SPALTEPLANK??

Vi har spesialutstyr for sklisikring av spalteplank og åpne skrapearealer.

Vi tar oppdrag over hele landet!

STRAND MASKIN AS

2648 Sør-Fron. 970 75 405 tore@strand-maskin.no

Neste nummer av Buskap

- Når og hvordan kua kalver
- Kroppsstørrelse på NRF-kua
- Velferdsavdeling for kyrne
- Jærmessa og Dyrsku'n
- Gårdsreportasjer - pluss mye, mye mer

Pluss

Bedre helse med Pluss Bolus

Pluss Bolus Storfe

Tilskudd av mikromineraler til storfe på beite/grovfôrresjoner, når det ikke brukes annet mineral- og vitamintilskudd.

Pluss Bolus Sinku

Tilskudd av mikromineraler og vitaminer til sinkyr når det ikke brukes annet mineral- og vitamintilskudd.

Pluss Bolus Kalsium

Til melkekyr på kalvingsdagen. Produktet frigjør raskt kalsium i vomma og begrenser risiko for melkefeber.

www.fkra.no • www.felleskjøpet.no

Felleskjøpet

Heidi Løkken

Frilansjournalist
heidilok@gmail.com

Den usynli

Landbruksforsker Reidun Heggem tror det er viktig både med bevisstgjøring og verdsetting av egen kompetanse for å få flere damer inn i landbruket. Foto: Senter for bygdeforskning.

Bare 14 prosent er kvinner

En av grunnene til at hun valgte å se på kjønnsfordelingen i landbruket er at kun 14 prosent av landets registrerte bønder er kvinner, til tross for at odelsloven lenge har vært likestilt.

– Det er viktig for meg å understreke at ingenting er svart-hvitt. Men det er en vanlig oppfatning at kvinner og menn er forskjellige. Det jeg har funnet i mine undersøkelser er at det hersker en utbredt oppfatning om at egenskapene som skal til for å drive en gård er medfødt, sier Heggem.

Gjennom sin forskning har hun sittet ved mange kjøkkenbord på gårder rundt om i landet. Her har hun stilt foreldregenerasjonen spørsmål om hvilke tanker de har om hvem som burde overta gården etter dem. – Jeg fant ting som ikke overrasket meg, som oppfatningen av at guttene har et slags traktorgen. Mange vurderer det å kjøre traktor som så viktig at de mener sønnen må være best egnet til å overta gården. Samtidig gjorde jeg nye og mer interessante oppdagelser.

Avgjørende forskjeller

I dag er målet fra offentlig hold lik kjønnsmessig fordeling av landets registrerte bønder, og Heggem undret seg på hvordan tallet 14 prosent likevel har holdt seg stabilt det siste tiåret. Dette måtte hun undersøke. – Er dette vår siste gjenværende skanse hvor kvinnene har blitt stående utenfor? Hvorfor er det ikke flere damer som velger å ta over gårdene sine? Resten av verden er i bevegelse, så hvorfor står vi stille i landbruket, var mitt spørsmål. Og da hjalp det ikke å se på statistikker, jeg

måtte ut og snakke med folk og gå i dybden, forklarer hun.

At menn og kvinner oppfattes som forskjellige er ikke nødvendigvis et problem, mener Heggem. Det kan også ses som en styrke. Det viktige er hvordan vi håndterer og verdsetter forskjelligheten.

– Det er hvordan vi alle vurderer disse forskjellene som er utfordringen. Spesielt hos foreldre som skal gi gården videre. Det jeg fant, var at det avgjørende er hvilke egenskaper foreldrene anser som viktige i driften av gården. De som syntes at traktorkjøring var den viktigste egenskapen, var også mest opptatt av at sønnen burde overta. De som legger mer vekt på andre sider ved driften, var mer positivt innstilt til at datteren kom til å lære seg å kjøre traktor også, forklarer Heggem. Den sistnevnte gruppen foreldre er dessuten også mer åpen for å legge om driften av gården for å tilpasse seg den kommende generasjons interesser.

– Det gjør det selvfølgelig også lettere for en datter å ta over. De forventningene du oppfatter fra foreldrene dine gjør naturlig nok noe med din egen oppfatning.

Den usynlige bonden

Vi bør alle gå i oss selv og ta en kikk på våre egne holdninger, mener Heggem.

– De sitter dypt i oss gjennom generasjoner, og selv om det ikke er vondt ment, kan disse stå i veien for utviklingen vi ønsker. Det som må til er en bevisstgjøringsprosess. Hun tror dessuten at damer kan stå i veien for seg selv når det gjelder å overta gården.

– Mange har nok en oppfatning av at de ikke har egenskapene og interessene som skal til for å

drive gården videre. Mange har valgt en utdanning som de tror ikke vil passe inn på en gård.

Men det nye, multifunksjonelle landbruket gjør at mange nå vender tilbake til gårdene etter endt utdanning og kan bruke kompetansen sin der. Hos denne gruppen vil utdanning og kreative egenskaper naturlig nok trumfe traktorgenet. Hun synes det vil bli spennende å se om de nye mulighetene i landbruket kommer til å bringe flere damer inn i bondeyrket. Kanskje er det motsatt.

– Under mitt arbeid gjorde jeg en spennende oppdagelse: Jeg fant at det var en signifikant sammenheng mellom alternativ drift og at døtrene blir vurdert som kompetente til å overta gården. De foreldrene som hadde lagt om til for eksempel inn på tunet-virksomhet var klart mest positive til at døtrene kunne overta, forteller Heggem. For å finne denne sammenhengen måtte hun basere seg på landbruksregisteret, da alternativ gårdsdrift kan befinne seg i en situasjon der de ikke mottar subsidier, og derfor ikke er registrert i produksjonsregisteret. Dette er kanskje også en del av forklaringen på hvorfor antall damer oppført i produksjonsregisteret holder seg lavt, siden det ofte er damer som står for den alternative gårdsdriften, mener hun. – Kvinner har tradisjonelt i landbruksforskningen blitt sett på som den usynlige bonden. Nå som vi helst skulle hatt henne opp og frem, er vi i ferd med å gjøre den samme tabben om igjen og gjøre henne usynlig på nytt ved å ha fokus på produksjonsregisteret. Mange kvinner gjør en stor innsats i ressursforvaltning og

Reidun Heggem, som er ansatt ved Senter for bygdeforskning ved NTNU i Trondheim, har tatt doktorgrad med avhandlingen «Den nye bonden – mellom endring og kontinuitet». Her har hun sett på hvordan endringene i landbruket påvirker hvem som velger å overta og drive gårdene videre i et kjønnsmessig perspektiv. Heggem har gjort empiriske studier av rekruttering til norske landbruks-eiendommer sett i lys av det multifunksjonelle landbruket. – Jeg har alltid vært opptatt av forvaltning av naturressurser og opprettholdelse av bosetningen på bygdene. Og det jeg liker aller best er å komme hjem til folk og høre hvordan de har det i sin hverdag. Jeg vil snakke med menneskene bak tallene, forteller hun.

» Kvinner har tradisjonelt vært den usynlige bonden. Nå, i den moderne likestillingens tid, er vi i ferd med å gjøre den samme tabben på nytt, mener landbruksforsker Reidun Heggem.

ge bonden

kunnskapsformidling på gårdene i dag, men de faller igjen utenfor landbruksstatistikken ved å ikke nødvendigvis drive tradisjonelt landbruk, påpeker Heggem.

Hvem definerer bonden?

Det store spørsmålet blir: Hvem er bonde og hvem er ikke bonde? Det trenger ikke være mye som skiller om en gård mottar subsidier eller ikke. - Hva vil dette ha å si for bondeyrket i fremtiden, spør Heggem.

- Det er jo et paradoks, spesielt

når bøndene blir oppfordret til å tenke nytt og kreativt i gårdsdriften. Dermed faller mange av disse utenfor systemet. Det virker i alle fall ikke som om dette slår ut til damenes fordel.

For å få flere damer inn i landbruket, tror hun det er viktig med både bevisstgjøring og verdsetting av egen kompetanse.

- Det er viktig å skape en sosial arena for damer, som for eksempel traktorkurs for damer, som ble holdt av Bondelaget i Rennebu. Men enda viktigere

er det at damer klarer å se at deres kompetanse er verdifull for gårdsdriften. Og foreldre må bli flinkere til å verdsette ulike egenskaper hos arvtakere, påpeker Heggem. Nå drømmer hun om å forske videre på odelsgenerasjonen, de som skal ta over. - Hvilke tanker har de om å ta over gårdene og føre landbruket videre inn i en ny tid? Det ville gitt oss ny og verdifull kunnskap om hva landbruket trenger i fremtiden, avslutter Heggem.

TINE RÅDGIVING

Mål dine resultater opp mot andre bruk

TINE Mjølkonomi® - nå med fleksible referansegrupper!

Du kan enkelt definere din egen referansegruppe og måle dine nøkkeltall, kostnader og resultat mot denne gruppen. Verktøyet er tilpasset produsenter som har fokus på bedriftsledelse. Ved å se på ulike årsak- og virknings-sammenhenger, vet en bedre "hvor skoen trykker" og hvordan en selv presterer i forhold til andre bruk.

Det er marginene som teller, og med TINE Mjølkonomi® kan du enkelt måle og sammenligne effektiviteten i egen mjølkeproduksjon.

TINE Rådgiving - din foretrukne kompetansepartner!

medlem.tine.no / TINE Medlemssenter 51 37 15 00

Q-bonden

Redigert av Therese Rudi | therese.rudi@kavli.no

13 prosent mer mjølk

Q-meieriene avdeling Gausdal veide inn 858 000 liter mer mjølk 1. halvår 2016 enn året før, en oppgang på over 13 prosent. Dette er vi godt fornøyd med, men vi har plass til enda flere leverandører! Innmålt mjølk til våre anlegg, fra egne leverandører:

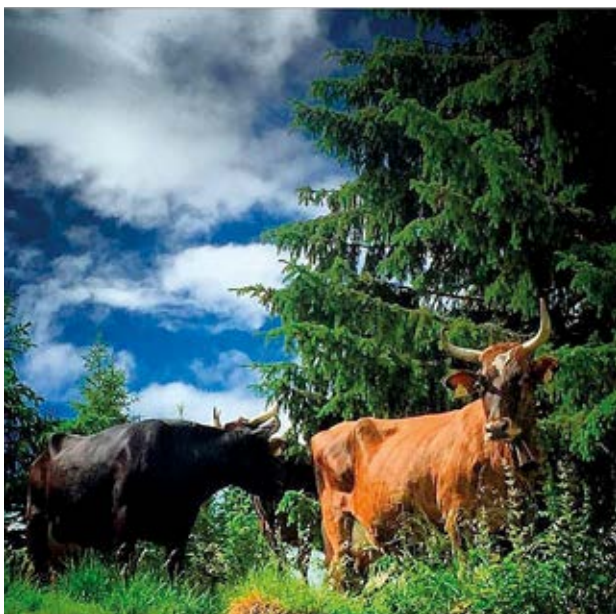
Måned	Jæren	Gausdal
Januar	6 299 249	1 180 068
Februar	5 831 171	1 262 818
Mars	6 237 525	1 325 914
April	6 175 656	1 319 636
Mai	6 534 038	1 259 244
Juni	6 147 394	1 099 531
Juli	6 097 029	897 346
Hittil i år	43 322 062	8 344 557

Mjølkekvallitet hittil i år, fra egne leverandører:

Mjølkekvallitet hittil i år	Gausdal	Jæren
Elitemjolk	94,8 %	93,3 %
1.klasse	4,8 %	5,9 %
2.klasse	0,4 %	0,6 %
3.klasse	0,0 %	0,2 %

Storfe 2016

Vi setter opp buss for Q-bønder fra Gausdal til Storfe 2016 og ser fram til to bra dager med faglig påfyll!

Dølakyrne til Anders Hagen nyter setertilværelsen og variert utmarksbeite på Østkjølen i Sør-Fron. Foto: Anders Hagen

Følg oss på Instagram: @qgaarden og på Twitter: @Qbonden

ANIMALIA

Redigert av: Mina Klaseie | mina.klaseie@animalia.no
Solveig Bjørnholt | solveig.bjornholt@animalia.no

Nytt fra

Storfekjøttkontrollen

Visste du at ...

Hedmark er det fylket som i 2015 hadde de største besetningene (i gjennomsnitt 32.5 morder) i Storfekjøttkontrollen? På andre plass finner vi Oppland med 31.1, mens Akershus er tredje størst med 27.1 morder pr. besetning. Totalt var det registrert 64 389 morder, en økning på 11 prosent fra 2014. Charolais, Hereford og Limousin er de mest utbredte rasene.

Hurtigtasten i

Uansett hvor du står i programmet så kan du ved å klikke på bokstaven i på tastaturet gå direkte til et individkort.

Vei kalvene ved avvenning

Har du mulighet for å veie kalvene i din besetning, er det et svært godt tidspunkt å gjøre det i forbindelse med avvenning. Hvis du ikke har vekt, vil det å måle brystomfanget ved hjelp av et målebånd gi deg en rettesnor. Brystmål er en mer usikker måte å finne dyrets vekt på, men det er bedre enn ingenting. Avvenningsvekten blir for de fleste en såkalt 200-dagersvekt. Den er nyttig for å vurdere hvordan mødrene produserer, og i den sammenheng se på hvilke dyr man ønsker å satse videre på eller utrangere. Resultatene kan du studere under Rapporter > Avdråttliste eller Vektliste. Avdråttliste viser morderas produksjon, mens Vektliste består av en vektliste og en tilvekstliste.

Gjennomfør drektighetskontroll

En drektighetskontroll ved innsett er lurt for å kunne utrangere tomme kyr. Drektighetskontrollen registreres i Storfekjøttkontrollen og kan brukes som søkekriterie på Noteringsliste kalving.

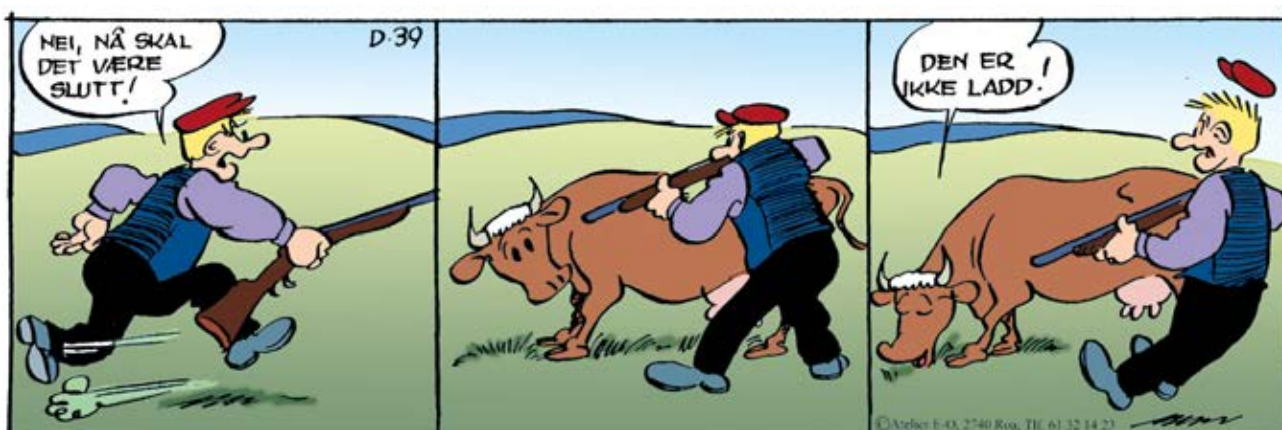
Avviste slakt

I utgangspunktet leses slakteopplysninger inn natten etter at de er avregnet. Da meldes dyret ut og detaljer om klassifisering og så videre blir å finne på dyret. Enkelte ganger hender det at innlesningen stopper. Det kan skyldes flere ting, men mest vanlig er «dyret er ikke hvor det er forventet å være». Dette gjelder da i all hovedsak innkjøpte dyr som ikke er komplette i Husdyrregisteret. Det mangler ofte registreringer på tidligere kjøp og salg. Kontakt din rådgiver om du trenger hjelp til å få lest inn/fjernet avviste slakt.

Foto: Grethe Ringdal

Dagros

TINE og Felleskjøpet med nyskapende økomelkprosjekt

TINE og Felleskjøpet Agri går sammen om å etablere et pilotprosjekt der det skal produseres mellom 8 og 9 millioner liter økologisk melk i Østfold basert på et økofôr med nærmere 100 prosent norske råvarer.

Det er første gang TINE skal produsere økologisk melk basert på tilnærmet 100 prosent norske og økologiske fôrressurser. Økologiske TINE-bønder i Østfold står bak initiativet, som vil gi mellom 8 og 9 millioner liter økologisk melk. Dette vil utgjøre mellom 20-25 prosent av all melk produsert i Østfold. - Dette prosjektet representerer en milepæl for TINE, og illustrerer vår ambisjon om å være en drivkraft i arbeidet med økologi og mangfold. Vi vet at mange forbrukerne ønsker seg flere økologiske alternativer, og jeg kan love at de blir hørt. Jeg vil også gi ros til TINE-bøndene i Østfold som har kommet opp med initiativet – og så er jeg glad for at Felleskjøpet deltar i dette prosjektet sammen med oss.

Det er avgjørende om vi skal lykkes med å utvikle et landbruk der økologisk melkeproduksjon har sin naturlige plass, sier konsernsjef i TINE, Hanne Refsholt.

Viktig felles satsing

- Dette er en viktig felles satsing for norsk landbruk. Felleskjøpet ønsker å bidra til økt økologisk matproduksjon basert på norske ressurser og forbrukernes etterspørsel etter økologiske matvarer. Melkeprodusentene i Østfold skal ha ros for initiativet som vil kreve tett samarbeid mellom melk- og kornbønder, TINE og oss som fôrleverandør. Dette er en stor og spennende utfordring som avhenger av at vi trekker sammen for å lykkes, sier konsernsjef John Arne Ulvan i Felleskjøpet Agri.

95-98 prosent norsk

Fôret vil i løpet av det første planlagte produksjonsåret (2017) være basert på 95 prosent norske råvarer. Og på lengre sikt er målet at norskandelen av fôret skal opp i 98 prosent. Det økologiske fôret kommer til å bestå av norsk gras, korn (fra bygg, havre og hvete), åkerbønner og raps. Et par prosent av fôret vil bestå av importerte mineraler og proteiner som ikke finnes i tilstrekkelige mengder i Norge. Ellers kan tilgangen til norske råvarer variere noe. Dette fordi fôrproduksjon er avhengig av vær og klima. Til sammenligning består en vanlig fôrrasjon av 80-85 prosent norsk gras og kraftfôr.

Offensive melkebønder i Østfold

Økofôrprosjektet ville ikke sett

dagens lys uten et stort engasjement hos lokale melkeprodusenter i Østfold. Arbeidet med å få alle brikkene på plass har allerede pågått en god stund. -Vi er stolte av å ha dratt i gang et pionerprosjekt, og jeg tror både økologiske og konvensjonelle melkebruk ønsker å benytte seg av fôr som i større grad er basert på norske råvarer - gitt at de naturgitte forutsetningene er der. Og så er det fint å kunne vise folk at TINEs melkeprodusenter er innovative og jobber aktivt for et større mangfold på produksjonssiden, sier Ole Røed, talsperson for de økologiske melkeprodusentenes produsentlag i Østfold, som består av 21 bønder.

BRSV kontrollprogram

Stopp spredning av bovin coronavirus (BCoV) og bovin respiratorisk syncytialvirus (BRSV)!

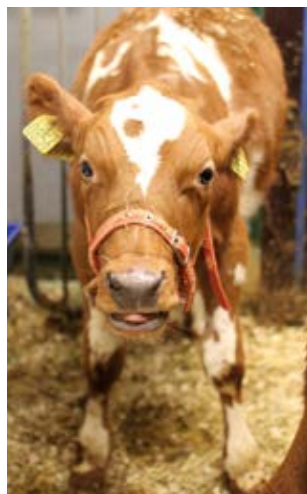

Foto: TINE

Norge er fri for mange smittsomme sykdommer som resten av Europa sliter med og våre storfe er stort sett friske. Nå vil en samlet storfenæring (TINE, Helsetjenesten for storfe, Nortura, Kjøtt- og fjørbransjens landsforbund, Q-meieriene, Animalia, Geno og Tyr) starte opp en felles nasjonal dugnad for å redusere de to vanligste storfesykdommene bovin coronavirus (BCoV) og bovin respiratorisk syncytialvirus (BRSV).

BCoV forårsaker smittsom diaré – såkalt vinterdysenteri- og

kan forårsake redusert melkeproduksjon og melkekvallitet, nedsatt reproduksjon, redusert tilvekst hos kalv- og ungdyr og økt kalvedødelighet. BRSV forårsaker smittsom hoste – og kan også medføre redusert melkeproduksjon og melkekvallitet, redusert tilvekst hos kalv- og ungdyr samt økt klavedødelighet. I besetninger som har utbrudd av disse virus sykdommene beregnes et

økonomisk tap på mellom 100 000-300 000 kroner, avhengig av besetningsstørrelsen og antall smittede dyr. Begge virus sykdommene kan medføre at bakterier etablerer seg og gir alvorlige sekundære infeksjoner som ofte behandles med antibiotika. Reduksjon av disse to infeksjonene vil kunne redusere bruken av antibiotika – spesielt på kalver – drastisk.

ORKEL RUNDBALLEPRESSER "Skapt for norske forhold"

HiQ Smartbaler

GP1260 HiT

-med aktivt kammer og Hardox snitteverk

-ett driftssikkert og effektivt valg

- HiT bredplastsystem

- Glidelager

- God vektfordeling

- Hjuldim. opp til 710/50 R26,5

GP1260

-kompakt og driftssikker

2 ÅRS
GARANTI

Ta kontakt for ett godt tilbud og hyggelig maskinprat.

salg@orkel.no | Tlf: 72 48 80 26 | www.orkel.no

Framtidens bonde

Fôrer med Keenan

Intelligente fôrblandere og deltagende rådgivere gir et annet resultat.

Keenans fôrblander finnes både som stasjonær og mobil modell. Komplette fôringsanlegg tilpasses alle gårder!

Velkommen til å kontakte oss: Jan-Ove Brink, +47 939 287 84, jan-ove@keenansystem.se
www.keenansystem.se

Keenan
Omfamnar Utveklar Berikar

"Elitemelk i 23 år uten en dråpe antibiotika"

Artikkel i Buskap 1/16.

I dei siste 15 åra med bruk av Optima spenevask og spenespray!

Les om spenespray og spenevask på:

www.optima-ph.no

NYHET

Utvalgte NRF-eliteokser:

kr 95,-
pr. dose

Tilbudsoksar

Se oksekatalogen.no. Sorter eliteoksene på pris.

geno

Avler for bedre liv

Høstmøter 2016

Det er snart høst og tid for høstmøter i Geno. Geno-kontakter og årsmøteutsendinger innkalles til disse møtene. Innkalling sendes på e-post til de det gjelder.

Uke	Dag	Dato	Tid	Sted	Område
43	Tirsdag	25.oktober	09.30-16.00	Clarion Collection Hotel Grand, Bodø	Nord
43	Onsdag	26. oktober	09.30-16.00	Scandic Grand Tromsø, Tromsø	Nord
43	Tirsdag	25. oktober	09.30-16.00	Heia gjestegård, Grong	Midt
43	Onsdag	26. oktober	09.30-16.00	Tine Sentrallager, Heimdal	Midt
43	Torsdag	27. oktober	09.30-16.00	Scandic Seilet, Molde	Midt
44	Tirsdag	1. november	09.30-16.00	Thon Hotel Jølster, Skei i Jølster	Sørvest
44	onsdag	2. november	09.30-16.00	Thon hotel Bergen airport, Bergen	Sørvest
44	Torsdag	3. november	09.30-16.00	Jæren hotel, Bryne	Sørvest
44	Tirsdag	1. november	09.30-16.00	Clarion hotell Tollboden, Drammen	Øst
44	onsdag	2. november	09.30-16.00	Store Ree seministasjon, Stange	Øst

Ny valgordning for valg av årsmøteutsendinger

Genos årsmøte i 2016 vedtok at Genos årsmøteutsendinger skal velges under Tines årssamlinger i produsentlagene. I 2017 er derfor alle årsmøteutsendingene på valg samtidig i overgangen mellom gamle og nye vedtekter, der valgkomiteen etter valget bestemmer hvem som skal sitte i ett år og hvem som skal sitte i

to år. Valg av årsmøteutsending fra Tyr og Q gjøres som tidligere. Har du innspill til valgkomiteen? Ta kontakt med leder i valgkomiteen, Gjertrud S. Osmundsen, eller valgkomiteemedlemmet fra ditt område. Oversikt over valgkomiteen finner du på www.geno.no

Nettbutikk for oksesæd

Du kan nå kjøpe oksesæd til alle døgnets tider og med noen enkle tastetrykk på pc, nettbrett eller mobil. Alle oksene som er tilgjengelige for spesialbestilling kan bestilles i Genos oksekatalog på web. Dette gjelder blant annet kjønnsseparert sæd av NRF-okser og sæd fra flere andre raser. All kjøttfæsæd kan bestilles i nettbutikken. I oksekatalogen er oksene som har sæddoser tilgjengelige for nettbestilling markert med grønn handlekurv. Forutsetningen for å kunne benytte deg av nettbutikken er at du har et produsentnummer og passord i produsentregisteret. Det er dette du skal bruke for å logge deg inn i nettbutikken. Ekspedisjonsgebyret er hundre kroner lavere ved bestilling på nett.

Endring av vektlegging på underindekser på kjøtt

Kjøttindeksen består av tre delegenskaper:

- Slaktevekt
- Slakteklasse (kjøttfylde)
- Fettklasse

Disse har vært vektet med 60 prosent (slaktevekt), 20 prosent (slakteklasse) og 20 prosent (fettklasse).

Responsen på seleksjonen av okser har vært slik at hvis vi forbedrer totalindeksen med ett poeng forbedres slaktevekt 0,23 indekspoeng, slakteklasse forverres -0,13 indekspoeng og fettklassen forbedrer seg 0,28 indekspoeng. Dette betyr at vi avlsmessig ikke styrker egenskapen slakteklasse, som er den som kvalitetstillegget er rettet mot. Ved å sette inn de nye økonomiske forutsetningene, vil en mer optimal vektning være 45 prosent (slaktevekt), 45 prosent (slakteklasse) og 10 prosent (fettklasse). Styret har derfor vedtatt at den interne vektning av egenskapene slaktevekt, slakteklasse og fettklasse endres til 45 prosent, 45 prosent og 10 prosent. Endringen gjennomføres fra og med uttak av eliteokser i september 2016.

Kalvemønstring

Kalvemønstring under Bjerkreimsmarken, lørdag 24. september. Se informasjon på Kalender til medlem.tine.no

Geno, Storhamargata 44, 2317 Hamar ■ Tlf 950 20 600 ■ post@geno.no

Adm.dir:
Sverre Bjørnstad

Komm., organisasjon, IT
AVDELINGSSJEF
Mari Bjørke

ORGANISASJONSKONSULENT
Eva Husaas

Kundesenter
TEAMLEDER
Kristin Mengshoel

Buskap

SERVICE-SIDER

Er dette ditt marked?

Buskap nr 7 kommer ut 31.10.16. Bestillingsfrist er 11.10.16.

Kontakt Aksel H. Belsvik-Karlsen

Tlf: 41 34 55 60 E-post: aksel@adapt-da.no

Markedsplass for produkter og tjenester til storfebondene

Fjøsinnredning/utstyr

Brunsbys Østre - 1735 Varteig
T: 69 12 68 00 ■ F: 69 12 68 01
www.bbagro.no

Postboks 3250, 1402 Ski
T: +47 64 85 85 00
norge.info@delaval.com
www.delaval.no

ALT DU TRENGER TIL FJØSET

T: 38 11 81 00/F: 38 11 91 30
www.husdyrsystemer.no

RL teknikk A/S

Tlf. 51 56 10 80 www.rlteknikk.no
Innendørs mekanisering til
landbruket, GEA, Skiole og Reime

FjøsSystemer vet alt om hvordan fjøs bygges og driftes. Derfor har vi blitt bonden og alle dyrenes førstevalg.

Se www.fjossystemer.no

FjøsSystemer. Telefon: 61 28 35 00.
post@fjossystemer.no

- NY OG BRUKT
- I-MEK
- MELKEROBOT
- SILO
- OG MER...

Vi har levert til Norge de seneste 10 år

STALD
MÆGLERNE A/S
+45 76 60 00 03
www.staldmaeglerne.dk

Gjødselutstyr

Duun Industrier

7630 Åsen
T: 74 01 59 00
F: 74 01 59 10
www.duun.no

Ole G. & Co AS

Nord Varhaug
4368 Varhaug
T: 51 79 35 50

www.jaerbu.no

Fôr/fôrbehandling

BESØK OSS PÅ NETT:

www.felleskjopet.no
www.fkra.no

Fullautomatisk
Fôringssystem

45 87 57 27 77 www.one2feed.dk

Kontakt nærmeste
Norgesfôr-bedrift
www.norgesfor.no

Gjerder

Gjeteren AS

Vi fører alt innen elektriske
gjerder og utstyr!

www.gjeteren.no

Tlf: 67 15 42 42

Kontor/data

Telefon: 56 52 98 55
e-post: post@landbruksdata.no
www.landbruksdata.no

Husdyrrekvisita

Pb 2133, 3103 Tønsberg. T: 33 3170 00
www.astlandbruk.no

Forbruksvarer

suksess i fjøset
22 20 80 80 www.forbruksvarer.no

Organisasjon/forening/bistand

Postboks 1233 Vika, 0110 Oslo
Besøksadresse: Fr. Nansens pl. 3
T: 22 40 38 00 ■ F: 22 40 38 01

www.orwall.no

ADVOKATER FOR LANDBRUKET

Fra avl til biff

www.tyr.no

Storhamargata 44 • 2317 Hamar
T: 952 90 856

Maskiner/redskap

HEKTNER MASKIN A/S

T: 63 83 90 00 ■ F: 63 83 35 01
www.hektner.no

Bygg

Future Rundbuehaller

Telefon avd.Hedmark 62 49 39 80
Telefon avd.Vestfold 91 53 68 99
www.futurehaller.no

Mjølkeanlegg

Grendaservice AS

Telefon 56 51 09 15

Strangko Tønsberg

Telefon 33 31 76 54

Jørn Paalgård

Telefon 901 98 253

FjøsSystemer Midt Norge

Telefon 72 89 41 00

Postboks 3250, 1402 Ski

T: +47 64 85 85 00

norge.info@delaval.com

www.delaval.no

ALT DU TRENGER TIL FJØSET

Bonden og dyrenes førstevalg

FjøsSystemer vet alt om hvordan fjøs bygges og driftes. Derfor har vi blitt bonden og alle dyrenes førstevalg.

Se www.fjossystemer.no

FjøsSystemer. Telefon: 61 28 35 00.
post@fjossystemer.no

SAC NORGE

Aktieselskapet
S.A.Christensen & Co.
DK 6000 Kolding
tel +45 75 52 36 66
www.sacmilking.com

G.K. Røe AS

6680 Halsanaustan

Tlf: 957 81 234

e-mail: post@gkroe.no

www.gkroe.no

Områder: Hordaland, Sogn og Fjordane, Møre og
Romsdal, Nord-Oppland, Sør-Trøndelag, Nord-
Trøndelag og Nordland.

G.K. Røe Jæren AS

Hattelandsveien 98, 4352 Kleppe

Tlf: 952 15 875

e-mail: post@gkroe.no

www.gkroe.no

Områder: Vest-Agder og Rogaland

Enger Agri Service AS

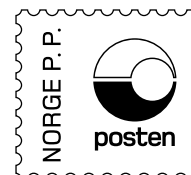
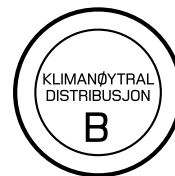
1866 Båstad

Tlf: 95481368

e-mail: post@eas.as

www.eas.as

Områder: Aust-Agder, Østfold, Vestfold, Oslo,
Hedmark, Syd-Oppland, Buskerud, Telemark samt
Troms og Finnmark

Returadresse:
Geno
Storhamargata 44
2317 Hamar

DeLaval VMS melkerobot og holdvurdering BCS:

Sammenlignet med vekt er holdvurdering den beste og mest aksepterte metoden for bedre kuhelse, ytelse og god fôringsøkonomi.

Terje Lilleås, Meldal i Sør-Trøndelag.

Terje Lilleås har klokkeetro på DeLaval holdvurdering BCS.

Han var blant de aller første som installerte systemet. BCS-verdiene stemmer svært godt overens med de resultatene som erfarne folk fra Tine og Geno kommer fram til. Den automatiske registreringen av hold og overvåking av endring i holdet, har stor betydning for fôringen. I tillegg blir det lettere å få kalv i kyrne, og vi oppnår generelt bedre kuhelse med enda mer riktig fôring, forklarer Terje Lilleås.

For mer informasjon om VMS, ta kontakt med Felleskjøpets Imek-selger eller besøk våre internettsider: www.delaval.no og www.felleskjopet.no/landbruk/Imek

